

A S S E R T I O
 S E P T E M
 SACRAMENTORUM
 A D V E R S U S
 MARTINUM LUTHERUM
 A B
 H E N R I C O VIII.

Angliæ Rege

L E O N I X.

P O N T. M A X.

I N S C R I P T A,

A C D E N U O

Illustrissima, & Excellentissima Domine

D. MARGARITÆ CARACCILO,

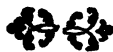
G I R I F A L C I

Ad Usum Dom. Duci, &c. &c. &c.
D I C A T A.

Cassand^{no}

*R. Præ Joanniz a
Pertinet ad*

Contum S. Mariz

Carmeli S. Anthimi

NEAPOLI MDCCXXVIII.
Apud NICOLAUM NASO.

Superiorum Permissu.

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

221
 222
 223
 224
 225
 226
 227
 228
 229
 230
 231
 232
 233
 234
 235
 236
 237
 238
 239
 240
 241
 242
 243
 244
 245
 246
 247
 248
 249
 250
 251
 252
 253
 254
 255
 256
 257
 258
 259
 260
 261
 262
 263
 264
 265
 266
 267
 268
 269
 270
 271
 272
 273
 274
 275
 276
 277
 278
 279
 280
 281
 282
 283
 284
 285
 286
 287
 288
 289
 290
 291
 292
 293
 294
 295
 296
 297
 298
 299
 300
 301
 302
 303
 304
 305
 306
 307
 308
 309
 310
 311
 312
 313
 314
 315
 316
 317
 318
 319
 320
 321
 322
 323
 324
 325
 326
 327
 328
 329
 330
 331
 332
 333
 334
 335
 336
 337
 338
 339
 340
 341
 342
 343
 344
 345
 346
 347
 348
 349
 350
 351
 352
 353
 354
 355
 356
 357
 358
 359
 360
 361
 362
 363
 364
 365
 366
 367
 368
 369
 370
 371
 372
 373
 374
 375
 376
 377
 378
 379
 380
 381
 382
 383
 384
 385
 386
 387
 388
 389
 390
 391
 392
 393
 394
 395
 396
 397
 398
 399
 400
 401
 402
 403
 404
 405
 406
 407
 408
 409
 410
 411
 412
 413
 414
 415
 416
 417
 418
 419
 420
 421
 422
 423
 424
 425
 426
 427
 428
 429
 430
 431
 432
 433
 434
 435
 436
 437
 438
 439
 440
 441
 442
 443
 444
 445
 446
 447
 448
 449
 450
 451
 452
 453
 454
 455
 456
 457
 458
 459
 460
 461
 462
 463
 464
 465
 466
 467
 468
 469
 470
 471
 472
 473
 474
 475
 476
 477
 478
 479
 480
 481
 482
 483
 484
 485
 486
 487
 488
 489
 490
 491
 492
 493
 494
 495
 496
 497
 498
 499
 500
 501
 502
 503
 504
 505
 506
 507
 508
 509
 510
 511
 512
 513
 514
 515
 516
 517
 518
 519
 520
 521
 522
 523
 524
 525
 526
 527
 528
 529
 530
 531
 532
 533
 534
 535
 536
 537
 538
 539
 540
 541
 542
 543
 544
 545
 546
 547
 548
 549
 550
 551
 552
 553
 554
 555
 556
 557
 558
 559
 560
 561
 562
 563
 564
 565
 566
 567
 568
 569
 570
 571
 572
 573
 574
 575
 576
 577
 578
 579
 580
 581
 582
 583
 584
 585
 586
 587
 588
 589
 590
 591
 592
 593
 594
 595
 596
 597
 598
 599
 600
 601
 602
 603
 604
 605
 606
 607
 608
 609
 610
 611
 612
 613
 614
 615
 616
 617
 618
 619
 620
 621
 622
 623
 624
 625
 626
 627
 628
 629
 630
 631
 632
 633
 634
 635
 636
 637
 638
 639
 640
 641
 642
 643
 644
 645
 646
 647
 648
 649
 650
 651
 652
 653
 654
 655
 656
 657
 658
 659
 660
 661
 662
 663
 664
 665
 666
 667
 668
 669
 670
 671
 672
 673
 674
 675
 676
 677
 678
 679
 680
 681
 682
 683
 684
 685
 686
 687
 688
 689
 690
 691
 692
 693
 694
 695
 696
 697
 698
 699
 700
 701
 702
 703
 704
 705
 706
 707
 708
 709
 710
 711
 712
 713
 714
 715
 716
 717
 718
 719
 720
 721
 722
 723
 724
 725
 726
 727
 728
 729
 730
 731
 732

ILLUSTRISSIMÆ, ET EXCELLENTISS. DOMINÆ
D. MARGARITÆ CARACCIOLO GIRIFALCI
Hortæque Duci, Gioiosæ Marchioni, Principi
Turrisbrunæ, utili Dominæ Cenadi, S. Deme-
trii, Stefanacoli, S. Flori, Pratarix,
Romani, S. Mariæ Gratiarum,
&c. &c. &c.

DOMINICUS DE URSO S. P. D.

SSERTIONEM Septem Sacra-
mentorum Ecclesia ab Henrico
VIII. catholico quondam Angliæ
Rege adversus insanas Martini
Lutheri blasphemias conscrip-
tam, cum in lucem denuo emitti quamemenda-
tissime curarem, Tibi MARGARITA Dux Ex-
cell. illam inscribere, non ob eam tantummodo
rationem, ut Excell. Tux meam hoc pacto jam-
diu devotam observantiam manifesto aliquo
argumento profiterer, verum aliis quoque bene-
multis, iisque gravissimis de causis, constitui.

a 2

Eas

Eas autem causas Tibi hacce mea epistola approbare eatenus e re esse duto, ut muneri meo defuisse facile crederem, nisi id praestitisssem. Atque imprimis Excell. Tua satis compertum esse non dubito, hujusce libelli autorem, postquam ab Ecclesia segrex fidem professus est alienam, atque adulterinis in utroque homine irreditus amplexibus, partum hunc suum, veluti patre, ac patria misere orbatum, in dissitas regiones ablegavit, duram ipsimet necessitatem imposuisse asciscendi sibi extraneorum tutelam. Esti namque regale nomen, ut sapienter manebat Cicerone pro leg. manil. gentibus magnum ac sanctum esse videatur, adhuc tamen in ipsos, eorumque filios ludere quandoque solet iniqua fortuna. Quod cum in Herode seniore inter ceteros, uti refert Josephus antiquit. lib. xiv. cap. xxv. olim deflebat Antonius, tum nostra etate justioribus titulis non semel & nos quoque collacrimati sumus. Porro hujusmodi tutamen, quo ipsos etiam reges, aut regios filios opus habere contingit, nonnisi in domibus, atque apud personas regias, regiisve quamsimillimas, querere iidem solent. Jure itaque hac Assertio, veluti regia soboles, tua fuerat demandanda tutela: illius videlicet CARACCIOLORUM familiae inclito germini, quae regia plane nobilitate, ac celsitudine pollet. Cujus quidem familiae decora omnem pene celsitudi-

nem

nem supergressa, hominesque, seu pacis, seu bel-
li artibus, literis, cunctis heroicis virtu-
tibus, summisque dignitatibus omni auro exor-
natissimos, cum literatissimi viri, historicique
fere omnes sapientius celebrarint, in illud summa,
verissimaeque laudis caput universi consensere:
se rerum magnitudine obrutos haud multa hu-
jusce familiae ornamenta in lucem exponere,
paucissimosque ejusdem homines celebrare, in-
gentem vero numerum praeterire. Neque vero
felicitatem ipsis contingere, ut ejus primam
originem, per plurimum jam seculorum intercapi-
dine obstrusam, invenirent. Quanquam si de-
repperissent, haud felicius secum actum fuisse omi-
namur: quippe tam amplam ac pene immensam
eam deprehendissent, ut ipsius magnitudine ob-
stupefacti, de eadem loqui vix potuissent. Ad
eum plane modum, quo ii qui Nili fauces vesti-
gant, quo propius ad eas accedere gestiunt, eo
se amplius obsurdescere ad copiam aquarum
praeferfluentium, experiuntur. Hujus igitur
tam excelsae nobilitatis tuae confusus vi & cla-
ritudine regius hic pupillus in sinum tuum, tuo
contegendus patrocinio, libenter convolat. Ac-
cedit quod cum fidei opituletur libellus iste, a
quo potissimum sibi praesidium debebatur quam
ab ea, quae cum Catholica Fidei zelo, virtutes
omnes, Christiana Heroïna dignas, mire conjun-
git. Neque etenim fidei solius professione, qua
ple-

plerique Christianorum contenti sunt, cetero-
riorum blandimento, gloriari: sed & vitam quo-
que ad eorum quae fides praecipit factorum nor-
mam componens, te ipsam virtutum, morumque,
Christiano homine dignorum, exemplar cunctis
mirabile, atque felicissime imitabile, praebes.
Cujus quidem veritatis totam hanc amplissi-
mam urbem, universum quae latissime patet
regnum, fidentissime in testes advoco: ingenue
quippe fatebuntur, me in collaudanda celsitudine
tua nihil blandiloquentium, atque assentato-
rum perversis artibus indulgere; sed ea simpli-
ci, brevissimaque oratione cursim complecti,
quae & novi ipse, & mecum norunt ceteri omnes,
qui virtutes tuas summas, fidem, pietatem,
religionem, caritatem adversus proximos, ac
Deum ipsum imprimis, justitiam, temperan-
tiam, reliquasque Christiano Principe dignas,
atque necessarias dotes experti sunt, quotidie-
que experiuntur. Illud denique, ut cetera si-
lentio praeceam (nam in laudes tuas ple-
no calamo excurrere, cum praesens occasio
non patitur, tum potissimum egregia
tua moderatio dissentit) Illud, inquam,
praesens denique institutum meum mire com-
probat, quod cum libellus iste ab scientia
multiplici commenderetur, ad Te festinare jure
optimo debuit, quae omnium plane scientiarum
luce ad miraculum plene coruscas. Quippe non
nata

*naturalium tantummoda facultatum (quod in
 ista tam præcellenti fortuna tua, nostræque po-
 tissimum æva, mirabile adhuc videri poterat)
 linguarum nempe, historia præphane, Mathet-
 searum, atque ante omnia Poeticæ, peritiam
 absolutissimam deperiisti, feliciterque asscqua-
 es, merum etiam, quod mirandum magis, Hi-
 storia sacra, Philosophiæ, ac Theologia mul-
 tiplici, accuratæque notitia, quæ muliebri qui-
 dem sexui fere inaccessibilis videri facile po-
 tuisset, animum tuum penitus imbuisti. Quan-
 quam cum Poeticæ facultate plenissime Te in-
 structam merita prædicamus, cæterarum quoque
 scientiarum callentissimam celebrare iure pos-
 sumus, ac debemus. Quippe ad eam celeberrimam
 artem plene possidendam, ut Tu quidem
 possides, nemo unus pertingit, qui scientias re-
 liquas una secum non habeat. De cunctis si-
 quidem humanis, divinisque rebus canit poe-
 ta, potiorique iure, quam Rhetori, inquit Tul-
 lius, i. de orator. sibi qua vult vagari licitum
 est, imo quandoque necessarium. Hinc unus
 idemque Homerus, aut Virgilius, seu alius
 quilibet, qui veri Poeta nomine dignus fuerit,
 & Astralogus, invenitur, & Geographus, &
 Musicus, Historicus, Rhetor, Militaris, Poli-
 ticus, Philosophus, & Theologus extitisse. Inde
 autem ex ista tua multijungi scientia illud ad
 nostri ævi gloriam consequimur, ut cuius ve-
 rita-*

ritatis notitiam ex Platonis magisterio , ac Romanorum, Græcorumque factis fere mente complectebamur: Tum nimirum beatas fore Respublicas , cum in eisdem aut Philosophi regerent , aut Reges philosopharentur , ejusdem experimentum felicissime teneamus ; dum cernimus , tuarum ope scientiarum , atque præ cæteris Philosophia , non illius quidem sterilis in natura contemplatione occupata , sed ejus qua ad bene beateque vivendum homines componis , non tuam solummodo personam castissimis moribus exornatam , verum etiam familiam totam , atque imprimis Illustrissimos liberos , sanctissima disciplina excoltos : cunctos denique populos , quibus præes , justissima , æquissimaque administratione beatos . His itaque Ego momentis adductus libellum hunc Tibi sistere , tua adversum ipsius perstinacissimos hostes auctoritate propugnandum , haud temere decrevi : ratus , videlicet , fieri non posse , ut misero Regni sui exheredi ad Te accurrenti firmissimum egregia humanitas tua præsidium non impendas . Quod profecto cum præstiteris , non ipsum solummodo , verum una secum literatos catholicosque homines omnes , meque præ cunctis æterno beneficio demereberis . Vale III. nonas Februarias Clod. CCXXIIX.

A S S E R T I O

S E P T E M

SACRAMENTORUM,

Adversus MARTINUM LUTHERUM,

Ab HENRICO VIII. Angliæ Rege.

SANCTISSIMO DOMINO NOSTRO

D O M I N O L E O N I X.

P O N T. M A X.

*HENRICUS Dei gratia Rex Angliæ, ac Dominus
Hyberniæ, perpetuam felicitatem.*

Uum partim bellicis, partim aliis
longe diversis studiis, reipublicæ cau-
sa adolescentiam nostram insueveri-
mus, miraturum te, Beatissime Pa-
ter, non dubitamus, quod ejus nunc hominis
partes sumpserimus, qui omnem potius æta-
tem consumpsisset in literis, ut gravem scili-
cet hæresim pullulantem comprimamus. Sed de-
sinet, opinor, tua sanctitudo mirari, postquam

A

cau-

causas expendere, quæ nos subegerunt ut hoc scribendi onus, quâquam non ignari quam sumus impares, subierimus. Vidimus siquidem in messem Domini iacta zizaniae femina, pullulare sectas, hæreses in fide succrescere, & tantam per Orbem totum Christianum seminatam discordiae materiam, ut nemo qui sincera mente Christianus sit, hæc tanta mala tam late serpentina ferre diutius possit, quin & studium cogatur, & vires qualescunque possit, opponere. Mirum igitur videri non debet, si nos quoque, tametsi potestate non maximi, fide tamen, ac voluntate nemini secundi, in opus tam pium, tam utile, tam necessarium, ut à nemine ferme possit absque piaculo prætermitti, & nostram erga tuam Sanctitatem observantiam, & erga religionem Christi studium, & erga Dei cultum, obsequium nostrum declarare constituimus, maxime fidentes, etsi eruditio nostra sit tam exigua, ut propemodum nulla, gratia tamen Dei sic operatur nobiscum, ut quod doctrinâ nequivimus perficere, id ipse pro sua benignitate, summaque potentia plenius absolvat, ac nostram in literis imbecillitatem, suo vigore suppleat. Quâquam in literis quoque, præsertim sacris, etsi certo sciamus, nusquam non esse multos, qui hoc scribendi munus, & obire commodius, & præstare

stare potuissent uberius, tamen non usque adeo
 rudes sumus, ut in communi causa dedeceat
 nos quoque pro nostra virili, calamo quid pos-
 semus, quantulum idcunque fuerit, experiri.
 Postquam enim in administranda republica ma-
 ximam semper vim, maximumque momentum,
 religionem habere multo usu advertimus, ut
 primum maturiores annos attigimus, cœpimus
 ejus contemplationi nonnihil studii impendere.
 Flurimum profecto, postquam cœpimus, in eo
 delectati, consecuti tamen non nos latet quam
 exiguum; tantum tamen, ut speramus, quan-
 tum adjuvantibus præsertim, vel potius insti-
 gantibus iis, quæ vel admodum rudem abunde
 reddere instructum possent, pietate scilicet, &
 læsæ religionis dolore, ad Lutherianæ hæresis
 fraudes rationibus detegendas, sit satis. Itaque
 etiam hac fiducia rem tentavimus, & quæ in
 ea meditati sumus, Sanctitati tuæ dedicavimus,
 ut sub tuo nomine, qui Christi vicem in ter-
 ris geris, publicum judicium subeant. Sic enim
 nobis persuasimus, quum ea hæresis aliquandiu
 inter Christianos grassata, gravissimæ, saluber-
 rimæque sententiæ tuæ vi è manibus hominum
 sit excussa, si quid ejus in pectoribus, vel ca-
 ptione aliqua deceptis, vel blandis pollicitatio-
 nibus inescatis, adhuc resedit, id esse justis ra-

A 2

tionibus

tionibus eximendum . Sic enim futurum ; ut
cum duci quam trahi se ingenia libentius pa-
tiantur , non desit his mitioris quoque remedii
ratio . In qua promoverimusne nos quicquam ,
an non , Beatitudinis tuæ judicium erit : cujus
etiam arbitrio , si quid est à nobis erratum , cor-
rigendum offerimus .

AD LECTORES

PRÆFATIO.

Motus quidem fidelitate ac pietate, quanquam mihi nec eloquentia sit, nec scientiæ copia, cogor tamen ne ingratitude maculer, matrem meam Christi sponsam utinam tanta facultate, quanta cum voluntate, defendere. Quod licet alii præstare possint uberius, ac copiosius, mei tamen officii esse duxi, ut ipse quoque quantumvis tenuiter eruditus, quibus rationibus possem, Ecclesiam tuerer, meque adversus venenata jacula hostis eam oppugnantis objicerem. Quod ut faciam tempus ipsum, & præsens rerum status efflagitat. Nam antea cum nemo oppugnaret, nemini propugnare necesse erat. At cum jam hostis exortus sit, quo nullus potuit exoriri malignior, qui Daemonis instinctu, charitatem prætexens, ira atque odio stimulatus, & contra Ecclesiam, & contra Catholicam fidem vipereum virus evomuit, necesse est adversus hostem communem Christianæ fidei, omnis Christi servus, omnis ætas, omnis sexus, omnis ordo consurgat: ut qui viribus non valent, officium saltem alacri testentur affectu. Nunc ita convenit ut duplici armatura muniamur, cælesti scilicet, ac
ter-

*terrestri. Cælesti, ut qui fidei charitate, & alios
 perdit, & perit ipse, vera charitate lucrifa-
 ctus, alios lucrifaciat: & qui falsa doctrina de-
 pugnat, doctrina vera vincatur. Terrestri vero
 ut si tam obstinata malitia sit, ut consilia san-
 cta spernat, & correctionem piam contemnat,
 merito coerceatur supplicio: ut qui benefacere
 non vult, desinat malefacere: & qui nocuit
 verbo malitia, supplicii profit exemplo. Quæ pe-
 stis unquam tam perniciofa invasit gregem Chri-
 sti. Quis serpens unquam tam venenatus irre-
 pfit, quam is qui de Babylonica captivitate
 Ecclesiæ scripsit, qui scripturam sacram ex suo
 sensu contra Christi sacramenta detorquet, tra-
 ditos ab antiquis patribus ecclesiasticos ritus elu-
 dit, sanctissimos viros, vetustissimos sacrarum
 literarum interpretes, nisi quatenus ipsius sensui
 conveniunt & consentiunt, nibili pendit: Sa-
 cro sanctam Sedem Romanam Babylonem appel-
 lat, Summum Pontificium vocat tyrannidem,
 totius Ecclesiæ decreta saluberrima captivitatem
 censet, Sanctissimi Pontificis nomen in Antichri-
 stum convertit? O detestabilis arrogantia, con-
 zumelia, ac schismatis buccinuator. Quantus
 inferorum lupus est iste, qui Christi gregem di-
 spergere quarit? Quantum diaboli membrum,
 qui christianos, Christi membra, quarit à capi-
 te suo decerpere? Quam putis hujus animus,
 quam execrabile propositum, qui & sepulta re-
 suscitât schismata, & vetustis adjicit nova, &*

bæ

hæreses æternis abdendas tenebris, velat Cerberum ex inferis producit in lucem, dignumque ducit se, cujus unius verbo, posthabitis antiquis omnibus, universa regatur, immo subvertatur Ecclesia. De cujus ego malitia quid dicam nescio, quam tantam censeo, quantam neque lingua cujusquam, neque calamus exprimere possit. Quamobrem vos omnes Christi fideles hortor, oro, & per Christi nomen, quod professi sumus, obtestor, ut qui Lutheri opera, si modo is Babylonica captivitatis sit author, omnino velint inspicere, caute illud, & cum iudicio faciant, ut quemadmodum Vergilius aurum se colligere dixit ex stercore Ennii, sic à mediis malis colligant bona. Nec ita, si quid arridet ipsis, afficiantur, ut cum melle simul imbibant venenum. Multo enim satius fuerit utroque carere, quam utrumque glutire. Quod ne accidat, utinam author aliquando respiscat, ut convertatur & vivat: ac suos libros omni malitia refertos, exemplo Augustini, cujus regulam profitetur, retractet, erroresque revocet. Quod si recuset Lutherus, brevi certe fiet, si Christiani Principes suum officium fecerint, ut errores ejus, eumque ipsum, si in errore perstiterit, ignis exurat. Interea nobis visum est, in captivitate Babylonica quaedam loca commonstrare lectoribus, in quibus præcipuum latet venenum. Ex quibus aperte satis constabit, quam exulcerato animo aggressus sit *opus*, qui
cum

*cum publicum bonum prætendat, nihil præter
malitiam ad scribendum afferat.*

*Ut hæc doceamus quæ diximus, haud lon-
ge nobis petendæ probationes sunt. Nam ne quis
ob eam rem sursum deorsum cursitet, Lutherus
ultero sese, atque animum suum primo statim
principio prodit. Quis enim dubitet quo ten-
dat, quo se proripiat is, cujus vel hunc unum
versum legerit?*

AS-

A S S E R T I O

*Indulgentiæ sunt adulatorum Romanorum
nequitia.*

Uemadmodum animal omne potissimum ex facie dinoscitur, ita ex hac quoque prima propositione clarescit, quam supputatum, ac putridum is habeat cor, cujus os amaritudine plenum, tali exundat sanie. Nam quæ de indulgentiis olim dederunt, ea plerisque multum videbantur adimere non modo de potestate Pontificis, verum etiam de bona spe, ac sancta consolatione fidelium, hominesque vehementer an mare, ut in pœnitentiæ suæ confisi divitiis, Ecclesiæ thesaurum, & ultroneam Dei benignitatem contemnerent. Et tamen ea, quæ tum scripsit omnia, idcirco mitius accepta sunt, quia pleraque differebat duntaxat, non assererat, subinde etiam petens doceri, seseque pollicens meliora docenti pariturum. Verum istud quam simplici scripsit animo. homo sanctulus, & omnia referens ad spiritum, qui fictum effugit (*Sapient. 1.*), hinc facile deprehenditur, quod simul atque à quoquam salubriter est admonitus, illicet pro beneficio regessit maledictum, conviciis, & contumeliis insaniens: quibus operæ pretium est videre, quo vesaniæ tandem provectus est. Ante fassus est indulgentias hætenus saltem valere, ut præter culpam etiam à pœnis absolverent, quasunque videlicet vel Ecclesia statuerat, vel suis cuique sacerdos injunxerat. Nunc vero non eruditione, ut ipse inquit, sed malitia tantum profecit, ut sibi ipsi contrarius, indulgentias in universum condemnet, ac nihil aliud eas dicat esse, quam meras imposturas, ad nihil omnino valere præterquam ad perdendam hominum pecuniam, ac Dei fidem. Qua in re quam non scelerate modo, verum etiam furiose bacchatur, nemo est qui non videt.

B

Nam

Nam si nihil omnino valent indulgentiæ, sed meræ sunt, ut Lutherus ait, imposturæ, tunc necesse est impostores fuerint, non hic tantum Pontifex Leo X. cujus innocens, & inculpata vita, moresque sanctissimi ab ineunte ætate per orbem totum satis explorati sunt, quemadmodum in epistola quadam ad Pontificem Lutherus etiam ipse fatetur; verum etiam tot retroseculis omnes Romani Pontifices, qui, quod Lutherus ipse commemorat, indulgere solebant, alius remissionem annuam, alius triennem, quidam aliquot condonare quadragesimas, nonnulli certam totius pœnitentiæ partem, tertiam puta, vel dimidiam; aliqui demum remissionem indulerunt & pœnæ & culpæ plenariam. Omnes ergo, si vera dicit Lutherus, fuerunt impostores. At quanta magis cum ratione creditur, hunc unum fraterculum; morbidam esse ovem, quam tot olim Pontifices perfidos fuisse pastores? Nam Lutherus, ut dixi, cujusmodi vir sit, quam nihil omnino charitatis habeat, evidentissime declarat, cum non vereatur tot Summis, tot Sanctis Pontificibus tantum crimen impingere. Si Deus in Levitico dicit omnibus: (*Levit. 19.*) *Non eris criminator, nec susurro in populis*: quid de Luthero censendum est, qui tam immane crimen, non in unum aliquem hominem, sed in tam multos, tam venerandos spargit antistites: idemque non in una quapiam urbe susurrat, sed per totum buccinat orbem? Si (*Deut. 19.*) *maledictus* in Deuteronomio dicitur, *qui clam percusserit proximum*, quanta maledictione percutitur qui palam tantis opprobriis insultat in præpositos? Denique si *homicida est*, ut ait Evangelista, (*1. Joann. 3.*) *nec vitam habet æternam qui odit fratrem*; an non hic æterna dignus morte parricida est, qui odio prosequitur patrem? Qui cum eousque progreditur, ut neget indulgentias quicquam valere in terris, frustra cum eo disputem, quantum valeant in purgatorio.

Præterea quid profuerit cum illo loqui, quibus subsidii liberemur à purgatorio, qui totum ferme tollit purgatorium? Unde cum pati non possit ut Pontifex quæquam

quam eximat, ipse sibi tantum sumit, ut neminem ibi relinquat. Quid attinet cum eo pugnare, qui pugnat ipse secum? Quid argumentis promoveam, si cum eo agam ut donet quod ante negavit, qui nunc idipsum negat, quod ante donaverat? Verum quantumvis disputentur indulgentiæ Pontificis, necesse est inconcussa maneant verba Christi, quibus Petro claves commisit Ecclesiæ, cum dixit: (*Matth. 16.*) *Quidquid ligaveris super terram erit ligatum & in calo: & quidquid solveris super terram erit solutum & in calo.* Item, *Quorum remiseritis peccata, remittentur: & quorum retinueritis peccata, retinebuntur.* Quibus verbis si satis constat, Sacerdotem quemlibet habere potestatem à mortalibus absolvendæ criminibus, & æternitatem pœnæ tollendi, cui non videatur absurdum, Sacerdotum omnium principem nihil habere juris in pœnam temporariam? Verum aliquis fortasse dicet, Lutherus ista non admittet, Sacerdotem ullum quicquam ligare, vel solvere, aut Pontificem summum plus habere potestatis, quam alium quemvis Episcopum, immo quam quemlibet Sacerdotem. At quid id mea, quid admittat, aut quid non admittat is, qui quorum nihil admittat nunc, eorum pleraque paulo prius admisit, quique omnia nunc rejicit solus, quæ tota tot sæculis admisit Ecclesiæ. Nam ut cætera taceam quæ novus iste momus reprehendit, certe indulgentias, si Pontifices peccavere qui concesserunt, immunis à peccato non erat tota Congregatio Fidelium, qui eas tamdiu tanto consensu susceperunt. Quorum ego iudicio, & observatæ sanctorum consuetudini non dubito potius acquiescendum, quam Luthero soli, qui totam Ecclesiam tam furiose condemnat: cujus non modo Summum Pontificem conviciis insanis incessit, verum etiam proclamare non veretur, Pontificium ipsum inane prorsus nomen esse, nec re quicquam aliud esse censendum, quam regnum Babylonis, & potentiam Nembroth robusti venatoris: eoque lectores orat, orat librarios, ut omnibus quæ prius de Papatu scripsit, exustis, hanc unam propositionem teneant.

Papatus est robusta venario Romani Pontificis:

Illud hercle non absurdum votum est, quod quæ ante scripsit, flammis optat absumi. Erant enim ple-
raque flammis digna, sed multo tamen ista propo-
silio dignior, qua, exustis illis, jubet velut dignam
æternitate substitui. Quanquam quis non hic quoque
nisi qui malitiam norit, miretur inconstantiam? Nam
prius Papatum negaverat esse divini juris, sed humani
juris esse concesserat. Nunc vero secum dissidens, neu-
trius juris esse confirmat, sed Pontificem sibi mera vi
sumptisse, atque usurpasse tyrannidem. Sentiebat ergo
pridem, humano saltem consensu propter bonum pu-
blicum Romano Pontifici super Ecclesiam Catholicam de-
latam esse potestatem, idque usque adeo sentiebat, ut Bo-
hemorum quoque schisma detestaretur, quod se ab obe-
dientia Romanæ Sedis abscinderent, pronuncians eos
peccare damnabiliter, quicumque Papæ non obtempe-
rarent. Hæc cum haud ita pridem scripserit, nunc in-
idem, quod tum detestabatur, incidit. Quin istud quo-
que similis est constantiæ, quod cum in concione quadam
ad populum, excommunicationem doceat esse medicio-
nam, & obedienter, patienterque ferendam, paulo post
excommunicatus ipse, idque meritissimo jure, senten-
tiam tamen tam impotenter tulit, ut rabie quadam furi-
bundus, in contumelias, convicia, blasphemias, supra
quam ullæ possint aures ferre, proruperit, sic ut suo fu-
rore plane perspicuum fecerit, eos qui pelluntur gremio
Matris Ecclesiæ, statim furiis corripi, atque agitari dæ-
monis. Sed istud rogo, qui illa tam nuper vidit, unde
nunc subito videt nihil se tunc vidisse? Quos novos ocu-
los induit? An acutiore cernit obtutu, postquam ad su-
perbiam solitam ira quoque supervenit & odium, &
longius videlicet prospicit, usus tam præclaris conspi-
ciliis?

Non tam injurius ero Pontifici, ut anxie ac solícite de
ejus jure disceptam, tanquam res haberetur pro dubia.

Sa.

Satis est ad præfens negotium, quod inimicus ejus ita furore provehitur, ut sibi fidem derogat ipse, ac dilucide se ostendat præ malitia, neque constare secum, neque videre quid dicat. Nam negare non potest quin omnis Ecclesia fidelium Sacrosanctam Sedeni Romanam velut matrem primatamque recognoscat, ac veneretur; quæcumque saltem neque locorum distantia, neque periculis interjacentibus prohibetur accessu. Quanquam si vera dicunt qui ex India quoque veniunt, Indi etiam ipsi, tot terrarum, tot marium, tot solitudinum plagis disjuncti, Romano tamen se Pontifici submittunt. Ergo si tantam, ac tam late fusam potestatem, neque Dei jussu Pontifex, neque hominum voluntate consecutus est, sed sua sibi vi vendicavit, dicat velim Lutherus, quando in tantæ ditionis irrupit possessionem? Non potest obscurum initium esse tam inmensæ potentæ, præsertim si intra memoriam hominum nata sit. Quod si rem dixerit unam fortassis, aut duas ætates superare, in memoriam nos redigat ex historiis.

Alioquin si tam vetusta vel rei etiam tantæ oblitterata sit origo, legibus omnibus cautum esse cognoscit, ut ejus jus omnem hominum memoriam supergreditur, ut sciri non possit cujusmodi habuerit initium, censetur habuisse legitimum: vetitumque esse constat omnium consensu gentium, ne, quæ diu manserunt immota, moveantur. Certè si quis rerum gestarum monumenta revolvat, inveniet jam olim protinus post pacatum orbem, plerasque omnes Christiani orbis Ecclesias obtemperasse Romanæ. Quin Græciam ipsam, quanquam ad ipsam commigrasset imperium, reperiemus tamen, quod ad Ecclesiæ primatum pertinebat, præterquam dum schismate laborabat, Ecclesiæ Romanæ celsisse. Beatus vero Hieronymus quantum Romanæ Sedi censeat deferendum, vel inde luculenter ostendit, quod cum Romanus ipse non esset, tamen aperte fatetur sibi satis esse, si suam fidem, quibusvis improbantibus aliis, comprobaret Papa Romanus. Cui cum Lutherus tam impudenter pronun-

ciet

eiet, idque contra suam pridem sententiam, nihil omnino juris in Ecclesiam Catholicam ne humano quidem jure competere, sed Papam mera vi meram occupare tyrannidem; vehementer admiror quod aut tam faciles, aut tam stupidos speret esse lectores, ut Sacerdotem credant inermem, solum, nullo septum satellitio, qualem fuisse eum necesse est priusquam eo potiretur, quod eum Lutherus ait invasisse, vel in spem venire unquam potuisse, ut nullo jure sultus, nullo fretus titulo, in tot ubique pares Episcopos, apud tam diversas, tam disiectas gentes, tantum obtineret imperium: nedum ut credat quisquam populos omnes, urbes, regna, provincias, suarum rerum, juris, libertatis fuisse tam prodigos, ut externo Sacerdoti, cui nihil deberent, tantum in sese potestatis darent, quantum ipse vix esset ausus optare. Sed quid refert quid in hac re Lutherus sentiat? qui præ ira atque invidia non sentit ipse quid sentiat, sed bene declarat offuscata scientiam suam, & cor ipsius insipiens obscuratum, traditumque in reprobum sensum, ut faciat ac dicat ea, quæ non conveniunt. Quam verum est illud Apostoli: (1. Corinth. 13.) *Si habuero prophetiam, & noverim omnia mysteria, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum*. A qua quam longe abest iste, non illud tantum ostendit quod præ furore perit ipse; sed istud multo magis, quod universos secum trahere conatur in perditionem, dum omnes ab obedientia Summi Pontificis laborat avertere, cui ipse triplici vinculo tenetur astrictus, utpote Christianus, Sacerdos, & postremo fraterculus: tripliciter à Deo vicissim puniendus. Neque meminit quicquam, quanto (1. Regum 15.) *melior est obedientia, quam victima*. Neque considerat si in (Deuter. 14.) Deuteronomio cavetur, ut qui superbierit nolens obedire Sacerdotis imperio, qui pro tempore ministrat Domino Deo suo, ex decreto judicis moriatur: quam atroci sit supplicio dignus is, qui sacerdoti omnium summo, eidemque supremo in terris judici, non paruerit. Nam & cum vocaretur

caretur ad Pontificem, oblati expensis, & data fide, venire tamen fraterculus, nisi munitus præsidio, contem-
pfit, & jam quoad potest, totam perturbat Ecclesiam,
corpusque totum sollicitat ad rebellandum capiti, cui
quasi peccatum hariolandi est repugnare, & quasi scelus
idololatriæ, nolle acquiescere (2. R. g. 15.). Quamobrem
cum Lutherus odio provector, se præcipitet in perniciem,
& legi Dei recuset esse subjectus tuam nimirum quærens
constituere, nos vicissim Christicolæ caveamus: Ne, quod
Apostolus ait, (*Rom. 10.*) *per inobedientiam unius hominis,*
peccatores constituti sinus multi, sed illius iniquitatem
perosi, domino cum Propheta canamus: (*Psal. 118.*) *Ini-*
quos odio habui, legem autem tuam dilexi.

At ista duo capita de tollendis prorsus indulgentiis, &
auferenda potestate Summi Pontificis, de quibus quid no-
bis videtur, exposuimus, quantumvis impia sint, Lu-
theri tamen nonnisi præludia sunt ad Sacramenta peri-
menda, quod toto agit libro. Quem librum totum fate-
tur præludium ad operis opinor quippiam, in quo de-
crevit serio moliri totius expugnationem fidei. Quan-
quam vehementer admiror, si quicquam edet unquam
tam serium, ut plus tumere veneno queat, quam totum
hoc turget præludium. In quo protinus ex Sacramentis
septem, tantum relinquit tria, nec ea tamen nisi pro
tempore, nimirum significans, illa etiam propediem sese
sublaturum. Nam è tribus unum aufert paulo post eo-
dem libro, quo plane declarat, quid proponet in re-
liquis.

Quam in rem viam etiam videtur præstruere, cum ait
se, si scripturarum more loqui velit, non nisi unum sa-
cramentum, & tria signa sacramentalia positurum.

Quod si quis diligenter inspiciat, quo pacto tractet
hæc tria sacramenta, quæ seu tria, seu tribus sub signis
unum ponit pro tempore, videbit, ea sic ab illo tracta-
ta, ut nemini relinquat dubium, id illum in animo mo-
liri, ut omnia tria possit suo rursus tempore prorsus ame-
liri. Quas colubri istius astutias, quo facilius lector pos-
sit

sis deprehendere , observa diligenter singula vestigia ejus , & suspende gressus tuos , neque nimium securus inter vepres , ac tribulos , latebras & speluncas ejus obambula , ne ex occulto insidiatus calcaneo tuo exitiales virus insillet . Deprehensus enim torpebit ignavus , & suo ipse veneno tabescet .

De Sacramento Altaris :

Incipiamus ergo unde ipse incepit , à venerabili sacramento corporis Christi , cujus primo quod nomen mutet , ac vocari velit *sacramentum panis* , indicat hominem non valde bene ferre , quod ipso Sacramenti nomine admoneamur Corporis Christi : & sicubi reperire colorem potuisset , quo nomen dare potuisset deterius , libenter fuisse daturum . Cujus ab animo per quam longe diffidet , ac dissentit Reatus Ambrosius , cum dicit : *Licet figura panis , & vini in altari videatur , nihil tamen aliud quam caro , & sanguis Christi credenda est* . Ex quibus verbis evidentissime clarescit , Ambrosium fateri nullam aliam substantiam cum Christi corpore manere permixtam , cum dicat nihil aliud esse , quam corpus , & sanguinem Christi , id , quod figura panis viderur , & vini . Si tantum dixisset Ambrosius , *caro , & sanguis* , potuisset fortasse Lutherus dicere , quod Ambrosius fatendo esse carnem , & sanguinem , non negaret tamen panem simul esse ac vinum , quemadmodum Lutherus ipse dixit , carnis substantiam cum pane , & sanguinis una cum vino subsistere . Sed cum Ambrosius dicat nihil aliud esse quam carnem & sanguinem , aperte contradicit Luthero , qui simul cum carne dicit esse panem , & simul cum sanguine vinum .

Quarquam si id quod Lutherus dicit , tam verum esset quam falsum est , panem cum Christi carne simul manere permixtum ; tamen ne sic quidem necesse fuit Luthero delere nomen corporis Christi ex sacramento in quo fatetur verum Christi corpus esse . Nam si panis etiam sub-

substantia simul cum Christi corpore adesset, quemadmodum iste contendit, non est tamen ratio, cur inferior substantia nomen præripiat digniori. Nam etsi rudibus adhuc populis, ad auditorum captum se demittens Apostolus, *panem* vocavit, nunc tamen tamdiu stabilita fide, nomen tam venerabile, quod rem Sacramenti repræsentet audientibus, in id nomen, quod auditorum animos à corpore in panem averteret, non oportebat immutari. Nec immutasset haud dubie Lutherus, nisi secum statuisset, populum paulatim à Christi corpore, à quo ipse jam præcisus est, in panis venerationem traducere: qua de re paulo post dicemus uberius.

Interim vero libet excutere quam fraudulenter per speciem favoris in laicos, conetur eorum odium concitare in sacerdotes. Nam cum decrevisset Ecclesiæ fideni suspectam reddere, ne quid ponderis ejus haberet auctoritas, atque ita facti via, præcipua quæque christianæ religionis evertere, ab ea re sumpsit initium, cui populum sperabat alacriter applausurum. Tetigit enim vetus ulcus, quo pridem ulcerata est Bohemia, quod laici sub utraque specie non recipiant Eucharistiam. Eam rem cum prius ita tractasset, ut duntaxat diceret, recte facturum Pontificem, si curaret communi Concilio statuendum, ut sub utraque specie laici communicarent: post ubi nescio quis illud ei negavit, non contentus in eo manere ut dixerat sic profecit in pejus, ut totum Clerum condemner impietatis, quod istud non faciant, non expectato Concilio. Ego de primo non disputo. Cæterum etiam si causas non viderem, cur non decernat Ecclesia, ut utraque species ministraretur laicis, tamen dubitare non possem, quin sint idoneæ, quæ & olim fecerunt ut id omitteretur, & nunc quoque faciant, ne redintegretur. Nec plane assentior totum Clerum per tot secula fuisse tam stolidum, ut se obstrinxerit æterno supplicio propter eam rem unde nihil reportaret commodi temporalis: immo vero quam nihil sit talis periculi, vel hoc evidenter ostendit, quod eos, qui non tantum istud fecerunt, verum

G

etiam

etiam qui scripserunt esse faciendum, Deus non modo suscepit in cœlum, verum etiam voluit esse venerandos in terris, & ab hominibus honorari, à quibus honoratur ipse. Inter quos fuit, ut de aliis interim taceam, vir eruditissimus, & idem sanctissimus Divus Thomas Aquinas: quem ideo libentius commemoro, quoniam ejus viri sanctitatem, Lutheri ferre non potest impietas, sed quem omnes christiani venerantur, pollutis labiis ubique blasphematur. Quanquam sunt permulti, qui etiam si pro sanctis recepti non sunt, tamen sive doctrina, sive pietate spectentur, tales sunt, ut Lutherus eis comparari non possit, qui hac in re contrarium Luthero sentiunt: inter quos sunt Magister sententiarum, & Nicolaus de Lira, & complures alii, quorum cuilibet magis expedit christianos omnes, quam Luthero credere. At vide quæso quam vacillat, ac sibi repugnat Lutherus. Uno loco dicit, Christum in cœna omnibus omnino fidelibus non permittendo, sed præcipiendo dixisse: *Bibite ex eo omnes*. Postea vero timens ne laicos, quibus in sacerdotum odium adulatur, offenderet, hæc verba subjungit: *Non quod peccent in Christum, qui una specie utuntur, cum Christus non præceperit ulla uti, sed arbitrio cujuslibet reliquerit, dicens: Quotiescunque hæc feceritis, in mei memoriam facietis: sed quod illi peccant qui hoc arbitrio volentibus uti, prohibent utranque dari. Culpa non est in laicis, sed in sacerdotibus*. Videtis aperte quod primo dixit esse præceptum, hic dicit non esse præceptum, sed cujuslibet arbitrio relictum. Quid opus est ergo nos illi contradicere, qui sibi toties contradicit ipse? Et tamen cum dixit omnia, laicos non satis defendit, si quis rem urgeret: & in sacerdotibus quos tam atrociter accusat, nihil probat esse peccati. Nam in eo dicit totum esse peccatum, quod sacerdotes alterius speciei laicis invitis adimerent libertatem. Hic igitur si quis eum percontetur, qui sciat istum ritum inolevisse renitente populo, non potest, opinor, docere. Cur ergo totum condemnet clerum, quod laicis invitis ademeris suum

suum jus, cum id invitis esse factum, nullo possit documento probari? Quanto fuit æquius, si nisi volentibus illis recte nequivit institui, pronunciare, pro tot seculorum consuetudine plebis intervenisse consensum? Ego certe qui video quas res à plebe clerus obtinere non potest, ne tantum quidem, quin ferme sub ipso altari suorum condant cadavera, non facile credo populum fuisse passum, ut inviti per contumeliam in tanta re ab ulla juris sui parte pellerentur, sed causis aliquot idoneis à laicorum quoque voluntate constitutum. At istud miror tam vehementer indignari Lutherum, laicis ademptam alteram, cum nihil eum permoveat, quod utraque species adimatur infantibus, nam illos olim communicasse, nec ipse negare potest. Qui mos si recte fuit omissus, quanquam Christus dicat: *Bibite ex hoc omnes*; nec quicquam dubitat, quin causæ fuerint magnæ, etiam si nunc earum nemo meminisset, cur non etiam cogitemus bonis justisque rationibus, quantumvis nunc ignoratis abolitam esse consuetudinem, qua laici olim, nec id fortasse diu sub utraque specie solebant recipere Sacramentum? Præterea si eam rem ad exactam Evangelicæ narrationis formam revocat, neque quicquam prorsus permittit Ecclesiæ, cur Eucharistiam non jubet semper in cœna recipi, immo vero post cœnam? Denique non minus incommodi fuerit, in hoc Sacramento facere, si quid fecisse non debeas, quam si quid non facias, quod fecisse debueras. Ergo si totius Ecclesiæ consuetudo rectum non facit, ut in laicis omittatur species vini, qua ratione aquam in vino audent Lutherus infundere? Neque enim tam audacem puto, ut sine aqua consecret, quam tamen ut admisceret, neque exemplum habet ex cœna dominica, neque ex Apostoli traditione compertum, sed sola Ecclesiæ consuetudine didicit; cui si putat hac in parte parendum, cur eam in altera tam arroganter oppugnat? Qua de re quidquid Lutherus obgannit, ego certe tutius opinor credere, laicos recte sub altera tantum specie communicatos, quem per tot secula totum cle-

rum; quod iste disputat, hac una de causa fuisse damnatum. Nam omnes appellat impios, & tales, ut in crimen inciderint læsæ Majestatis Evangelicæ: *Quod si utriusque*, inquit, *hæretici, & schismatici nominandi: non Bohemi, non Græci, quia Evangeliiis nituntur; sed vos Romani estis hæretici, & impii schismatici, qui solo vestro figmento præsumitis contra evidentes Dei scripturas*. Si Lutherus nihil admittit aliud, quam evidentes Dei scripturas, cur non jubet Eucharistiam, uti dixi, sumi à cœnantibus? Nam sic factum à Christo scriptura commemorat. Quanto melius crederet Lutherus non humano figmento, sed eodem autore Deo factum in Ecclesia ne laici sub utraque specie reciperent Eucharistiam, quo authore factum est ut reciperetur à jejunis? *Placuit enim*, ut ait beatus Augustinus, *Spiritui Sancto, ut Corpus Domini: quod post alios cibos ab Apostolis in cena receptum est, ante alios cibos à jejunis reciperetur in Ecclesia*. Videtur ergo verisimile quod Spiritus Sanctus, qui Christi regit Ecclesiam, sicut Eucharistiæ Sacramentum mutavit à cœnantibus ad jejunos, ita laicos ab utraque specie deduxit in alteram. Nam qui alterum mutare potuit, cur non alterare potuerit & alterum? Hoc loco plane se ostendit Lutherus, quid agitet in animo, cum Bohemos (quorum perfidiam pridem execrabatur) nunc tam blande vicissim demulceat: neque enim quisquam eorum quos ille *papistas* appellat, & *adulatores pontificis*, ita romano blanditur antistiti, quomodo Lutherus etiam sæci Bohemicæ plebis adulatur. Nec id tamen ab re. Videt enim brevi fore ut Germani, quibus pridem per speciem ovinæ simplicitatis imposuit, agnitum tandem lupum sint ejectioni: atque ideo Bohemis ante se insinuat, ac sibi quoad potest, amicos facit de mammona iniquitatis, ut in quorum immigravit errores, aliquando sua extorris, illorum immigrare sinatur in patriam. Ad quos ut ob facinus aliquod insignem veniat commendatior, conatur interim ecclesiasticæ consuetudinis omnem vim atque auctoritatem extinguere: post, si id, quod omen avertant superi, feliciter cess-

cesserit, concussurus omnia. Longius enim destinatur,
 quam quo putatur, tendere. Atque ita causam agit lai-
 corum, ut longe meditetur aliud, quam præfert: qui-
 bus quantumvis blande porrigat altera manu panem, al-
 tera tamen gestat scorpionem. Nam multis primum ver-
 bis agit, ut laici permittantur utranque speciem sume-
 re. Et quis nunc eum non credat hoc nunc conari,
 ut laicorum cultum erga Sacramentum adaugeat? Ve-
 rum paulisper observa quo tendat. Nam tandem sic rem
 totam claudit, ut id quoque permitti postulet, ne laici
 communicare cogantur in paschate, neve ullum eis su-
 mendæ Eucharistiæ tempus indicatur, sed liber quisque
 suo relinquitur arbitrio, immo vero, ut ne sæpius in tota
 vitæ quisquam sumat, quam semel, idque non ante ex-
 tremum vitæ diem, qui & incertus est, & cum ad eum
 ventum est, sumere plerique non sistent. Ita qui vi-
 debatur id agere, ut laici recipere sinerentur utramque,
 id oblique procurat, ut impune liceat ne speciem unquam
 quisquam sumat ullam: & hanc præclaram libertatem
 ducit, ut populus in toto à suscipiendo Sacramento libe-
 retur. Quamobrem utrunque serpens amico blandiatur
 aspectu, certo venenata ista cauda spiculum quærit insin-
 gere, facitque perspicuum, hoc magis illum torquere,
 quod populus alteram speciem recipiat, quam quod al-
 tera abstineat. Nam quemadmodum serpens antiquus
 ejectus è cælo, invidit homini paradisum, ita Lutherus
 quoque postquam sua culpa sic in excommunicationis in-
 eidit laqueum, ut utriusque speciei salubri communione
 privetur, reliquos omnes eodem laqueo cupit implicare,
 ut utriusque recipiendæ vinculo soluti, neutram paula-
 tim affuescant recipere. Quod illius execrandum propo-
 situm, quo magis in libello progredieris, eo magis, ma-
 gisque pelluet. Nam secundam captivitatem facit quod
 quisquam vetetur credere verum panem, verumque vi-
 num restare post consecrationem. Qua in re contra quam
 totus jam credit christianus orbis, ac multis retroseculis
 credidit, persuadere conatur Lutherus in Eucharistia sic
 esse

esse Christi corpus, & sanguinem, ut tamen substantia veri panis, verique vini remaneat: posthac opinor cum libebit, corporis aliquando substantiam, sanguinisque negaturus, tanquam post in melius mutata sententia, quemadmodum ter ante jam fecit, nempe in indulgentiis, in potestate pontificis, & communione laicorum. Interea se fingit ista docere, motum videlicet misericordia captivitatis, qua populus Israeliticus serviat Babylo-
ni. Ita totam Ecclesiam appellat *Babylonem*, Ecclesiae fi-
dem vocat *servitutem*, & homo misericors offert liberta-
tem omnibus, qui velint ab Ecclesia separari, & istius
putridi, & abscissi membri contagione corrumpi. At qui-
bus modis invitat in hanc plus quam servilem libertatem
operæ pretium est cognoscere.

Magnam censet ac primariam rationem, quod *ver-
bis divinis non est ulla facienda vis, neque per hominem,
neque per Angelum, sed quantum fieri potest.* (inquit) *in
simplicissima significatione servanda sunt, & nisi manifesta
circumstantia cogat, extra grammaticam, & propriam,
accipienda non sunt, ne detur adversariis occasio universam
scripturam eludendi.* At *vis* (inquit) *fit verbis divinis, si
quod Christus ipse vocat panem, hoc nos dicamus intelligi
panis accidentia; & quod ille vinum vocat, hoc nos dicamus
esse vini speciem.* Omnibus ergo modis *verus panis, ac ve-
rum vinum restat in altari, ne verbis Christi fiat vis, si
species sumatur pro substantia.* Nam cum Evangelistæ clare
scribant (inquit) *Christum accepisse panem, ac benedixisse,
& actuum liber, & Paulus panem deinceps appellent, ve-
rum oportet intelligi panem, verumque vinum, sicut ve-
rum calicem.* Non enim calicem transubstantiari etiam ipsi
dicunt.

Hæc est ergo magna, & quemadmodum ipse ait,
primaria Lutheri ratio, quam ego me spero facturum,
ut omnes quamprimum intelligant nihil magni habere
momenti. Nam primum id quod ait, Evangelistæ clare
dicere, quantumvis clare dicant, pro Luthero tamen ni-
hil clare probat; contra vero quod pro illo probaret,
hoc

hoc nusquam dicunt : *At non scribunt* (inquit) *accepisse panem , & benedixisse ?* Quid tum postea ? Accepisse panem , & benedixisse etiam nos fatemur . Panem vero dedisse discipulis , postquam inde suum corpus consecerat , hoc & nos instantè negamus , & evangelistæ non dicunt . Quæ res quo fiat apertior , & tergiversandi minus pateat locus , evangelistæ ipsos audiamus . Matthæus ergo sic narrat : (*Matth.26.*) *Cenantibus autem eis , accepit Jesus panem & benedixit , ac fregit , deditque discipulis suis , & ait : Accipite , & comedite : Hoc est corpus meum . Et accipiens calicem , gratias egit , & dedit illis , dicens : Bibite ex hoc omnes . Hic est sanguis meus novi testamenti , qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Marci vero verba sunt ista : (*Marci 14.*) *Et manducantibus illis accepit Jesus panem , & benedicens fregit , & dedit eis , & ait : Sumite , hoc est corpus meum . Et accepto calice gratias agens dedit eis , & biberunt ex illo omnes & ait illis . Hic est sanguis meus novi testamenti qui pro multis effundetur .* Lucas denique narrat hoc pacto : (*Luc.22.*) *Et accepto pane gratias egit , ac fregit , & dedit eis dicens : Hoc est corpus meum , quod pro vobis datur . Hoc facite in meam commemorationem . Similiter & calicem postquam cenavit , dicens : Hic est calix novum testamentum in sanguine meo , qui pro vobis fundetur .* Ex omnibus his evangelistarum verbis nullum video locum , in quo post consecrationem Sacramentum vocetur panis , ac vinum , sed tantum corpus , & sanguis . Dicunt in manus Christum sumpsisse panem , id quod etiam nunc fatemur omnes ; at cum reciperent Apostoli , non *panis* nominatur , sed *corpus* . At Lutherus evangelistæ verba in suam partem conatur interpretatione torquere : *Accipite , manducate ; hoc*, idest hic panis , inquit is , quem acceperat , & fregerat , *est corpus meum* . Sed hæc est interpretatio Lutheri , non verba Christi , neque verborum sensus . Si panem , quem accepit , quemadmodum accepit , sic tradidisset discipulis , nec ante convertisset in carnem , ac porrigendo dixisset , *Accipite & manducate* , recte diceretur porrexisset quod in manus acceperat , nihil enim fuisset aliud quod porrigeretur .

At

At cum priusquam daret Apostolis manducandum, panem convertit in carnem, non jam accipiunt panem, quem ille susceperat, sed corpus ejus in quod panem converterat. Quemadmodum si quis cum semen accepisset, alii daret inde natum florem, non id dedisset quod acceperat, quanquam naturæ communis ordo alterum fecisset ex altero; ita multo minus porrexit Apostolis id, quod in manus acceperat Christus, cum panem susceptum in suam carnem tanto vertisset miraculo: nisi quis contendat quoniam Aaron virgam sumpsit in manum, & virgam projecit è manu, ideo cum colubro quoque virgæ restitisse substantiam, aut colubri denuo cum recepta virgula. Quod si cum colubro virga restare non potuit, quanto minus restare potest panis cum carne Christi, tam incomparabili substantia? Nam quod argutatur, immo nugatur Lutherus, pro suæ simplicitate fidei facere, cum de vino dicat Christus, non, *hoc est sanguis meus*, sed, *hic est sanguis meus*: miror quid homini venerit in mentem, cum istud scriberet. Quis enim non videt quam nihil omnino facit pro eo, immo contra? videretur magis pro eo fecisse, si dixisset Christus, *hoc est sanguis meus*. Habuisset enim ansam saltem Lutherus, qua demonstrandi articulum referret ad vinum. Nunc vero cum vinum sit neutri generis, Christus ait, non *Hoc*, sed *Hic est sanguis meus*, & cum panis sit generis masculi, ait tamen, *Hoc est corpus meum*, non *Hic*: ut uterque ostendat articulus, Christum neque panem propinare, neque vinum, sed suum ipsius corpus, & sanguinem. Nam quod videri vult Lutherus pronomen *Hoc*, ad corpus referri, non Christo proposito, sed occasione linguarum, nempe latinæ, & græcæ; ac proinde nos remittat ad hebraicam, an non ridiculum est? Nam hebræa lingua si neutrum genus non habet, non potest tam aperte declarare ad utrum Christus retulit articulum, quam latina, vel græca. Nam in hebræa lingua si articulus fuisset masculus, tanquam diceret, *Hic est corpus meum*, tamen res relinqueretur ambigua; quia potuisset ea locutio

cutio videri coacta ; necessitate linguæ , non habentis neutrum . Sed cum apud latinos panis , & corpus sint diversi generis , is qui transtulit è græca , articulum conjunxisset cum pane , nisi apud Evangelistam reperisset demonstrationem factam de corpore . Præterea cum Lutherus fateatur idem generis discrimen esse & græcis , facile potuisset cognoscere Evangelistas , qui scripserunt græce , articulos fuisse posituros , qui referrentur ad panem , nisi quod conscii mentis dominicæ voluerunt admonere christianos articulo corporis , Christum non panem communicasse discipulis , sed corpus . Quamobrem quod Lutherus interpretatur in suam partem verba Christi , *Accipite , & manducate , hoc est corpus meum* , idest hic panis , quem acceperat : non ego , sed ipse Christus contra docet , sua verba intelligi , nempe , hoc quod eis porrigebat , non esse quod ipsis videbatur , panem ; sed suum ipsius corpus , si recte Christi verba recensent Evangelistæ . Nam alioqui poterat dicere , non *hoc* , quod exponeretur , idest *hic* , sed aperte potius , *hic panis est corpus meum* : quo sermone docerentur discipuli id quod nunc Lutherus docet Ecclesiam , nempe in Eucharistia pariter & Christi esse corpus & panem . Nunc vero sic locutus est , ut ostenderet manifeste , corpus duntaxat esse , non panem .

Jam quod tam magnifice transfert ad se Lutherus , quod Christus etiam loquitur de calice , quem nemo dicat esse transubstantiatum , miror hominem non pudere tam intemperantis ineptiæ . Cum dicit Christus : *Hic calix novi testamenti in meo sanguine* , quid facit pro Luthe-
ro ? Quid enim significat aliud , quam id quod discipulis propinabat in calice , suum esse sanguinem ? An ex his Christi verbis ostendet nobis Lutherus , manere vini substantiam , quia Christus loquitur de sanguine ? aut vinum in sanguinem non posse mutari , quia adhuc restat calix ? Utinam præludium delegisset sibi Lutherus ex alia materia , in qua minore periculo potuisset ludere ; nam cum Bohemos , & Græcos sic excuset ab hæresi , ut hæ-
reticos

reticos clamet omnes esse Romanos, multo magis ostendit se Lutherus hæreticum, qui non solum fidem abnegat, quam tota credit Ecclesia, sed etiam deteriora credi suadet, quam aut crediderunt Græci, aut unquam credidere Böhemi. Hactenus ista differui, duntaxat ut ostenderem, ex ipsius Christi verbis, & evangelitarum ostendi non posse, quod iste se jactat ostendere, imo contra liquere perspicue, in Eucharistia panem non esse. Quod in actis Apostolorum ait, Eucharistiam appellari *panem*, vellem protulisset locum: ego nullum reperio qui non sit ambiguus, & potius videatur de communi convivio dicere, quam Sacramento. Apostolus (1. Corinth. 2.) tamen, fateor, panem non semel appellat, vel scripturæ secutus in sermone morem, quæ solet interdum vocare quippiam non id quod est, sed quod antea fuerat, ut cum ait, (Exod. 7.) *Virga Aaron devoravit virgas magorum*, quæ tamen tunc virgæ non erant, sed serpentes: vel contentus fortasse vocare quod specie præseferbat, rudem adhuc in fide populum lacte pascere, nec primum aliud exigere, quam ut quocunque modo crederent in Sacramento esse corpus Christi, postea paulatim solidiore cibo pasturus, postquam adolevisset in Domino. Idem potuit & in Apostolorum actis contingere, ubi nec Beatus Petrus alloquens populum, & illis Christi fidem insinuans ausus est adhuc aperte quicquam de ejus divinitate dicere: ita abdita, & populis dubia mysteria non temere proferebant. At Christus Apostolos suos, quos tandiu sua doctrina formaverat, ipso Sacramenti instituendi principio docere non dubitavit, panis vinique non amplius restare substantiam, sed manente utriusque specie, utrumque tamen & panem, & vinum in corpus, & sanguinem suum esse conversum. Quod tam aperte docuit ut plane mirandum sit, exortum quemquam postea, qui rem tam claram rursus vocaret in dubium. Quomodo enim potuisset apertius dicere, nihil illic remanere panis, quam cum dixit: *Hoc est corpus meum*; tanquam in pane, aut simul cum pane consistere-

rèt; sed, *Hoc est* (inquit) *corpus meum*; nimirum declarans manifeste (ut os cujusque gannientis obstrueret) hoc totum quod porrigebat, ipsius corpus esse. Quod ita porrectum apofolis, etiam si (quod non fecit) nomine panis appellasset, tamen cum simul admoneret audientes, id ipsum quod vocaret panem, nihil aliud esse quam suum corpus, in quod totus fuerat ipso mutante conversus: nemo potuisset dubitare quod Christus vellet panis appellatione significari, eoque circumstantia ipsa (nam circumstantiam Lutherus admittit) declarat evidenter, vocabulum panis, cum panis mutatur in carnem, absque ulla violentia facta verbo divino, panis significare speciem non substantiam: nisi Lutherus adeo inhæreat proprietati verborum, ut Christum credat in cœlis quoque fuisse panem triticeum, aut hordaceum, propterea quod ipse dicit de se, *Ego sum panis qui de cœlo descendi*, aut veris uvis onustam vitem, quia dixit ipse, *Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est*; aut electos denique remunerandos in cœlo voluptate corporea, propterea quod Christus ait, (*Lucæ 22.*) *Ego dispono vobis, sicut mihi disposuit pater meus regnum, ut edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo.*

Lutherus multum in destruendis neotericorum argumentis, quibus defendere nituntur, & probare transubstantiationem rationibus petitis ex Aristotelica schola. Qua in re videtur plus laboris insumere, quam res exigit. Neque enim ideo credit Ecclesia, quia sic illi disputant; sed quia sic Ecclesia jam inde ab initio credidit, & ne quis vacillet ita credendum esse decrevit, ideo illi rationibus etiam philosophicis exercent ingenium, quibus utcumque docere possint, quod ex tali fide nihil sequatur absurdum, aut conversio panis in substantiam novam necessario tollat, ac non relinquat priorem.

Nam quod Lutherus ait, hanc fidem transubstantionis jam intra trecentos annos proximos esse natam, cum prius à Christo plus annis mille ducentis Ecclesia recte crediderit, nec interim de transubstantiatione

tiatione, tam portentoso (ut ait ille) vocabulo mentis unquam ulla sit facta : si de vocabulo tantum litiget , nemo erit (opinor) illi molestus , ut credat transubstantiationem , modo credat panem sic esse conversum in carnem , & vinum in sanguinem , ut nihil neque panis remaneat , neque vini , præter speciem , quod ipsum uno verbo volunt quicumque ponunt transubstantiationem . At istud postquam ecclesia verum esse decrevit , etiam si nunc primum decerneret , tamen si veteres non credidere contrarium , quanquam de ea re nunquam ante quicumquam cogitaret , cur non obtemperaret Lutherus Ecclesiae , totius præsentis decreto persuasus , id nunc tandem revelatum Ecclesiae , quod ante latuisset ? *Spiritus enim sicut ubi vult spirat* (*Joan. 3.*) ita spirat , & quando vult .

Nunc vero non est istud tam novum , quàm fingit Lutherus , qui cum hanc transubstantiationis fidem natam esse dicat ab annis hinc trecentis , ne gravetur quæso concedere saltem quadringentos . Totidem enim , opinor , effluxisse post editum ab Ugone de Sancto Victore librum *de Sacramentis* , in quo transubstantiationis , etsi non verbum , rem certe , & sententiam reperiās . Ait enim hoc pacto : *Jam cum unum sit Sacramentum , tria ibi discreta proponuntur , species videlicet visibilis , & veritas corporis , & virtus gratiæ spiritualis* . Vides ut speciem ponat panis , non veritatem ; veritatem corporis , non speciem ? Et paulo post apertius : *Quod enim videmus , species est panis , & vini ; quod autem sub specie illa credimus , verum corpus Christi est , & verus sanguis Jesu Christi , quod pependit in cruce , & qui fluxit de latere* . Item alio loco multo adhuc manifestius , cum ait : *Verbo sanctificationis , vera panis , & vera vini substantia in verum corpus , & sanguinem Christi convertitur , sola specie panis & vini remanente , & substantia in substantiam transeunte* . Clarum est igitur hanc transubstantiationis fidem antiquiorem esse aliquando quàm fingit Lutherus . At ut eum adstringamus fortius , ostendemus quod ille

natum videri vult intra annos trecentos, fidem fuisse sanctissimorum patrum ab annis plus hinc mille. Constat enim ante annos plus mille sic credidisse fideles, ut faterentur totam panis, vinique substantiam in Christi corpus, & sanguinem veraciter esse conversam. Quo magis miror non pudere Lutherum, cum dicat, hanc fidem transubstantiationis intra annos natam esse trecentos. Eusebium Emisenum quis nescit ante annos plus sexcentum esse defunctum? qui quasi veritus olim fore qui talia moliretur tot annis jam præteritis clamavit: *Recedat (inquit) omne infidelitatis ambiguum, quoniam quidem qui auctor est muneris, ipse est etiam testis veritatis. Jam invisibilis sacerdos, visibiles creaturas, in substantiam corporis, & sanguinis sui secreta potestate convertit, ita dicit: Accipite, & comedite, Hoc est corpus meum; & repetita benedictione, Accipite, & bibite, Hic est sanguis meus.* Nonne hic vir sanctissimus aperte dicit, panis ac vini substantias, in substantias corporis, & sanguinis esse conversas? Quid beatus Augustinus, cum ait: *Nos autem in specie panis, & vini, quam videmus, res invisibiles, idest carnem, & sanguinem honoramus.* Quid potest apertius dici? Non enim dicit in pane, & vino, sed in specie panis, & vini. Lutherus negat panem appellandum esse, quod tantum sit species panis, & putat Augustinum fuisse vocaturum speciem panis id quod esset panis vera substantia? Gregorius item Nyssenus: *Panis (inquit) est ante consecrationem, sed ubi consecratur, mysterio fit, & dicitur Corpus Christi.* Quod ait esse ante consecrationem, hoc designat post consecrationem non esse. Quin Theophilus quoque declarans hæc verba: *Hoc est corpus meum: Hoc (inquit) quod nunc do, & quod nunc sumitis, non autem panis figura tantum est corporis Christi, sed in proprium Christi corpus transmutatur,* & paulo post ait: *Si carnem, & sanguinem cerneremus, sumere non sustineremus, propter hoc dominus nostræ infirmitati condescendens, species panis & vini conservat, sed panem, & vinum in veritatem convertit carnis, & sanguinis,*

nis. Hic vir piissimus, idemque doctissimus, bis premit Lutherum. Nam primum illum articulum *Hoc*, docet non quomodo Lutherus docet exponendum *Hoc*, idest id quod nunc ego do, & quod vos sumitis: deinde dicit aperte, panis, & vini non nisi species esse conservatas, substantias ipsas in corpus, & sanguinem esse conversas. At quid aliud volunt qui ponunt transubstantiationem, quam quod hic ait Theophilus, non intra trecentos hos annos proximos, quippe qui defunctus est aliquot annorum centenariis priusquam transubstantiationis vocabulum nasceretur? Quid beatum Cyrillum commemorem, qui non tantum dicit idem, sed ferme etiam eodem modo? Ait enim: *Ne horreremus carnem, & sanguinem apposita sacris altaribus, condescendens Deus fragilitatibus nostris, infundit oblati vim vitæ, convertens ea in veritatem propria carnis*. Præterea ne quis dicat antiquos patres credidisse sic in Eucharistia corpus esse Christi, ut tamen remaneat panis, non ista tantum obstant quæ diximus (quæ tamen obstant apertissime) sed illud præterea quod supra diximus ex Ambrosio, cum ait: *Licet figura panis, & vini videatur, nihil tamen aliud quam caro Christi, & sanguis, post consecrationem credendum est*. Videtis ut beatissimus pater dicat, non tantum corpus esse, & sanguinem, sed etiam nihil esse præterea, licet panis, & vinum esse videatur? Et istud qui dicit, non ante trecentos annos proximos hoc dixit, intra quos hanc transmutationis fidem exortam esse fingit Lutherus, sed dixit ante annos plus mille. Nec ego certe veterum fere sanctorum patrum quenquam puto fuisse probaturum concinnam istam Lutheri similitudinem ferri cum igne conjuncti. Nam nemo unquam dixit ferrum sic in ignem converti, ut tantum ferri species relinquatur, substantia ferri in ignis mutata substantiam, quod de pane, & Christi carne veteres senserunt omnes. Aut si quis unus forte sensit aliter, tamen neque una hirundo facit ver, & ille quisquis fuerit, potius excusandus est quod in re tum non satis excussa parum perviderit, quam

quam contra cæterorum omnium, contra totius Ecclesiæ, contra tot ætatum fidem sequendus, in quam ipse quoque quisquis fuerit, si nunc viveret, dubio procul fuerat concessurus. Nam quisquis beatissimum Christi corpus sic ut debet existimat, facilius assentietur quasunque duas substantias simul manere conjunctas, quam ullum corpus aliud manere commixtum eum venerando corpore Christi. Neque enim ulla substantia digna est, quæ cum ea misceatur substantia, quæ substantias omnes condidit. Præterea olim patribus opinor multo adhuc minus fuisse placituram illam Lutheri collationem, qua sic vult panem simul restare cum carne, sicut restabat in una Christi persona Deus cum homine. Nam ut passim veterum quisque patrum doctissimus, atque sanctissimus fatetur panem mutari in carnem, ita nemo tam impius erat, aut inscius, ut humanitatem converti senserit in divinitatem, nisi forte novam nobis personam fingat Lutherus, ut quomodo Deus assumpsit hominem, ita Deus, & homo assumant panem, & vinum: quod si credat habebitur opinor hæreticus apud omnes qui non sunt hæretici. Quamobrem ut aliquando finem de transubstantiatione faciam, ex ipsis Christi verbis, & sanctorum virorum sententiis evidenter liquet, hanc quam nunc tenet Ecclesia, veram esse fidem, qua creditur panis aut vini substantiam in Eucharistia non manere: ex qua, & illud sequitur, hoc Lutheri dogma, quod contra docet, falsum esse prorsus & hæreticum. Quo ex dogmate miror quid fructus populo spondeat. An quod ait ipse ne quis propterea semet credat hæreticum, quod fors ita cum Luthe-ro sentiat? At Lutherus ipse fatetur nihil esse periculi si quis hac in re sentiat quod tota jam sentit Ecclesia. At contra tota Ecclesia censet, hæreticum esse eum, qui sentiat cum Luthe-ro. Non debet ergo Lutherus animare quenquam cui bene cupit, ut secum sentiat, cujus sententiam tota condemnat Ecclesia, sed debet his suadere quos amat, ut accedant illis quos ipse quoque indicat in nullo versari periculo. Falsa est ergo ista Lutheri via,

cōn-

contra publicam fidem non hujus modo temporis, sed etiam ætatum omnium, nec liberat captivitate credentes ei, sed educens è libertate fidei; hoc est è loco tuto, quod Lutherus ipse fatetur, captivat in errorem, ducens in præcipitium, & vias invias, incertas, dubias, eoque plenas periculi, & qui amat periculum peribit in illo.

Postquam duas illas, quas ipse sibi fingit captivitates homo in malum liber evasit, ne mentem in Dei captivet obsequium, expugnat, ut simulat, captivitatem tertiam, & libertatem proponit, qua totam captivet Ecclesiam: utpote cujus lucidissimam nubem dispergere, columnam ignis extinguere, arcam violari fœderis, summum, atque unicum sacrificium Dei propitiatorium, quod assidue pro populi peccatis offertur, homo plusquam sacrilegus conatur offerre. Nam missam omni fructu, qui ex ea promanat in populum, pro sua virili despoliat, cum missam negat bonum opus esse, aut populo quicquam prodesse. Qua in re nescio magis ne impietatem hominis admirer, an stultissimam spem, vel potius insanam superbiam, qui cum tam multas ipse commemoret sibi obiectas obices, nihil affert seque, quo revellat ullam, sed perinde agit, ac si rupes foret arundine perfossurus. Videt enim, & fatetur obitare sibi sanctorum patrum sententias, missæ canonem, totam denique totius Ecclesiæ consuetudinem, tot seculorum usu, tot populorum consensu corroboratam. Quid ergo præsidii adversus tot acies tam validas, tam invictas opponit? Usitata via grassatur, laborat seminare discordiam, & serere seditiones, plebem in patres excitare: & quo vulgus ad defectionem provocet, stultissima solertia, & facillime coarguenda mentitur, totius exercitus ducem Christum in suis sese castris habere, & evangelii tubam pro se simulat canere. Quo stratagemate nullum unquam fuit excogitatum stultius. Nam quis unquam vivit, aut tam impius, aut tam omnino stupidus, qui Ecclesiam corpus Christi mysticum sic laceratam censeat, ut ubi membrorum omnium compago sit, illinc caput putet esse divulsam, ut

is,

is, qui carnem quam sumpsit, nunquam deseruit; Ecclesiam, propter quam sumpsit carnem, deseruerit; & cum qua se promisit ad finem usque seculi permanfurum, ab ea prorsus tot jam seculis abfuerit, atque ad Lutherum tandem conjuratissimum ejus hostem transfugerit?

Verum videamus, obsecro, quid afferat præstigii quo faciat verum videri quod dicit Christum pro se stare. Post longas ambages definit missam, deinde separat à missa missæ ceremonias, excutit cœnam dominicam, & verba Christi trutinat, quibus usus est, cum institueret missæ Sacramentum. Ibi cum testamenti verbum, rem videlicet tam abstrusam reperisset, jam tanquam profligatis hostibus, cœpit ingeminare victoriam; verbis adornat inventum, ut jactare suum, & tanquam mysterium hætenus inauditum magno supercilio docet quid sit testamentum.

Notandum esse clamat, ac memoria tenendum, testamentum esse morituri promissionem, qua nuncupat hereditatem, & instituit heredes: *Hoc igitur Sacramentum* (inquit) *missæ nihil est aliud, quam testamentum Christi. Testamentum vero nihil aliud est, quam promissio hereditatis æternæ nobis christianis, quos suos heredes instituit, corpus, & sanguinem suum, velut signum ratæ promissionis adjiciens.* Hoc igitur decies repetit, inculcat, impigit, infigit, utpote, quod haberi vult immobile fundamentum, super quod ædificet ligna, fœnum, stipulam. Nam hoc fundamento jacto, quod missa Christi sit testamentum, omnem sese jactat impietatem everfurum, quam *impii*, ut ait, *homines inwexerunt in hoc Sacramentum*, & se dilucide probaturum, ad communionem recipiendam, sola fide veniendum esse: de operibus, cujusmodi sint, non admodum esse curandum, conscientia quanto magis erronea sit, ac peccatorum, vel morsu, vel titillatione moveatur, tanto sanctius accedi; quanto serenior, purior, & errore purgator, tanto sumi deterius. Ad

E

hæc

hæc missam bonum opus non esse . Missam non esse sacrificium . Missam sacerdoti tantum , non autem populo prodesse . Nihil prodesse defunctis , nihil cuiquam viventium . Impium esse errorem , si missa canatur pro peccatis , si pro cuiusque necessitate , si pro mortuis . Inanem esse rem , & impiam , fraternitates , & annuas defunctorum memorias : abolendam esse talem omnium sacerdotum , monachorum , canonicorum , fratrum , religiosorum denique quos vocamus omnium alimoniam . Hæc igitur tot , & tam immensa bona se reperisse gloriatur in eo solo , quod hoc sacrosanctum Sacramentum comperit esse Christi testamentum . Jamque in sententiariorum protinus , quos vocat , Doctores , invenitur . Exclamat in omnes , qui declamant apud populum , quod cum illi tam multa scribant , hi tam multa loquantur , & prædicent de Eucharistiæ Sacramento , neutri tamen attingant quicquam de testamento , sed impie cælent populum bonum illud incomparabile ; quod tamen jam olim scisse profuisset : ex missa nihil unquam boni laicos , neque vivos , neque defunctos esse consecuturos . Ob cuius rei ignorantiam denunciat universos hodie sacerdotes , & monachos , cum episcopis , & omnibus suis majoribus , idololatrias esse , atque in statu periculosissimo versari . Igitur istud Lutheri mysterium è quo tantas efflat glorias , quod definitionem testamenti , tam accurate ad Sacramentum applicat , quam verum sit non excutio ; sed interim certe non video cur hoc inventum , tam novum , tam magnifice jactat pro suo . Nescio quos illic concionantes audiat , hic certe non semel audivimus ; eam similitudinem , ad tædium usque tractantes fraterculos , ut non ea duntaxat afferrent , quæ nunc pro novis , & exquisitis affert Lutherus , Christum esse testatorem , testamentum in cæna condidisse , hereditatem promississe , eandem nuncupasse *Regnum celorum* , heredes instituisse fidelium cætum , Sacramentum hoc sacrum esse signum , quod sit adhibitum pro sigillo ; non hæc

(in-

(inquam) tantum , sed & testium numerum , & syngrapham , & alios testamentorum ritus , ex intimis utriusque juris erutos penetralibus , explicarent , atque adamussim omnia applicarent ad Sacramentum . Hoc aliquando concinnius , ac verius quoque quam Lutherus quod ad idem testamentum referebant non tantum quæ Christus fecit in cœna , sed etiam quæ passus est in cruce . Hoc uno tantum impares Luthero quod mirabiles , & hætenus inauditos missæ fructus non invenerunt , quibus & clerus præsentis vitæ fructum omnem , & populus futuræ perderet . Neque enim sacerdotibus quicquam laici temporalis boni conferrent ob missam è qua persuaderentur nihil se spiritualis boni referre . Sed operæ pretium est videre qua ex arbore tam salubres fructus colligat Lutherus . Postquam ergo sæpius inculcavit Eucharistiæ Sacramentum , signum esse testamenti ; testamentum vero nihil esse aliud quam promissionem hereditatis , inde continuo censet consequi , ut missa neque bonum opus esse possit , neque sacrificium . Quod quisquis ei concesserit jam illi statim admittendus erit totius ille pestium catalogus , quo totam Ecclesiæ faciem confundit . At quisquis negaverit illi jam tam magno molimine nihil egerit . Nam argumenta quibus ea docere præsefert , pudet propemodum recensere ; ita sunt in re tantæ majestatis nugacia prorsus ac frivola . Sic enim colligit (nam ipsius verba recitabo) : *Audistis missam nihil aliud esse , quam promissionem divinam , seu testamentum Christi , sacramento corporis , & sanguinis sui commendatum . Quod si verum est , intelligit eam non posse opus esse ullo modo , nec alio studio à quoquam tractari , quam sola fide : fides autem non est opus , sed magistra , & vita operum .*

Mirum est quanto nixu parturiens quam nihil peperit , nisi merum ventum , quem cum ipse tam validum velit videri , ut montes possit evertere , mihi profecto videtur tam languidus , ut agitare non possit arundinem . Nam si verborum tollas involucria , quibus

rem absurdam, velut ximiam purpura vestit, si tollas exclamations illas, quibus jam velut re dilucide probata toties in totam debacchatur Ecclesiam, & nondum collata manu, tanquam ferox victor insultat, nihil aliud restare videbis, quam nudum, & miserum sophisma. Quid enim aliud dicit tanto verborum ambitu, quam missa est promissio, ergo non potest esse opus? Quem non misereat hominis, si tam stupidus sit, ut ineptiam suam non sentiat? aut quis non indignetur, si sibi conscius tam stupidos tamen omnes existimet christianos, ut tam manifestas insanias nequeant deprehendere? Non contendam cum eo de testamento, & promissione, & tota illa definitione, & applicatione testamenti ad Sacramentum. Non ero tam molestus ei, quam alios fortassis inveniet, si qui bonam ei partem istius fundamenti subruerint, qui & testamentum novum dicant promissionem esse legis evangelicæ, quemadmodum vetus fuit mosaicæ, & testamentum istud negent à Lutherò satis scito tractari, neque enim testatori nuncupandum esse nominatim quid relinquat heredi, quem ex assè instituat, neque remissionem peccatorum, quam pro hereditate nuncupatam Lutherus ait, idem esse quod regnum cælorum, sed viam potius in cælum. Quas res, atque alias item aliquot quisquis urgere volet ac premere, posset fortassis fundamenti Lutheriani structuram, machinis alicunde concutere; Verum istud eis permittam qui volent. Ego istud ei fundamentum, quod immobile postulat esse non movebo; tantum ostendam ædificium, quod substruxit, facile per se corruere. Quod quo liquidius appareat, consideremus paulisper originem rei, missamque ad primum ejus exemplar examinemus. Christus igitur in illa cæna sanctissima, qua Sacramentum illud instituit, corpus suum, & sanguinem, ex pane & vino confecit, ac tradidit manducandum, bibendumque discipulis, tunc intra paucas horas, idem corpus, eundem sanguinem in ara crucis obtu-

obtulit in sacrificium patri pro peccatis populi, quo sacrificio peractio testamentum consummatum est. In cœna jam morti proximus, quemadmodum solent morientes, testamento quodam, testatus est mentem suam, quid se defuncto fieret in memoriam suam. Instituens igitur Sacramentum, cum suum corpus ac sanguinem exhibuisset discipulis, ait illis: *Hoc facite in meam commemorationem*. Hoc si quis expendet diligenter, videbit Christum sacerdotem æternum loco sacrificiorum omnium, quæ temporarium mosaicæ legis sacerdotium offerebat, quorum etiam pleraque sacrosancti hujus sacrificii typum gerebant unum sacrificium omnium summum, omnium plenitudinem, & quandam veluti summam instituissè, quod & offerretur Deo, & in cibum daretur populo. Qua in re ut Christus sacerdos erat, ita discipuli eotenus repræsentabant populum, qui non consecrabant ipsi, sed consecratum de manu sacerdotis sui sumebant: sed eos statim Deus in sacerdotes elegit, atque instituit, ut ipsi idem Sacramentum facerent in commemorationem ejus: quod quid aliud est, quam ut consecrarent, nec sibi tantum sumerent, sed & exhiberent populo, & offerrent Deo? Nam si ibi nobis instet Lutherus, sacerdotem offerre non posse, quia Christus in cœna non obtulit, recorderetur eorum, quæ dixit ipse, testamentum involvere mortem testatoris, nec ante vires, & robur sumere, & tota perfectione compleri, quam eo moriente, qui testatus est. Quam ob rem non ea solum pertinent ad testamentum, quæ prius fecit in cœna, sed etiam oblatio ejus in cruce; nam in cruce consummavit sacrificium, quod inchoavit in cœna; eoque totius rei commemoratio, nempe consecrationis in cœna, & oblationis in cruce, uno celebratur, ac repræsentatur Sacramento missæ, atque adeo verius mors repræsentatur, quam cœna. Apostolus enim cum Corinthiis scriberet: *Quotiescunque panem hunc comederitis, & calicem biberitis*, adjecit, non cœnam domini, sed mortem domini annuntiabitis.

Ve.

Veniamus ergo nunc ad præclaras istas Lutheri rationes, quibus probat missam, neque bonum opus esse, neque sacrificium, & quanquam præstaret prius tractare de sacrificio, tamen quoniam ille primam quæstionem fecit de opere, sequemur illum. Cum igitur ita colligit, *missa est promissio, ergo non est bonum opus, quia nulla promissio est opus*: dicemus missam quam sacerdos celebrat non verius esse promissionem, quam fuit consecratio Christi; & simul quæremus ab eo, an non aliquod opus tum fecerit Christus? Quod si neget, mirabimur profecto, si cum is opus faciat, qui imaginem facit ex ligno, Christus nullum prorsus opus fecerit, cum carnem suam fecerit ex pane. Quod si ullum opus fecerit, quin id bonum fuerit, nemo, opinor, dubitabit; nam si bonum opus fecit mulier, quæ caput ejus perfudit unguento (*Marci 14.*), quis potest ambigere an bonum opus fecerit Christus, cum corpus proprium, & in cibum exhiberet hominibus, & in sacrificium offerret Deo? Quod si negari non potest, nisi ab eo, qui in re maxime seria valde velit nugari, bonum opus fecisse Christum, nec istud etiam negari potest, in missa bonum opus facere sacerdotem, quippe qui non aliud facit in missa, quam Christus in cœna fecit, & cruce. Hoc enim declarant verba Christi: *Hoc facite in meam commemorationem*. Quibus verbis quid aliud volebat ut in missa repræsentarent, ac facerent, quam quod ipse faciebat in cœna, & cruce? Instituebat enim & inchoabat in cœna Sacramentum, quod in cruce perfecit. Nam hac ratione potissimum nata esse videtur occasio, ut aqua ex Ecclesiæ ritu vino misceretur in calice; quia aqua cum sanguine de latere morientis effluxit in cruce. Cum ergo negari non possit, quin bonum opus & in cœna, & in cruce fecerit Christus, neque etiam quod sacerdos eadem repræsentat ac facit in missa, quomodo tamen fingi potest, missam bonum opus non esse? Quamobrem etiam cum Lutherus ita rem tractet, ut quia laici communio alteri non prodest laico, ideo nec

san

sacerdotis missa pro fit populo , vehementer ipse cœcutit , cum tenebras aliis conatur offundere , cum non videat hoc interesse quod laicus nunc recipit tantum è manu sacerdotis , sicut primo receperunt apostoli è manu Christi ; sacerdos vero facit quod tum fecit Christus . Nam idem corpus offert Deo , quod obtulit Christus . Qua ex re & illud patet , quam frigidum argumentum sit , quo missam comparat cum Sacramento baptismi , aut conjugii , contendens efficere , ut quoniam laicus baptizari non potest pro alio , aut pro alio uxorem ducere ; ideo nec sacerdos missam pro alio possit celebrare . Nam conjugium plane sustulit è Sacramentis , & testè etiam baptismum , cum dicit non esse vere nisi unum Sacramentum . Cur ergo nunc baptismum comparat , & conjugium cum Sacramento missæ , si illa non habet pro Sacramentis ? Quanquam etiam si utrunque fateretur esse Sacramentum (quod re vera sunt) tamen neutrum erat sic comparandum huic Sacramento missæ , quin hoc Sacramentum , quod est proprium corpus ipsius , qui dominus est Sacramentorum omnium , Sacramenta reliqua possit , quæ fecit ipse singulari aliqua prærogativa præcellere ; cum clare constet , quod quemadmodum in omnibus aliis Sacramentis sacerdos prodest ministrando singulis ; sic in hoc Sacramento dum offert in missa , prodest , & bonum communicat universalis . Alioqui si tam severe Lutherus exigat , ut omnia Sacramenta sint inter se similia , & in Eucharistiæ Sacramento nihilo potius sit sacerdotis conditio , quam laicorum , quare non cogit ut sacerdos alterius manu semper communice , nec sinatur sibi Sacramentum sumere , quamquam potest conficere , quemadmodum licet claves habet pœnitentiæ , semet non potest absolvere ? Nam quod affert de fide , quam à singulis censet oportere præstari , & suam cuique fidem prodesse , non sacerdotis , quemadmodum nec Abraam , ut ait , pro omnibus Judæis credidit : Istud quidem verum dicit , at nihil tamen magis id probat , quod proponit . Nam neque

que Christus ipse à semet oblatuſ in cruce ſine ſua cujuſque fide ſervavit populum ; nequiſ id miſſam putet cujuſque ſacerdotiſ efficere ; quæ tamen miſſa cujuſlibet ſacerdotiſ illiſ prodeſt ad ſalutem ; quorum propria fideſ meruit ut boni , quod tam immenſum miſſa communicat multis , poſſint eſſe participes . Quanquam poteſt , & ad hoc valere nonnunquam , ut incredulo quoque fidem procuret infundi , quemadmodum Chriſti mors , & paſſio , procuravit ut gratia daretur genti- bus , qua per auditum verbi venirent in fidem Chriſti . Sed Lutheruſ ſatiſ ſentit ipſe facile deſtrui quidquid ad- ſtruxerat , ſi miſſa poſſit eſſe ſacrificium , aut oblatio , quæ offeratur Deo . Hanc igitur obicem ſe pollicetur amoturum , quod quo fidelius facere videatur , & effica- ciuſ obicit ſibi ipſe priuſ quædam , quæ ſibi ſentit obſta- re : Jam & alterum , (inquit) ſcandalum amovendum eſt , quod multo grandiuſ eſt , & ſpecioſiſſimum , ideſt quod miſſa creditur paſſim eſſe ſacrificium , quod offertur Deo . In quam opinionem & verba canonis ſonare videntur , ubi dicitur : Hæc dona , hæc munera , hæc ſancta ſacrificia ; & infra : Hanc oblationem . Item clariſſime poſtulatur ut acceptum ſit ſacrificium , ſicut ſacrificium Abel , &c. Inde Chriſtuſ hoſtia altariſ dicitur . Accedunt hic diſta ſanctorum patrum , tot exempla , tantuſque uſuſ per orbem conſtanter obſervatuſ .

Audiſti lector quas obiceſ ipſe ſibi ſentit objeſtaſ . Audi nunc viciſſim quam Herculeiſ viribuſ aggreditur amovere : Hiſ omnibuſ (inquit) oportet conſantiſſime opponere verbum , & exemplum Chriſti . At quæ ſunt igitur illa verba Chriſti , quæ tot olim ſanctiſ patribuſ , ac toti Chriſti Eccleſiæ tot ignorata ſeculiſ . Velut novuſ Eſdras nobiſ Lutheruſ invenit ? Hoc declarat ipſe cum dicit : *Nſi enim miſſam obtinuerimuſ eſſe promiſſionem , ſeu teſtamentum , ut verba clare ſonant , totum evangelium , & univerſum ſolatiuſ amittimuſ .* Verba nunc audivimuſ , reſtat ut videamuſ exemplum . Exemplum ergo ſubjungit : *Chriſtuſ , inquit , in cæna noviſſima*

Amā cum institueret hoc Sacramentum, & condidit testamentum, non obtulit ipsum Deo patri, aut ut opus bonum pro aliis perfecit, sed in mensa sedens, singulis idem testamentum proposuit, & signum exhibuit. Ista sunt ergo verba Christi, istud est exemplum, è quibus nunc demum Lutherus unus perspicue videt missam non esse sacrificium, nec oblationem. Mirum est igitur ex tot Sanctis Patribus, ex tot oculis, quot in Ecclesia tam multis seculis idem legerunt Evangelium, nullum fuisse unquam tam perspicacem ut rem tam apertam deprehenderet, imo omnes etiamnum tam cæcos esse, ut ne adhuc quidem queant id quod cernere se Lutherus jactat, quanquam ipso monstrante perspicere? An non Lutherus hallucinatur potius, & aliquid se videre putat quod non videt, & digito conatur ostendere, quod nusquam est. Nam obsecro qualis est ista probatio cum docere nititur missam non esse sacrificium, ex eo quod sit promissio? quasi promissio, & sacrificium ita sibi mutuo pugnarent, quemadmodum frigus & calor. Quæ Lutheri ratio adeo prorsus friget, ut nec responsio digna videatur. Nam legis mosaicæ tam multa sacrificia, quamquam essent figura omnium futurarum rerum, tamen promissiones erant & ipsa. Promittebant enim ea propter quæ fiebant, non modo futura quondam illa quorum erant figuræ, sed etiam liberationes, expiationes, purgationes, purificationes populi tunc præsentis, pro quo more solemni quotannis offerebantur. Quæ res cum tam aperta sit, ut nemo prorsus eam possit ignorare, ridicula plane dissimulatio est ista Lutheri, cum nunc argumentetur fieri id non posse, quod non ipse tantum, sed populus quoque novit tam sæpe factum. Nunc veniamus ad exemplum Christi, quo nos arbitrat̃ur Lutherus vehementer opprimi, propterea quod Christus in cœna sacramento non usus est pro sacrificio, nec obtulit patri, ex quo probare cõnatur, quod missa quæ respondere debet exemplo Christi, quo fuit instituta, non potest esse sacrificium, nec oblatio.

Si Lutherus tam rigide nos revocet ad exemplum cœnæ dominicæ, ut nihil sacerdotes permittat facere, quod ibi Christus fecisse non legitur, sacramentum quod consecrant, nunquam ipsi recipient. Suum enim corpus Christi in evangelio non legitur, ubi cœna scribitur, ipsum recepisse. Nam quod Doctores aliquot eum recepisse tradunt, & quod idem canis Ecclesia, nihil potest pro Luthero facere, cum illi neque Doctores omnes, neque totius Ecclesiæ fides ullam faciat fidem, neque credendum censeat quicquam (nam ita scribit in sacramento ordinis) nisi firmatum scripturis, & iisdem etiam claris: cujuscumque certe scripturis, non, opinor, inveniet quod suum corpus in cœna receperit Christus: ex quo sequitur, ut dixi, nec sacerdotes debere quod consecrant ipsi, recipere, si tam rigide nos obstringat Lutherus ad exemplum cœnæ dominicæ. Quod si ideo concedat recipiendum sacerdotibus, quia receperunt apostoli, & eos contendat id iussos facere, quod tunc apostoli fecerunt, non quod Christus: hac ratione nunquam consecrabunt sacerdotes. Consecrabat enim Christus non apostoli. Res ergo docet non id solum sacerdotes in hoc sacramento facere, quod Christus fecit in cœna; sed etiam quod postea fecit in cruce, quædam etiam tradentibus apostolis, quæ Christus aut nusquam fecit, aut certe non legitur usquam fecisse; cujuscumque sunt gestus, & signa quibus utuntur dum consecrant, quorum ego nonnulla credo ab ipsis promanasse apostolis. Præterea, quod in canone missæ quædam verba velut à Christo prolata recensent, quæ nusquam in scriptura sacra leguntur, & tamen non dubitatur quin dixerit. Multa enim dicta sunt & facta per Christum, quæ nullus evangelistarum complectitur, sed quædam recente memoria eorum qui interfuerunt, velut per manus deinceps tradita ab ipso apostolorum tempore ad nos usque provenerunt: *Hæc quotiescumque feceritis in mei memoriam facietis; donec hoc* utique adeo pro comperto habet Christi verbum, ut

In-

indeumat argumentum neminem cogi ad recipiendum sacramentum, sed rem cuiusque relictam arbitrio; tantum ad hoc adstringi ut quoties facimus, faciamus in memoriam Christi. Hæc ergo verba non legit apud Evangelistas in cœna domini. Nam illic nihil aliud legitur, quam, *Hoc facite in mei commemorationem*. Ubi ergo legit illa verba: *Hæc quotiescunque feceritis*, an non in missa? Opinor certe non alibi; nam apud apostolum alia sunt. Igitur qui tantum fidei, & utitur illis verbis, quia reperit in canone, cur non pari fide suscipit ejusdem verba canonis, quibus missa oblatio dicitur & sacrificium? Quamobrem si sacerdotes in missa fatetur recte recipere quod consecrant, quanquam nulla scriptura clara, cujusmodi solum recipit Lutherus, Christum testetur illud nec in cœna fecisse, nec usquam, non debet mirum videri Luthero, si sacerdos offerat Christum patri, quod non uno loco (clara testante scriptura) Christus ipse fecit in cruce. Nam crucem etiam ad testamentum in cœna factum pertinere, Lutheri quoque ratio demonstrat, cum testamentum dicit mortis testatoris involvere, utpote qua sola perficitur. Præterea non aliunde (quod dixi) videtur & id institutum ut aqua vino misceretur in sacramento: quæ res non in cœna legitur esse facta, sed cruce. Desinat ergo Lutherus argumentum nugax opponere: ut qui Christus in cœna sese non obtulit, ideo sacerdos non offerre credatur in missa, in qua non solum representat quod in cœna fecit Christus, sed etiam quod in cruce, in qua consummavit Christus quod inchoavit in cœna.

At postremum argumentum Lutheri quo velut anchora sacra sustinetur navis, omnium est nugacillimum: *Quomodo*, inquit, *fieri potest ut sacerdos offerat Deo quod ipse sumit? Repugnat*, inquit, *missam esse sacrificium, cum illam recipiamus. Idem simul recipi & offerri non potest, nec ab eodem simul dari & accipi*. Deterret nos ubique Lutherus à rationibus philosophi-

cis, cum ipse in re tam clara se firmet in ineratissimo sophismate. Nam quod unquam fuit sacrificium in lege mosaica, quod non sumebant qui offerebant? An quod Deo offerebatur ipse comedeat? (*Psal. 49.*) *Nunquid ego manducabo carnes taurorum, aut sanguinem, inquit Deus, hircorum potabo.* Præterea si Christus & sacerdos fuit, & sacrificium, cur non potuit Christus instituire ut sacerdos, qui idem sacrificium repræsentaret, victimam & offerret, & sumeret? Sed hac in re ne Lutherum videar imitari, qui nihil habet pro se, nisi quod è suo fingit capite, asseremus quod dicit Beatus Ambrosius de missa: *Quanta, inquit, cordis contritione, & lacrymarum fonte, quanta reverentia & tremore, quanta corporis castitate atque animi puritate, istud divinum & celeste mysterium est celebrandum Domine Deus, ubi caro tua in veritate sumitur, ubi sanguis tuus in veritate bibitur, ubi summis ima, humanis divina junguntur; ubi adest sanctorum præsentia, & angelorum; ubi tu es sacerdos, & sacrificium, mirabiliter, & ineffabiliter? Quis digne hoc potest celebrare mysterium, nisi tu Deus omnipotens offerentis feceris dignum? Videtis ut hic Beatissimus Pater, & oblationem appellet missam, & in eadem, Christum ipsum dicat, & sacerdotem esse, & sacrificium, quemadmodum fuit in cruce. Cujus authoritati quantum Lutherus tribuat, viderit ipse: quantum vero tribuerit Beatus Gregorius facile declaravit, cum illum imitatus, ita scriberet: *Quis fidelium dubitare possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem calos aperiri, in illo Christi mysterio Angelorum choros adesse, summis ima sociari, terrana celestibus jungi, unum quid ex visibilibus & invisibilibus fieri? & alibi: Hac namque singularis victima ab æterno interitu animas solvit, quæ illam nobis mortem unigeniti reparat.* Nec minus aperte dum dicit: *Hinc ergo pensemus quale sit pro nobis istud sacrificium, quod unigeniti filii passionem semper imitatur.* Videmus ut non solum Divus Ambrosius, sed & Beatus Gregorius im-*

molationem

oblationem appellat missam , & sacrificium ; ac fateatur in ea non ultimam tantum Christi cœnam , quod Lutherus ait , sed & passionem ejus repræsentari . Nec tamen istud soli censuerunt illi , nam & Augustinus non semel idem fatetur . Ait enim de missa : *Iteratur quotidie hæc oblatio , licet Christus semel passus sit : quia quotidie labimur , Christus pro nobis quotidie immolatur .* Item : *Eucharistia est oblatio benedicta , per quem benedicimur : ascripta , per quem omnes in calum ascribimur : rata , per quam in visceribus Christi censetur .*

Cum igitur viri tam eruditi , tam sancti missam dicant oblationem , & sacrificium , cum per eam non cœnam tantum sentiant , sed etiam passionem Christi commemorari , cum inde tam immensa bona provenire fateantur , cum iisdem consentiens eadem in missa tota decantet Ecclesia , vehementer admiror qua fronte Lutherus audeat clamare contrarium , missam non esse sacrificium , non esse oblationem , non prodesse populo : eludens auctoritatem tot Sanctorum Patrum , imo totius Ecclesiæ , vanissimo figmento suo , quasi omnia quæ de oblatione , & sacrificio fiunt , & dicuntur in missa , intelligerentur de reliquiis judaici ritus , quo levassè dicit sacerdotem ea , quæ offerebantur à populo . Quod Lutheri commentum tam ineptum visum est , & tam absurdum etiam ipsi Luthero , ut dubitaverit , an Sanctorum Patrum sententias , & Ecclesiæ totius consuetudinem , tam futili ratione defenderet , an potius ex professo contemneret : *Nam quid dicemus , inquit , ad canones , & auctoritates patrum ? Respondeo , inquit , si nihil habetur quod dicatur , tutius est omnia negare , quam concedere opus , ac sacrificium esse , ne verbum Christi negemus simul cum missa pessundantes ; tamen quo servemus & eos , dicemus illa omnia esse ritus judaici .* Ergo ne nihil dicatur , homo civilis , & honori sanctorum patrum parcens , & honori totius Ecclesiæ , tanquam officii gratia , ne stulte loqui viderentur , præclarum illud figmentum suum de reliquiis judaici ritus ,

tus, pro velamento dignatus est eorum pudendis præ-
 texere, quod si quis amoveat, eorum periculo fecerit.
 Nam Lutherus ingenue non veretur, si quis cum strin-
 gat arctius, quidquid unquam fuit Sanctorum Patrum,
 quidquid unquam in Ecclesia moris fuit, exsufflare po-
 tius, videlicet, quam concedat missam bonum opus
 esse, vel sacrificium, hoc est, potius quam concedat
 verum esse, quod verum est. Nam quod ait, eos ne-
 gare verbum Christi, ac fidem simul cum missa pessun-
 dare quicumque dicunt missam esse sacrificium, nemo
 est, opinor, qui credat hac in parte Luthero, nisi pri-
 mum doceat aut aliud evangelium legisse se, quam San-
 cti illi Patres legerunt, aut illud idem vel legisse dili-
 gentius, vel intellexisse melius, aut sibi denique ma-
 jorem esse curam fidei, quam ulli unquam hactenus
 mortalium fuerit. At evangelium credo non proferet
 nobis aliud, neque si proferet, audietur, etiam si an-
 gelus cum eo de cælo descenderit. Illud vero quod pro-
 fert, neque diligentius excussit, neque perspicit acu-
 tius quam olim & excussum est, & perspectum ab il-
 lis, quorum se repensisse dixit ille, quod nunc iste ja-
 ctat reperisse sese, missam bonum opus non esse, non
 esse oblationem, non esse sacrificium. Denique fidei
 cura cujusmodi fuit utrisque non potest cuiquam esse
 obscurum, qui quid utrinque scriptum sit, non osci-
 tanter expenderit. Veteres illi viri sanctissimi vide-
 runt, sicut sacramentorum omnium hoc esse sum-
 mum, quod ipsum sacramentorum dominum com-
 plectatur: ita sacrificiorum omnium hoc esse unicum,
 quod solum in loco tot olim sacrificiorum restiterit: po-
 ssremo, operum omnium, quæ pro salute populi fieri
 possunt, longe lateque saluberrimum. Nam cum cæ-
 tera sacramenta prolint singulis solum, hoc in missa
 prodest universis: & cum omnes orationes, quibus
 alius pro alio intercedit apud Deum, non impediri
 tantum, sed & frustra fieri possint hominum, mis-
 sericors Dei clementia, missam instituit pro salute fi-
 delium,

delium, in qua suum ipsius corpus offeretur, tam salubre sacrificium, ut ejus fructum nullius ministri quantavis iniquitas à populo suo vel avertere possit, vel imminuere. Hæc Patres illi sanctissimi cum vidissent, summam habuerunt curam, summam adhibuere diligentiam, ut propitiatorium hoc sacramentum, & fide quam maxima posset, haberetur, & honore quam posset maximo coleretur: eoque cum alia multa, tum hoc quoque sedulo tradiderunt, panem & vinum in Eucharistia non manere, sed in carnem, & sanguinem Christi veraciter esse conversa. Missam sacrificium esse docuerunt in quo Christus ipse pro populi christiani peccatis immolatur. Tum quoad mortales licet, immortale mysterium venerando, cultu & mysticis ornarunt ritibus. Populum, dum celebratur in sua salutis procuracione venerabundum adesse jusserunt. Denique ne laici diffuetudine recipiendi sacramenti, paulatim ex toto desinere, sanxerunt ut semel saltem quotannis Eucharistiam quisque susciperet. His igitur atque aliis ejusmodi multis, sancti patres Ecclesiæ, aliis alii temporibus sollicitudinem suam circa sacramenti hujus reverendi fidem, venerationemque declararunt. Ideo jactare non debet Lutherus id, quod jactat tamen, eos qui missam dicunt esse sacrificium, aut alii quam sumentibus prodesse, verbum Christi, fidemque ac missam ipsam pessundare.

At Lutherus Christi verbum, fidemque, ac missam ipsam ne pessundentur & corruant, quo pacto suis humeris sustinet, id vero vicissim considerare profuerit. Initio nomen ipsum sacramenti deinuat in deterius; & cum tot seculis appellatum sit *Eucharistia*, vel *Sacramentum corporis Christi*, ille, ne nomen audientes admoneat majestatis rei, jubet vocari *panem*. Deinde panem, & vinum, quæ veteres fatentur in corpus & sanguinem Domini, Lutherus adhuc manere docet integra, ut ordine paulatim honorem à Christo traducat in panem. Tum, licet non damnet Ecclesiæ, quæ ritibus,

bus, & cæremoniis ornavit, & ampliavit missam; tamen censet quod missa foret multo christianior, si verum, cantuum, gestuum, & cæterarum cæremoniarum omnium pompa tolleretur, ut esset vicinior, & proximior primæ omnium missæ, quam Christus in cœna celebravit cum Apostolis; imo vero ut quam minimum superfit eorum, quæ simplices animos plebeculæ commoveant, & in venerationem numinis invisibilis, visibilis honoris majestæte convertant. Ad hæc docet, & omnibus modis inculcat, missam bonum opus non esse, oblationem non esse, nemini prorsus è populo prodesse. Quorsum hæc tam sancta, & evangelica lectio? nempe ut populus totus, missa relicta sacerdoti, cui soli prodesse persuasum habeant, negligant ipsi, & suum officium rei sibi inutiles subducant. Denique, ut ipsi quando communicantur, tantum fidem afferant testamenti se fore compotes, qualescunque conscientias attulerint, immo quo magis erroneas attulerint, & peccatorum vel morsu, vel titillatione turbatas, tanto magis se noverint divinæ promissionis esse participes; præsertim cum sacramentum hoc sit medicina peccatorum, præteritorum, præsentium, & futurorum, quæ nullum sibi locum reperiret, scilicet in eo qui nimis anxie semet prius ideo à peccati morbo purgaverit, ut secundum Apostoli præceptum probans semetipsum, conscientia quam maxime potest pura, & sincera discumbat in mensa Domini: ut cum dicere non possit, *Justificatus sum*, illud saltem possit, *Nul-
lius mihi conscius sum*. Lutherus ergo postea quam justificationem istam docuit brevem & compendiariam ad suscipiendam Eucharistiam, nempe, in sola fide promissionis, nullis operibus bonis, levissima disquisitione conscientiæ, postremo, ne quicquam desit absolutæ sanctimonix ad suscipiendum sacramentum, suum votum aperit, quoties, & quibus anni temporibus potissimum velit cogi populum communionem sumere, nempe, prorsus nullo. Quid ita? quid? an quisque

1072

tam cæcus est, ut non videat quorsum hæc tam putida tendant? Certe non aliorum quam ut populus sensim à communione sacramenti desciscat in totum, qui primum à quotidiana communione deflexit in septimum quæque diem, post in longius distulit, tandem destitutus videbatur omnino, nisi patres illud veriti, sanxissent, ut ter in anno quisque communicaret, interminati non habendum pro christiano, qui non obtemperasset. At nec id tamen diu potuit obtineri. Quamobrem ad ultimum eo descensum est, ut inferius descendi non possit, nisi ferme prorsus ad inferos, nempe ut saltem semel in anno communicemus: quam consuetudinem si Lutherus ut optat, posset amoliri, mundus refrigerante in dies fervore fidei, propediem profecto redigeretur eo quo jam pridem pervenisset, nisi hoc solenni quotannis communicandi ritu fuisset retentus, ut aliquando nullum ferme remaneat in populo communicandi vestigium, fortasse nec in clero quidem, si Lutherus obtinere possit ut missa, non apparatu tantum, & caeremoniis, sed populi quoque frequentia, spe, ac veneratione spoliatur. Hæc sunt ergo præclara illa promissa Lutheri. Hæc est speciosa illa libertas, quam pollicetur ex Ecclesia catholica venientibus ad se, nempe ut liberentur aliquando ab usu & fide sacramenti. Quamobrem ego hac de re amplius disputare supersedeo, utpote re magis ex se perspicua, quam ut cuiquam disputari debuerat. Tantum indicasse non oberit astutissimas versuti serpentis insidias, quibus jam perspectis (perspicit enim non dubito, quisquis non plane cæcus est) non erit opus hortari quenkam, ut prævisa mala devitet. Nemo erit, opinor, tam vecors, ut ex Ecclesia Dei desciscat in synagogam satanæ: è Christi servitute fugiens, cui servire regnare est, asserat se in libertatem propositam à Luthero, ubi solo libertatis nomine sciens prudensque in præmonstratas diaboli pedicas injiciat pedes. Sed una cum psalmista omnes Christi fideles huic versum

clament: *A judiciis tuis non declinabimus, quia tu legem posuisti nobis (Psal. 118.)*.

Reliquis ergo sacramentis nihil opus est immorari, quorum pleraque omnia tollit, cum Eucharistiæ sacramentum, quod unicuique ferme relinquere videbatur, tamen ut ostendimus, ita tractarit, ut nemini relinquat dubium, quin & illud quoque paulatim machinetur amoliri, nec ullum sane sacramentum laudat, nisi in alterius injuriam. Nam sic & baptismum effert, ut deprimat pœnitentiam. Quanquam baptismum etiam ipsum tractavit sic, ut satius multo fuerit non attigisse. Nam primum quo videretur sancti rem sanctam tractaturus, multis verbis docet fidem habendam promissioni divinæ, quæ salutem promittit credentibus & baptizatis. Irascitur, & insectatur Ecclesiam, quod christiani non docentur hanc fidem, quasi quisquam sit usquam tam rudis christianæ fidei, ut hoc sit docendus: & tamen tanquam rem novam, & inauditam ferme Lutherus hoc proponit, cum insigni contumelia doctorum omnium. Sed hoc non est ei novum in rebus notis tanquam novis nugari. Qui postquam hanc fidem verbis multis ostendit, deinde fidei divitiarum in hoc extollit, ut nos reddat pauperes bonorum operum, sine quibus, ut beatus Jacobus ait, fides omnino mortua est (*Jacobi 2.*). At Lutherus sic fidem nobis commendat, ut non solum permittat nobis vacationem ab operibus bonis, sed etiam suggerat audaciam qualiumcunque facinorum. Ait enim: *Jam vides quam dives sit homo christianus, sive baptizatus, qui etiam volens non potest perdere salutem suam quantiscunque peccatis, nisi nolit credere. Nulla enim peccata eum possunt damnare, nisi sola incredulitas.* O vocem impiam, & omnis impietatis magistrum, ita per se exolam piis auribus, ut non sit opus eam redarguere. Ergo non damnabit adulterium, non damnabit homicidium, non perjurium, non parricidium, si tantum credat se quisque salvandum fore per virtutem promissionis in baptismo.

mate? Nam hoc dicit apertissime, nec quicquam corrigunt hanc sententiam verba, quæ statim subjungit, immo verius augent, ait enim: *Cætera omnia si redeat vel stet fides in promissionem divinam baptizato factam, in momento absorbentur per eandem fidem, immo veritatem Dei, quia seipsum negare non potest, si tu eum confessus fueris, & promittenti fideliter adhæseris.* Quibus verbis quid aliud dicit, quam quod dixit prius? si absit incredulitas, cætera flagitia omnia in momento absorberi in sola fide, si confessus fueris Christum, & ejus promissioni fideliter adhæseris, hoc est, firmiter credideris te salvandum per fidem, quidquid feceris. Et quominus dubites quo tendat: *Contritio*, inquit, & *peccatorum confessio*, deinde & *satisfactio*, & omnia illa *bonum excogitata studia subito te deserent, & insalutarem reddent si in ipsis tete distenderis oblitus veritatis hujus divinæ.* Cujus veritatis? Nempe hujus, quod nulla peccata possunt te damnare, nisi sola incredulitas. Quæ christianæ ferent aures pestilens hoc serpentis sibilum, quo baptismum non in aliud levat, quam ut premat pœnitentiam, & baptismatis gratiam statuatur impune peccandi licentiam? In quam sententiam & istud facit, quod ei non placet illud beati Hieronymi, pœnitentiam esse secundam tabulam post naufragium, negat peccatum fidei esse naufragium, & sic disputat, tanquam illud verbum prorsus interimat omne robur fidei. At quis nescit nisi Lutherus peccatorem non solum non salvari per solam fidem baptismi, sed etiam illum ipsum baptismum ei cessurum in cumulum damnationis? Et merito quia læsit Deum, à quo totam acceperat baptismi gratiam, & cui plus à Deo datur, ab illo vicissim plus exigitur. Igitur cum fidem per opera mala peremerit, cur dici non potest fecisse naufragium qui & ei gratia decidit in manus daemonum, & quibus absque pœnitentia non reponitur in eum statum ut baptismus ei rursus prodesse possit? Num hic impie scripsit Hieronymus, num impie tota sentit Ec-

clesia, quæ non credit Luthero, sine pœnitentia per solam fidem, christianos esse tutos in mediis sceleribus? Præterea sic totus est in fide sacramenti, ut non admodum curet de forma verborum, cum verbum tamen, per quod significatur aqua non minoris esse momenti, quam aqua ipsa, in qua si putat adhibendam esse curam, ut pura sit, & elementaris, nullam ne decet adhiberi ad inquirendam, & exercendam veram aliquam verborum formam, quam certum sit, & nunc observari per Ecclesiam, & olim in usu fuisse veteribus?

Post hæc ita magnificat fidem, ut propemodum videatur innuere solam fidem sine sacramento sufficere. Nam interim sacramentum privat gratia; dicit, sacramentum ipsum nihil prodesse: negat sacramenta gratiam conferre, aut gratiæ efficacia signa esse, aut omnino quoad efficaciam significationis sacramenta legis evangelicæ differre quicquam à sacramentis legis moisaicæ. Qua in re non multum disputabo, sed tamen videtur mihi, cum omnia in figuris contingerint judæis, quarum veritas est in lege christiana nihil absurdum consecuturum si quis credat sacramenta quibus utitur Ecclesia tantum synagogæ sacramentis, quantum lex nova veterem legem antecellit, hoc est, quantum corpus umbram superat. Quod ego tamen neque primus cogito, neque solus. Hugo de Sancto Victore quem nemo non habet & pro viro docto, & bono: *Dicimus, inquit, sacramenta omnia signa esse quædam ejus, quæ per illa datur gratia spiritalis. Oportere autem ut secundum processum temporum spiritalium gratiarum signa magis semper ac magis evidentia, ac declarativa formarentur, ut cum effectu salutis cresceret cognitio veritatis. Et paulo post: Quia circumcisio eas tantum, quæ foris sunt, enormitates amputare potest: eas vero, quæ intrinsecus sunt, pollutionum sordes mundare non potest, venit post circumcisionem lavacrum aquæ, totum purgans, ut perfecta justitia significaretur.* Nemo

ne-

negabit, opinor, hunc saltem doctorem sentire, sacramentum baptismi, & interius purgare, & efficacius perfectam significasse iustitiam, quam fecerit circumcisio. Quæ in re Lutherus duas vias commemorat, & utranque refutat: Alteram, quæ arbitrati sunt plurimi esse aliquam virtutem occultam spiritalem in verbo, & aqua, quæ operetur in animo recipientis gratiam Dei: alteram eorum, qui nihil virtutis tribuerunt sacramentis, sed gratiam censuerunt à solo Deo dari, qui assistit ex pacto sacramentis à se institutis. Sed quoniam utrique in hoc consentiunt sacramenta esse efficacia signa gratiæ, utranque viam rejicit Lutherus. Ego ut nescio utra via sit verior, ita neutram audeo plane contemnere. Nam & illa ipsa via, cui nunc pauciores assentiunt non omnino videtur absurda. quod aqua ipsa per verbum occultam habeat animæ purgandæ potentiam. Nam si creditur ignis in animam agere, vel ad puniendam, vel ad expurganda peccata, quid vetat potestate Dei, per quam & illud fit, aquam quoque ad eluendas animæ fordes posse penetrare? In quam sententiam videntur & Augustini verba facere, cum ait: *Aqua baptismi corpus tangit, & cor abluit*. Et illud Bedæ quoque dicentis quod Christus tactu mundissimæ carnis suæ vim regenerativam contulit aquis. Præterea videtur illud in idem vergere quod Propheta canit Ezechiel: *Lavi te aqua, & emundavi sanguinem tuum ex te* (Ezech. 10.). Quæ verba quanquam de præterito loquitur, ante baptismum institutum, tamen, ut mos est prophetarum, de futuro intelliguntur, nec de corpore duntaxat abluendo loquitur, in quo nihil est dignum, quod Propheta prædiceret, nec alia ablutio unquam abluit animæ crimina, præter sacramentum baptismi. De illo igitur interlocutus videtur Ezechiel in persona Dei prædicentis in sacramento baptismi mundationem futuram esse per aquæ lavacrum. Quod ipsum paulo post idem Propheta prosequitur apertius, per verbum de futuro; (Ezech. 36.) *Effundam*

dam, inquit, super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. An non per aquam promittit emundationem? Quanquam multo adhuc apertius rem videtur ostendere Zacharias: *Exibunt*, inquit, *aqua viva de Jerusalem, medium earum ad mare orientale, & medium earum ad mare novissimum* (Zach. 14.). Hic sermo annon nobis evidenter baptismi dipingit? Aquam videlicet de Ecclesia manantem, quæ & originale peccatum purget, & actuale, quam non mortuam appellat, sed vivam, ut ostendat, opinor, per occultam sanctificationem Dei elemento corporeo vim vitæ spiritualis infusam. Quanquam ut dixi qua via Deus per sacramenta infundat gratiam, neque mihi iudicium arrogo, neque valde vestigo: (Rom. 2.) *Cum sint investigabiles viæ ejus*: Sed certe aliqua via credo fecisse Deum, ut illic aqua non sit ociosa, ubi tam multa, & tam magna prædicat facienda per aquam, præsertim cum & aqua, & sal, & alia quoque corporea sine sacramento fidei, per verbum Dei recipiant spiritalem vim, nisi prorsus vana sint omnia, quibus cerei, ignis, aqua, sal, panis, altare, vestes, anuli, vel adjurantur exorcismis, vel invocatione gratiæ benedicuntur. Quæ si vim ullam recipiunt, aut ullam numinis præsentiam extra sacramentum, quanto magis credibile est, aquam à Christi latere manantem spiritalem vitæ vim fonti regenerationis infundere? De quo Christus ipse pronunciat, quod *nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto non poterit videre regnum Dei*: Ad quod, ut ait Apostolus, *vocamur in baptismo*. Quæ in baptismo, quod Lutherus multum tribuit fidei, non adversor, modo ne tantum tribuat fidei, ut fides malam vitam defendat, aut quæ formare debet, exterminet sacramenta. At cum certam illam, & indubitatam fidem exigit in suscipiente sacramentum, ego potius optandam, quam exigendam puto. Nam, & Beatus Petrus, cum ita populum hortaretur: (Actuum 2.) *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum*

in nomine Jesu Christi in remissionem peccatorum vestrorum
& accipientis donum Spiritus Sancti . Non dubito quin
paratus fueris ad baptismum recipere totum populum ,
nec tamen à toto populo repente exigeret illam sum-
mam , certam , & indubitatam fidem Lutheri , quam
nemo se satis sciret attigisse : sed promittebat ex ipso
sacramento omnibus , qui se duntaxat offerrent , &
cuperent remissionem peccatorum & gratiam . Nam
magna quædam res est certa , & indubitata fides , ne-
que semper , neque cuique contingit etiam ex his for-
tasse qui sibi contigisse non dubitant . Ego profecto
sperare non dubitem , quin Dei benignitas suis sacra-
mentis assistat , & visibilibus signis invisibilem infun-
dat gratiam , & sacramenti sui fervore tepores cre-
dentium adjuvet : multos per sacramenta consequi
salutem , qui de sua fide non amplius polliceri pos-
sunt , quam potuit ille , qui dixit , (*Marci 9.*) *Cre-*
do domine , adjuva incredulitatem meam . Qua in re si
cui alii , præter adversario videar nimium sacramento
tribuere , sciat , me nihil definire , nihil omnino sta-
tuere quod præjudicet fidei , cui ego nihil derogo , sed
ut solam fidem , sine sacramento non puto sufficere in
eo , qui sacramenti compos esse potest , ita neque sa-
cramentum sufficere sine fide , sed utrunque oportere
concurrere , & utriusque robur cooperari , & tutius
opinor aliquid sacramento concedere , quam tantum
dare fidei , quantum donat Lutherus , qui sacramento
neque gratiam relinquit , neque efficaciam signi . Præ-
terea fidem ipsam nihil facit aliud , quam flagitiosæ
vitæ patrocinium , quemadmodum ante uberius decla-
ravimus . Quam rem quo magis astrueret postquam
sacramenta privavit gratia , Ecclesiam privat , & vo-
tis omnibus , & legibus . Nec quicquam movet il-
lum , quod Deus ait : *Vovete & reddite (Psalm.75.)* .
Sed de votis non dubito quin exurgent ex his , quos
ille *vovissas* vocat , & *votarios* , qui pro sua professio-
ne respondeant , Nam illos ex Ecclesia semel ferme
prorsus

prorsus eliminat universos . De legibus vero demisor hominem præ pudore potuisse tam absurda cogitare , quasi christiani peccare non possent , sed tam perfecta foret tanta multitudo credentium , ut nihilo decerni debeat , vel ad cultum Dei , vel ad vitanda flagitia . Sed eadem opera , & eadem prudentia tollit omnem potestatem , & auctoritatem principum , & prælatorum . Nam quid faciet rex aut prælatus , si neque legem potest ponere , neque positam exequi , sed populus absque lege velut navis absque gubernaculo fluctuet ? Ubi est ergo illud Apostoli : (*Roman. 13.*) *Omnis creatura potestatibus sublimioribus subiecta sit ?* Ubi illud ? (*Ibidem*) *Si male agis , regem time : non enim sine causa gladium portat ?* Ubi illud : (*Hebræorum 13.*) *Obedite præpositis vestris , sive regi quasi præcellenti , & quæ sequuntur .* Cur igitur ait Paulus : (*1. Timoth. 2.*) *Bona est lex ?* & alibi : *Lex est vinculum perfectionis* (*Colossen. 13.*) . Præterea cum ait Augustinus : *Non frustra sunt instituta potestas regis , & cognitoris ius , ungula carnificis , arma militis , disciplina dominantis , severitas etiam boni patris . Habent omnia ista modos suos , causas suas , rationes , utilitates : & hæc cum timentur , & mali coercentur , & boni quieti inter malos vivunt .* Sed de regibus supersedeo , ne videar , meam causam agere . Illud quæro si nemo nec homo nec angelus potest super hominem christianum legem ponere , cur tot leges ponit apostolus & de legendis episcopis , & de viduis , & de velandis sceminarum capitibus ? cur statuit ne fidelis conjunx ab infideli discedat , nisi deseratur . Cur audeo dicere : (*1. Cor. 7.*) *Cæteris dico ego , non dominus ?* Cur exercuit tantam potestatem , ut fornicariam Satanæ jubere tradidi in interitum carnis ? (*Ibid. 5.*) Cur Petrus Ananiam , & Sapphiram simili pœna percussit , (*Actuum 5.*) quod è sua ipsorum pecunia paulum reservassent sibi ? Si multa statuebant Apostoli præter speciale præceptum domini super christianum populum . cur non idem propter populi commodum faciant ii , qui suc-

successerunt in apostolorum locum? Ambrosius Mediolanensis Episcopus vir sanctus & nihil arrogans jubere non dubitavit, ut per suam diœcesim conjuges in quadragesima, conjugalibus abstinere amplexibus: & indignatur Lutherus si Romanus Pontifex successor Petri, Vicarius Christi, cui Christus velut Apostolorum principi tradidisse creditur claves Ecclesiæ, ut cæteri per illum & intrarent, & pellerentur, jejunium indicat, aut preculas? Nam quod suadet corpore parendum esse, animo retinendam libertatem, quis tam cæcus est, ut strophas istas non videat? Cur ignem gerit & aquam homo simplex & sanctulus? Cur jubet velut apostoli verbis hominum servos non fieri, hominum statutis non subjici, & tamen parere jubet Pontificis injustæ tyrannidi? An Apostolus hoc pacto prædicat? Reges nihil juris habent in vos, injustum feratis imperium: Domini jus non habent in vos, feratis injustam servitutem. Si Lutherus parendum esse non putat, cur parendum dicit? Si parendum censet, cur ipse non paret? Cur homo versipellis talibus ludit technis? Cur in Pontificem, cui dicit obediendam esse, conviciis insurgit? Cur tumultum suscitatur? Cur in illum concitat populos, cujus vel tyrannidem (ut vocat) fatetur esse ferendam? Profecto non ob aliud, opinor, quam ut favorem sibi conciliet improborum, qui suorum scelerum impunitatem cuperent, & eum qui pro libertate eorum jam decertat, caput ipsius instituerent, & Ecclesiam Christi tandiu supra firmam petram fundatam demolirentur, & Ecclesiam novam ex improbis, & flagitiosis conflatam erigerent, contra quam clamat Propheta (*Psal. 25.*) *Odivi Ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedabo:* & una cum illo nostra clamat Ecclesia: *Dirige me in veritate tua, quia tu es Deus salvator meus, & te sustinui tota die.*

De Pœnitentia.

DE Pœnitentia pœnitet audire quas nugas, quas somnia, quam absurda, quam impia, quam sibi repugnantia deblateret. Primum suo more, velut novum proponit, quod omnibus est notissimum, fidem habendam promissioni Dei, qua promisit pœnitenti remissionem peccatorum: & jam infectatur Ecclesiam, quod hanc fidem non doceat. Quis est, obsecro, qui hortatur quemquam ad Judæ pœnitentiam, ut doleat quod commisit, nec tamen speret remissionem? Quis doceret orandum pro venia, nisi qui doceret promissam pœnitenti veniam? Quid prædicatur sæpius quam Dei tam immensa clementia, ut nulli quantumvis scelerato, se emendanti claudat misericordiam? (*Ezech. 18.*) Nemo ne præter Lutherum legit unquam: *Quæcunque hora ingemuerit peccator salvus erit?* (*Joan. 8.*) Nemo legit dimissam adulteram, veniæ prophetæ datam, non adulterii tantum, sed homicidii quoque? (*2. Regum 12.*) Paradisum latroni datum, & eo datum tempore, quo commissa prius flagitia, nulla potuit satisfactione redimere? (*Lucæ 25.*) Tantum abest ut hæc non doceatur fiducia consequendæ veniæ, quam præteritam esse clamat Lutherus, ut potius in eam partem nimii sint, qui populos docent, ita per se libenter in hanc fiduciam præcipites, ut magis in alteram partem sint avocandi, qua contemplerur severam, atque inflexibilem Dei justitiam. Decuplo enim plures invenies, qui nimia peccent istius promissionis fiducia, quam desperatione remissionis obtinendæ. Desinat ergo Lutherus eam rem pro nova nobis, & admiranda proponere, quam nemo non novit. Desinat quiritari desuetam esse, quia nihil est ultatius.

De

De Contritione.

Obliteratis, inquit, promissione, & fide videamus quid substituerunt in locum earum. Tres, inquit, partes dederunt penitentiae, contritionem, confessionem, satisfactionem. Quas omnes tres ita tradat Lutherus, ut satis perspicuum faciat, nullam earum satis ei placere. Nam primum in contritione indignatur, & iram Dei vocat insubstantabilem, quod attritioni fiat locus, & credatur Deus in dolore non satis de se vehementi per sacramentum supplere quod deest homini. Videamus ergo quam praeclare tuetur quod dicit, quid ipse contra statuatur. Magnam rem docet esse contritionem, nec facile parabilem. Jubet omnes habere pro certo, & indubitanter credere propter verbum promissionis omnia sibi peccata esse dimissa, & à Deo se solutos in caelo, postquam per os hominis soluti sunt in terra. Qua in re ipsius assertio vel in idem recidet quod reprehendit, vel multo magis erit absurda. Nam Deus, aut his duntaxat per poenitentiam promissit peccata remittere, qui quantum peccati moles exigit, ante conteruntur, aut his etiam, qui minus: aut denique remittit & illis qui nihil conteruntur omnino. Si non promissit nisi quantum poscat peccati magnitudo contritis, non potest Lutherus quod omnes jubet certus esse, & indubius, se esse solutum. Nam quomodo scire se potest obtinere promissum, qui se scire non potest satis esse contritum? Nemo enim novit mortalium omnium, quantum contritionis exigit mortale peccatum. Quod si veniam promissit Deus parum pro sceleris mole contritis, tunc promissit his, quos isti vocant attritos: & jam cum his consensit Lutherus, quos reprehendit. At si promissit Deus nihil omnino dolentibus, magis promissit attritis, hoc est, utcumque dolentibus. Quamobrem si tantum contritionem admittit, hoc est, sufficientem dolorem, nemo certus esse potest, se esse absolutum: & sic Luthero perierit,

H 2

aut

aut falsa fuerit, & erronea absolutionis certa illa, & indubitata fiducia. Sin ei dicat cujus alioqui tepido, ac remisso dolori, peccata non remitterentur, per poenitentiae sacramentum remitti omnia fatenti se peccatorem, & petenti veniam, & per os fratris obtinenti: quid dicit aliud, quam sentiunt illi, quos infectatur, qui dicunt ex attritione per sacramentum superveniens fieri contritionem? Sacramentum enim supplere quod deest homini. Aut ergo falsa est positio Lutheri, certum esse hominem de absolutione, aut velit nolit admittendum esse ei, si non verbum attritionis, certe res, quam isto verbo designant: quam si concesserit (concedat autem nisi velit de sua sententia discedere) hominis est intempestive nugantis, re concessa contendere de vocabulo. Rursus magnificis verbis totam invadit Ecclesiam, tanquam per verse doceat, contritionem, dum ex peccatorum collectu, & conspectu docemur parare contritionem, cum prius doceri deberemus, ut ait ille, principia, & causas contritionis, nempe divinae comminationis, & promissionis immobilem veritatem: quasi non talia passim dicantur apud populum, prolatis etiam in eandem sententiam locis multis & scriptura sacra, neque minus minacibus, neque minus consolantibus, additis praeterea causis in procurandam contritionem, neque minus efficacibus, quam sunt istae, quas Lutherus exigit, & longe sanctioribus. Nam hae causae nihil fere proponunt, praeter metum poenae, & spem praemii: quae conversio ad Deum, non tam grata est, ac si quis convertatur amore; hoc fiet si non ista quisque tantum proponet sibi, quae Lutherus affert, comminationem Dei, & remissionis promissionem, sed illa etiam, quae docent hi, quos Lutherus tanquam nihil docentes irridet, nempe Dei in se benignitatem, & toties in nihil bene merentem in toties merentem male ampliter collata beneficia. His enim rebus sibi à se propositis adducetur peccator, ut plus doleat offensum tam pium patrem, quam tam potentem dominum; & mi-

& minus poenam suam timeat, quam iram Dei; nec tam cœlum cupiat, quam favorem Dei. Hæc consideratio bonitatis divinæ format contritionem: *An nescis homo*, inquit Apostolus, *quod Dei benignitas ad penitentiam te invitat?* & format ut dixit sanctiorem, quam si hæc, quam ex metu poenæ, & spe remissionis format Lutherus, qui neminem jactat illa docere præter se, cum omnes & eadem doceant, & meliora.

De Confessione:

Confessionem ita tractat ut in publicis criminibus, quæ sine confessione nota sunt toti populo, confessionem exigit, ubi minus est opus; occultorum vero confessionem ita versat lubricus, ut cum non rejiciat prorsus, tamen relinquat incertum, an pro re jussa, & demandata recipiat. Nam è scripturis eam negat prebati, tamen placere sibi dicit, & utilem esse, ac necessariam, sed ad pacandas duntaxat afflictas conscientias, opinor, significans, quod si quis habeat conscientia suæ similem, quæ vel de sua sanctitate secunda sit, vel de verbo promissionis divinæ certa sit, ei non sit opus occultorum confessione. Alioqui si quis meticulosus sit, ad pacandam conscientiam confitendum esse. Quamobrem quoniam tam dubie verba sua suspendit, mihi visum est asserre quædam, quæ de necessitate confessionis loquuntur apertius. Et quia ex scripturis haberi negat, occultorum confessionem, primo loco proponam eum locum ex Ecclesiastico (*Ecclesi. 38.*) qui non soli mihi videtur omnes tres poenitentia partes complecti: *Fili*, inquit, *in tua infirmitate ne despicias te ipsum, sed adora dominum, & ipse curabit te: averte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto munda cor tuum.* Curat enim Deus dum solvit in cœlo, quod sacerdos solvit in terra: dirigimus manus in satisfactionem: avertimus à delicto per contritionem; cor vero à delicto in confessione mundamus,

mus, juxta illud Prophetæ: (*Psal. 61.*) *Effundite coram illo corda vestra*. Tres pœnitentiæ partes completur & Chrysostomus cum ait: *Perfecta pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter sufferre*. Et infra: *In corde ejus contritio, in ore ejus confessio, in opere tota humilitas, hæc est fructifera pœnitentia*. Pro confessione facit & illud: (*Prov. 27.*) *Cognosce vultum pecoris tui*. Quomodo enim potest cognoscere si non indicetur? Quid eo manifestius, quod legitur *Num. cap. 5.* *Locutus est dominus ad Moysen dicens: Loquere ad filios Israel: vir sive mulier, cum fecerit ex omnibus peccatis, quæ solent hominibus accidere, & per negligentiam transgressi fuerint mandatum domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum suum*. Huc & illud sustinet quod in lege veteri Judæorum, quibus omnia contingebant in figura, populus infectus lepra jussus est se sacerdotibus ostendere. Nam si Deus ideo scripsit in lege: (*Levit. 13.*) *Non alligabis os bovi trituranti*, ut nos admoneret æquum esse ut (*Matth. 25.*) *Qui altari servit, de altari viveret* (quemadmodum declarat Apostolus, (*Apost. 1. Corint. 9.*) qui illud ait, in lege scriptum non propter boves, sed propter homines: *Numquid de bobus, inquit, cura est Deo?*) non est cur quisquam dubitat, per lepram illam corpoream in lege carnali significatum esse peccatum in lege spiritali. In quam intelligentiam, ut nos paulatim duceret Christus, ait leprosis (quos dum irent non à corporis tantum, sed ab animæ quoque lepra mundavit) *Ite, inquit, ostendite vos sacerdotibus* (*Lucæ 17.*). Jam illud Divi Jacobi: (*Jacob. 5.*) *Confitemini alterutrum peccata vestra*; etiam si non nesciam alios alio trahere; mihi certe (nec soli) videtur de sacramentali confessione mandatum. An non illud quoque facit aperte pro confessione, quod per Esaiam ait Dominus: *Tu dic iniquitates tuas ut justificeris*? Quod si quid valere debet autoritas Sanctorum Patrum, valere debet in primis, quod ait Beatus Ambrosius: *Non potest quisquam justificari à peccato, nisi*
pecc-

peccatum ipsum fuerit confessus. Quid dici potest apertius? Præterea Joann. Chrysostomus: *Non potest, inquit, gratiam Dei accipere, nisi purgatus fuerit ab omni peccato per confessionem*. Denique Beatus Augustinus: *Agite penitentiam qualis agitur in Ecclesia*. Nemo dicat *sibi occulte ago, quia apud Deum ago, ergo sine causa dictum est: Quæ solueris super terram; ergo sine causa claves datae sunt*. Verum de confessione si verbum nullum neque nominatim, neque in figura legeretur, neque quicquam à Sanctis Patribus diceretur, tamen cum videam totum populum, tot seculis peccata sua patefacere sacerdotibus, cum ex ea re tam assidue videam, tantum boni proventum, tam nihil enatum mali, aliud neque credere, neque cogitare possum, quam eam rem non humano consilio, sed divino plane mandato, & constitutam esse, & conservatam. Neque enim ulla humana auctoritate populus unquam potuisset adduci, ut occultissima scelera, quorum tacitam conscientiam horrebant, quæ ne prodirent in lucem, tanti referebat ipsorum, in alienas aures posset, cum vellet, prodere, tanto cum pudore, tanto cum periculo, tam incunctanter effunderent. Neque fieri potuisse, cum tam numerosi presbyteri boni malique promiscue confessiones audiant, ut audita continerent, etiam ii qui alias nihil continent, nisi Deus ipse, qui sacramentum instituit, tam tam salubrem speciali gratia defenderet. Mihi ergo quidquid ait Lutherus non ex aliqua populi consuetudine, nec ex institutione patrum, sed ab ipso Deo videtur instituta, & præservata confessio.

Jam quod Lutherus reservationes peccatorum damnat, per quas interdicitur ne quilibet sacerdos remittat omnia, sed quædam Episcopi requirant manum, quædam etiam Papæ: isthuc spectat, quod homo popularis sic exæquat omnia ut summi Pontificis odio, Pontifices omnes in classem cogat infimorum sacerdotum: tam cæcus odio, ut jurisdictionem non discernat ab ordine; immo vero multo adhuc cæcior, ut qui nec ordinem videat

dest ullum, sed omnia plane permisceat, & confundat horrore, sacerdotesque ipsos prorsus in laicorum classem redigat. Cum Deus Ecclesiam hanc militantem ad exemplar triumphantis effinxerit, cur tot gradus, tot ordines legens illinc, nullum gradum, nullum ordinem, nullum prorsus discrimen admittit hic? Quorsum igitur tam multa scripsit Apostolus de Episcopis, si nihil juris in gregem suum plusquam sacerdotes reliqui, nihil plusquam quivis haberet Episcopus? Sed de laicis dicemus postea, interim de sacerdote dicamus. Sacerdos quilibet ordinem quidem habet, sed auctoritatem judicandi non habet (quæ res ad absolventem pertinet) priusquam ei gregis alicujus cura committatur, idoneus tamen ante reputatur, cui cura tuto possit committi. Episcopus ergo, qui curam habet totius diocesis, si cui sacerdoti partem quampiam suæ curæ commiserit, an non ipsa ratio docet hunc non amplius aut ligare posse, aut solvere, nisi quatenus ille permiserit, sine cujus mandato nihil omnino in illius populo, vel ligare quemquam, vel solvere potuisset? Quippe quod nec ipsi licebat Episcopo in aliena diocesi. Quid ergo miri est si quedam sibi reservat Episcopus, quorum curam putat esse majorem, quam ut cuilibet possit (etiam non imperito) committi? Quod cum tot seculis observatum sit, ne populus nimis facili præposita remissionis facultate proclivius in scelera laberetur: Lutherus nunc demum ne quisquam difficultate penitentiae deterreretur à peccando, quidlibet jubet permitti cuilibet, non sacerdoti modo, sed etiam laico, in tantum progressus ineptiæ, ut cum vulgo mulieres male audiant, quasi parum probæ taceant si quid audierint secretius, ille mulieres etiam velit viris esse à confessionibus. At mulierem eum docere non permittat Apostolus non eligit opinor in sacerdotem Lutherus, qui nisi prædicantem negat ferme quemquam esse sacerdotem. At sacerdoti tantum confitendum esse (nisi necessitas ingruat) Sanctorum Patrum declarat sententia; *Veniat, inquit Augustinus, ad au-*
diētes,

ristites, per quos illi claves ministrentur Ecclesiæ. Non
 dicit, veniat ad laicos, veniat ad mulieres. Item alibi
 dicit apertius: *Quem pœnitet omnino pœniteat, & dolo-*
rem lacrymis ostendat: repræsentet vitam suam Deo per
sacerdotem: præveniat iudicium Dei per confessionem.
Præcepit enim dominus mundandis, ut ostenderent ora
sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda pecca-
ta. Item Leo Papa: *Christus hanc præpositis Ecclesiæ tra-*
didit potestatem, ut confitentibus pœnitentiæ satisfactio-
nem darent. Denique Venerabilis Beda: *Coæqualibus*
quotidiana, & levia, graviora vero sacerdotibus panda-
mus, & quanto iusserint tempore purgare curemus; quin
sine confessione peccata nequeunt dimitti. Præterea quid
 prodesset confessio, nisi per claves Ecclesiæ sequeretur
 absolutio? *At hoc jus, inquit Ambrosius, solis permis-*
sum est sacerdotibus. Quod quomodo velit intelligi de-
 clarat alibi, cum dicis: *Verbum Dei dimittit peccata,*
sacerdos est iudex. Alio item loco scribit Augustinus
 apertissime: *Frustratur claves Ecclesiæ, qui sine sacra-*
doris arbitrio pœnitentiam agit. Nunc igitur iudicet quis-
 que quam vere sentit Lutherus, qui contra Sanctorum
 omnium sententiam claves Ecclesiæ trahit ad laicos, tra-
 hit ad mulieres; & ait: *Verba Christi quæcunque ligave-*
ritis, &c. non sacerdotibus tantum, sed omnibus dicta fi-
delibus. Marcus Æmilius Scaurus vir clarissimus, &
 exploratæ probitatis Romæ cum à Vario Sueronensi, ho-
 mine parum sincero, accusaretur apud populum, &
 accusator oratione longa perorasset, ille breviter, & sua,
 & populi fretus conscientia, non dignatus oratione
 contendere: *Quirites, inquit, Varius Sueronensis ait,*
Æmilius Scaurus negat: utri potius credendum censetis?
 Quibus verbis applaudente populo vir honoratus, homi-
 nis nihili futilem accusationem elusit. Quæ percontatio
 non illic magis mihi visa est, quam in præsentī quæ-
 stione congruere. Nam verba Christi de clavibus laicis
 dicta Lutherus ait, Augustinus negat: utri magis cre-
 dendum esse censetis? Lutherus ait, negat Beda; utri

magis credendum censetis? Lutherus ait, negat Ambrosius, utri magis credendum censetis? Denique Lutherus ait, tota negat Ecclesia: utri magis censetis esse credendum? At si quis adeo desipiat, ut auctore Luthero mulieri quoque putet esse confitendum, huic non inutile fortasse fuerit illud alterum Lutheri dogma suscipere, quo suadet non adhibendum multum studii ad recogitanda peccata. Non expedit profecto nimis anxie multa revocare in memoriam, ut omnia in ejus infundas aures, quæ per viam, & patulam viam ab auribus habet ad linguam. Alioqui cum res fieri potest absque tali periculo, non dubitem Lutheri consilio exemplum Prophetæ præponere: *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine*. Omnes, inquit, annos meos, sed in amaritudine. Talis enim confessio non solum præterita diluit, sed novam etiam parit ubertim gratiam, juxta illud Ambrosii; *Fidelior factus est Petrus, postquam fidem se perdidisse deflevit; atque ideo majorem gratiam reperit, quam amisit*. Quem secutus Gregorius: *Fit, inquit, plerunque gravior Deo amore ardens vita post culpam, quam in securitate torpens innocentia*. Nam cum Lutherus ociosos homines appellat, qui censuerunt confitendas peccatorum circumstantias, Augustinus longe censet aliter: *Consideret, inquit Augustinus, qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseverantia, in varietate personæ, & quali hoc fecerit tentatione, an ipsius vitii multiplici executione*. Oportet enim paniterè fornicantem secundum excellentiam sui status, vel officii, & secundum modum meretricis, & modum operis sui, & qualiter turpitudinem peregit, si in loco sacro, si in tempore orationi constituto, ut sunt festivitates, & tempora jejunii. Consideret quantum perseveraverit, & doleat, quam perseveranter peccaverit, & quanta victus fuerit oppugnatione. Sunt enim qui non solum non vincuntur, sed etiam ultro se peccato offerunt: nec expectant tentationem, sed præveniunt voluptatem. Et pertractet secum quam multiplici actione vitii, quam delectabiliter peccavit. Omnis

ista

ista varietas confitenda est, & deflenda; ut cum cognoverit quod peccatum est, cito inveniat Deum sibi propitium. In cognoscendo augmentum peccati, inveniat se cuius aetatis fuerit, cuius sapientiæ, & ordinis. Immoretur in singulis istis, & sentiat modum criminis, purgans lacrymis omnem qualitatem vitii. Haftenus Augustinus. Quo uno haud scio an reperiat quemquam Lutherus, ex his quos ociosos vocat, qui diligenter connumerarit peccatorum circumstantias: ne putet Lutherus circumstantiarum nihil quicquam ad confessionem pertinere. Quod si ejusdem peccati variæ circumstantiæ sint, quoad possumus, in memoriam revocandæ, quanto magis gravia, & diversa crimina colligenda sunt, & diligenter excutienda conscientia, ut si fieri possit, nullum nobis patiamur excidere? Nam quod Lutherus velut acutissimum telum conjicit, neminem posse omnia peccata confiteri, propterea quod nemo potest omnium recordari, telum est obtusissimum. Quis enim nescit, neminem, qui dixit, omnia peccata confitenda fuisse, tam stolidum, ut senserit etiam illa sacerdoti narranda in aurem, quæ confitenti non venissent in mentem?

De satisfactione.

DE satisfactione nescio an satisfaciatur aliis, mihi profecto videtur potius quam taceret, maluisse multis verbis nihil dicere. Nam primum quod ait Ecclesiam sic docere satisfactionem, ut populus veram satisfactionem non intelligat unquam, quæ est innovatio vitæ, quis non videt meram esse calumniam? Quis Lutherus docuit Ecclesiam non docere, innovandam esse vitam? Totam non peragravit Ecclesiam, non omnibus interfuit confessionibus, ut hanc audires inscitiam sacerdotum. Necessæ est ergo aut Spiritum Sanctum habeat in sinu, aut dæmonem aliquem in pectore, qui istud ei inspiraverit. Sed quisquis hic spiritus

fuit, bonus esse non potuit, qui falsitatem docuit, sed spiritus ille, de quo dictum est: *Diabolus mendax est, & pater ejus*. Nam nemo nescit falsum esse quod Lutherus affert pro vero. Quis enim unquam adeo stipes fuit ut sic indicaret opera satisfactoria pro præteritis, ut indulgeret futura? Quis non assidue cum absolvit, illa Christi verba succinit: *Vade & noli amplius peccare?* Et illud Pauli: *Sicut tribuisti membra vestra sentire immunditiam, & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire iustitiæ in sanctificationem*. Quis non legit illud Gregorii: *Pœnitentiam quippe agere digne non possumus, nisi modum quoque ejusdem pœnitentiæ cognoscamus?* Pœnitentiam quippe agere est & perpetrata mala plangere, & plangenda non perpetrare. Nam qui sic alia deplorat, ut iterum alia committat, adhuc pœnitentiam agere ignorat, aut dissimulat. Quid enim prodest si peccata luxuriæ quis defeat, & tamen adhuc avaritiæ astibus anhelat? Quod si nihil horum diceretur, tamen cum sacerdos indicit pœnitentiam pro commissis, ipsa re docet non esse rursus committenda, quæ rursus sunt punienda. Lutherum ergo manifeste liquet nihil habere penſi quid dicat, modo verborum effutiat aliquid, quo calumniatur Ecclesiam. Quæ res maxime semper patet, ubicunque velut in re maximi momenti, maxima voce declamat, quemadmodum in his verbis facit: *Quam monstra tibi debemus Romana Sedes, & tuis homicidis legibus, & ritibus, quibus mundum totum eo perduxiſti ut arbitrentur sese posse Deo per opera pro peccatis satisfacere, cui sola fide cordis contriti satisfcit, quam tu his tumultis non solum taceri facis, sed opprimis etiam, tantum, ut habeat sanguisuga tua insatiabilis, quibus dicat, affer, affer: & peccata vendat?* Quis non arbitretur, cum hæc verba legat tam atrocia, tam tragica, Lutherum in Sede Romana deprehendiſſe ingentia, & abominanda portenta? At si quis omnia penſiculet diligentius, videbit parturiente monte natum ridiculum murem. Nam primum quam ridiculum est illud quod exclamat in Roma-

nam

nam Sedem ? quasi Romæ tantum , & non per omnem totius orbis Ecclesiam exigenter opera satisfactionis , & injungatur pœnitentia ; aut quasi leges , quas ille vocat *homicidas* non sint editæ pleraque à Sanctissimis olim Patribus , & publico christianorum consensu in Synodis , ac generalibus Conciliis . Deinde cum dicit quod per opera non satisficit Deo , sed sola fide , si sentit quod non per sola opera sine fide , stulte bacchatur in Sedem Romanam , in qua nemo fuit unquam tam stultus , qui diceret opera sine fide satisfacere , cum nemo nesciat illud Pauli : *Quod non est ex fide , peccatum est* . Sin opera sentit superflua , & fidem solam sufficere qualiacunque sint opera , tum dicit aliquid , & vere dissentit à Sede Romana , quæ credit Divo Jacobo , quod *fides sine operibus mortua est* . Videtis igitur quam inepte se commovet Lutherus , qui sic invehitur in Romanam Sedem , ut semet interea vel stultitiæ retibus , vel impietatis involvat . Quanquam profecto propinquius opinor vero , Lutherum sentire , fidem semper absque operibus bonis satis esse ad salutem . Nam id illum sentire tum ex aliis locis multis evidenter liquet , tum ex eo quod dicit : *Opera Deus nihil curat , nec eis indiget . Indiget autem , ut verax in suis promissis à nobis habeatur* . Quibus verbis quid senserit Lutherus , viderit ipse , ego certe Deum , credo , & fidem nostram , & opera nostra curare , & neque operibus nostris egere , neque fide . Nam ut bonorum nostrorum non eget qui Deus est , ita curam habet omnium quæ faciunt homines , qui aliud ab his fieri vetat , aliud jubet : sine cujus quidem cura ne unus quidem passer cadit super terram , quorum duo videntur dipondio . Sed quia videtur Lutherus eo vergere , ut pœnitens tantum ingrediatur novam vitam , ac negligat à sacerdote pro commissorum satisfactione suscipere pœnitentiam , audiamus quid in hac quoque parte scribat Augustinus : *Non sufficit , inquit , mores in melius commutare , & à præteritis malis recedere , nisi etiam dohis , quæ facta sunt , satisfaciat Domino , per pœnitentiam*
do-

dolorē, per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus elemosynis, & jejuniis. Et alibi: Ponat se penitens, inquit, omnino in iudicio & potestate sacerdotis, nihil sui reservans sibi, ut omnia eo iubente paratus sit facere pro recipienda vita animæ, quæ faceret pro vitanda corporis morte. Item alibi: Ligant quoque, inquit, sacerdotes dum satisfactionem penitentia confitentibus imponunt: solvunt cum de ea aliquid dimittunt. Opus enim iustitiæ exercent in peccatores, cum eos iusta pena ligant: opus misericordiæ, cum de ea aliquid relaxant. Satis igitur aperte me docuisse confido, quam temere calumniatur Ecclesiam, & per omnem penitentia partem, quam inepta, quam impia, & quam absurda contra Sanctos Patres, contra Scripturam Sacram, contra publicam Ecclesiæ fidem, contra tot ætatum, tot populorum consensum, contra sensum ferme communem constituat: quibus tamen ille non est contentus; sed cum diu faxus esset, penitentiam esse sacramentum, tandem in fine totius libri penitere cæpit eum, quod quicquam omnino liber haberet; eoque mutata (quod solet) in deterius sententia, penitentiam prorsus negat esse sacramentum. At idem ante fatetur, se non dubitare, quin quicumque coram quovis privatim fratre, vel sponte confessus, vel correptus veniam petierit, & emendaverit, ab omnibus occultis absolutus sit. Si ita sensit, quanquam falsum in hoc sentit, quod ait, coram quovis privatim fratre, & in hoc item, quod nihil interesse censet, an confiteatur ultro, an correptus petat veniam; tamen si penitentiam etiam talem censet esse tam utilem, cur penitentiam eximit è numero sacramentorum? Non ob aliud omnino, quam ut haberetur in minore pretio, & viduata nomine sacramenti (quod apud christianos est in veneratione) vilesceret. Quam in rem non alium reperit prætextum, quam quod penitentiam non habeat signum visibile: quasi vel exterior penitentia, vel ille ipse corporeus actus, & gestus, quo sacerdos absolvit penitentem, signum

gnum esse non possit spiritualis gratiæ, qua pœnitens consequitur remissionem. Sed ut aliquando finem loquendi faciam de pœnitentia, utinam aliquando pœniteat ipsum, tam malæ tractatæ pœnitentiæ, & cujus omnes partes conatur evertere, salubriter olim partes omnes adimpleat, coneratur de malitia, publice confiteatur errores, & Ecclesiæ (quam tot blasphemis offendit) iudicio se subjiciens, quidquid ante commisit, quanta maxima potest (nam digna profecto non potest) satisfactione recompenset.

De Confirmatione.

Confirmationem adeo non recipit pro sacramento, ut etiam mirari se dicat quid Ecclesiæ in mentem venerit, ut confirmationem faceret sacramentum, & in re tam sacra ludit, & nugatur homo nugæ ssimus, quærens cur non ex pane faciant sacramenta tria, cum anfas quasdam habeant ex scripturis. Ideo non facit Ecclesia non apprehendit anfam ex quilibetque scripturæ verbis alia condendi sacramenta, quam quæ Christus instituit, & suo sanctificavit sanguine: quemadmodum è diverso nullum eorum omittit, quæ à Christo, & Apostolis per manus deinceps tradita sunt, etiam si nusquam quicquam de eis scriberetur. Nam quod ait confirmationem nullam operari salutem, nulla fulciri promissione Christi, hoc dicit tantum, neque probat quicquam: duntaxat negat omnia. At cum loca quædam Lutherus ipse commemorat, è quibus (quanquam id Lutherus irridat) habere non absurde potuerit sacramenti confirmationis initium, cur tam maligne de tota iudicat Ecclesia, quasi temere sacramentum suscipiat, propterea quod in illis locis nullum legit verbum promissionis? Quasi nihil omnino promiserit, dixerit, fecerit Christus, quod non complectantur Evangelistæ. Hac ratione si tantum Joannis extaret Evangelium, negaret institutionem sacramenti in cere-

a Domini, de qua institutione nihil omnino scribit
 Joannes, qui eodem Dei consilio non tetigit istud,
 quo multa alia præterierunt omnes quæ fecit Jesus: *Quæ*
 (ut inquit Evangelista) *non sunt scripta in libro hoc,*
& quæ totus mundus non posset capere. Ex quibus non-
 nulla per Apostolorum ora fidelibus patefacta sunt, &
 perpetua deinceps Ecclesiæ catholicæ fide conservata.
 Cui quare non debeas de quibusdam credere, quanquam
 non legantur in evangelis, cum (ut Augustinus ait)
 nisi tradente Ecclesia scire non potest quæ sint evange-
 lia, quorum si nullum unquam scriptum esset, mane-
 ret tamen evangelium scriptum in cordibus fidelium,
 quod antiquius fuit omnium evangelistarum codicibus;
 inanerent sacramenta, quæ & ipsa non dubito evangeli-
 starum libris esse omnibus antiquiora: ne putet Luth-
 erus efficax argumentum esse frustra suscepti sacramenti
 si non reperit institutum in evangelis. Alioqui si ni-
 hil omnino recipiat quod non tam aperte legat in Evan-
 gelio, ut tergiversandi non sit locus, quomodo credit
 (si modo credit, qui fere nihil credit) perpetuam Ma-
 riæ virginitatem? De qua adeo nihil invenit in scri-
 pturis ut Helvidius non aliunde, quam ex scriptu-
 rarum verbis arripuerit ansam decernendi contra-
 rium. Nec aliud opponitur illi, quam totius Eccle-
 siæ fides, quæ nusquam major est, aut fortior, quam
 in sacramentis. Ego certe neminem esse puto, qui scin-
 tillam ullam habet fidei, cui persuaderi possit, quod
 Christus, qui pro Petro oravit, ne fides ejus deficeret,
 qui Ecclesiam suam supra firmam petram collocavit,
 pateretur ~~eam~~ tot seculis universam corporalium re-
 rum signis inanibus, erronea fiducia, velut divinis sa-
 cramentis obstringi. Si nusquam inde quicquam lege-
 retur, illi tamen verbo mentem domini poterant enar-
 rasse, qui præsentem versati sunt cum eo, de quibus
 ait ipse: *Vos testes estis, qui mecum ab initio fuistis.*
 Docere poterat quid debebat fieri Paracletus ipse, de
 quo dixit Christus: *Cum autem venerit Paracletus, quem*

ego mittam vobis à patre meo, spiritus veritatis, qui à patre procedit, ille testimonium perhibebit de me. Et rursus: Cum venerit ille, qui est spiritus veritatis duceat vos in omnem veritatem: non enim loquetur à semetipso, sed quaecunque audierit, loquetur, & quæ futura sunt annuntiabit vobis. Ecclesia ergo cum tot, & tales habuerit præceptores, tot vivos evangelistas, & spiritum illum, qui veritatem inspirat, crederetur temere instituisse sacramentum, & spem in signo collocare nihili? Non credetur potius ab Apostolis, non credetur potius à Spiritu Sancto didicisse? Certe, si quis nomen huius sacramenti, si quis ministrum, si quis virtutem quam spondet æstimet, videbit rem non esse talem, quam temere credatur Ecclesia suscepisse. *A chrismate* enim ut inquit Hugo de Sancto Victore *Christus dicitur*, à Christo christianus: cuius ex quo nomen omnes communicare cæperunt, omnes unctionem accipere debuerunt: quia in Christo omnes electum genus sumus, & regale sacerdotium. Nec unguimur excepta necessitate, nisi per episcopos, ut christianum contingant, & spiritum paracletum tradant, quemadmodum idem ait Hugo, sicut in primitiva Ecclesia Spiritum Sanctum per impositionem manuum dandi, soli Apostoli potestatem habuisse leguntur. Fructum quoque sacramenti idem Doctor declarat: *Sicut*, inquit, *in baptismo remissio peccatorum accipitur, ita per manus impositionem spiritus paracletus datur. Illic gratia tribuitur ad remissionem peccatorum, hic gratia datur ad confirmationem. Quid autem prodest si à lapsu erigeris, nisi ad standum confirmeris?* Hactenus Hugo. Cui recta quoque consentit ratio. Quemadmodum enim in vita corporali, præter generationem, per quam vitam consequimur alia requiritur actio per quam & crescimus, & ad perfectionem virtutis perducimur; ita in spiritali vita, quæ per generationem baptismatis acquiritur opus est sacramento confirmationis, per quam vita spiritalis ad perfectam virtutem perducitur, & Spiritus

K

San.

Sanctus datur ad perfectum robur . Et præter sacramentum baptismi, quod adjuvat ad credendum, confirmatio prodest in adiutorium fortitudinis ad audacter confitendum . Ad hoc enim ordinatur, ut homo coram persecutore, fidem confiteatur audacter. Et hoc est, quod ait Melchiades (*de consecr. d. 5.*): *In baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam*. Nam confirmatio ad hujus mundi agones armat, & instruit.

Denique ut Lutherus intelligat hoc sacramentum neque novum esse, neque inane figmentum, sed adeo non vacare gratia, ut spiritum etiam gratiæ conferat ac veritatis, afferamus in medium quid Beatus Hieronymus de confirmationis sacramento scripserit. Ait enim: *Episcopus si imponit manum, iis imponit, qui recta fide baptizati sunt, qui in Patre, Filio, & Spiritu Sancto, tres personas, & unam substantiam crediderunt. Arrianus vero cum nihil aliud crediderit (claudite quæso aures qui credituri estis ne tantæ impietatis vocibus polluamini) nisi in Patre solo vero Deo, & in Jesu Christo Salvatore creatura, & in Spiritu Sancto utriusque seruo, quomodo Spiritum Sanctum ab Ecclesia recipiet, qui necdum remissionem peccatorum consequutus est? Spiritus quippe Sanctus nisi mundam fidem, non incolit, nec habitator ejus templi efficitur, quod antistitem non habet veram fidem. Quod si hoc loco quæras, quare in Ecclesia baptizatus, nisi per manus episcopi non accipiat Spiritum Sanctum, discere hanc observationem ex ea auctoritate descendere, quod post ascensum domini, Spiritus Sanctus ad Apostolos descendit, & multis in locis idem factitatum reperimus. Haftenus Hieronymus. Cujus sententiæ cum alia multa scripturæ loca subscribunt, tum ille multo clarissime, qui in actis Apostolorum declarat, quod populus, qui ante baptizatus est in Samaria, descendentibus ad eos Petro, ac Joanne, ac manus eis imponentibus, accepit Spiritum Sanctum. Demiror igitur quid in mentem Luthero venerit, ut confirmationem pro ritu tantum ac cæremonia contendat habendam, pro sacramento*

cramento vero neget : quæ non solum Sanctorum testimonio Doctorum , & totius Ecclesiæ fide , sed etiam sacræ scripturæ clarissimis locis ostenditur , visibili signo manus pontificiæ , non gratiam tantum , sed & ipsum gratiæ spiritum conferre . Desinat ergo Lutherus confirmationis sacramentum contemnere , quod Ministri dignitas , Ecclesiæ autoritas , & ipsius sacramenti commendat utilitas .

De Sacramento Matrimonii .

Matrimonium Sacramentorum omnium primum ; inter primos homines celebratum , primo Christi miraculo cohonestatum , quod propter sacramenti nomen ipsum , tam diu , tam religiose cultum est . Lutherus nunc demum , ne conjugalem fidem , tanti quisque putet in posterum , negat esse sacramentum ullum : & cum alia sacramenta sic sustulerit , ut in uno negarit institutum signum , in alio negare promissam gratiam , in matrimonio negat utrumque . Nam negat usquam promissam esse gratiam . Negat usquam institutum esse pro signo . Unde hæc novit ? *Quia non legitur* , inquit . O rationem fortem , & multarum hæresum parentem . Ex hoc fonte venenum ausit Helvidius . Nullum sacramentum admittis , cujus institutionem non legis in libro ? Quem librum unquam scripsit ille , qui instituit omnia ? *De quibusdam* , inquit , *credo Evangelistis Christi* . Cur ergo de quibusdam Christi non credis Ecclesiæ , quam Christus omnibus præponit Evangelistis , qui non nisi membra quædam fuerunt Ecclesiæ ? Quamobrem si fidis uni , cur dissidis omnibus ? si membro tribuis tantum , cur toti nihil tribuis corpori ? Ecclesia credit esse sacramentum , Ecclesia credit à Deo institutum , à Christo traditum , ab Apostolis traditum , à Sanctis Patribus per manus deinceps pro sacramento traditum ad nos pervenisse , pro sacramento per nos tradendum posteris , ad finem usque sæculi pro sacramento venerandum . Hoc

Ecclesia credit , & quod credit , dicit . Hoc , inquam , tibi dicit eadem Ecclesia , quæ tibi dicit Evangelistas scripſiſſe evangelium . Nam niſi Eccleſia diceret evangelium Joannis , Joannis eſſe , neſciſſes eſſe Joannis . Non enim addeſti ſcribenti . Cur ergo non credis Eccleſiæ cum dicit hæc Chriſtum feciſſe , hæc ſacramenta inſtituiſſe , hæc Apoſtolos tradidiſſe , quemadmodum credis ei , cum dicit , hæc Evangeliſtam ſcripſiſſe ?

Matrimonium (inquit Lutherus) erat apud antiquos patres , erat apud gentiles , & tamen apud ne utros matrimonium erat ſacramentum , cum tamen apud utroſque matrimonium fuerit æque verum , atque apud nos . De patribus qui ſub lege erant , & ante legem , non accedo Luthero , immo plane cenſeo matrimonium fuiſſe illis ſacramentum , ſicut fuit & circumciſio . De gentibus alia quæſtio eſt , quarum conjugium totum pendebat à moribus , ac legibus cujuſque populi : eoque talia erant apud alias legitima conjugia , qualia haberentur alibi perabſurda . Quanquam non deſunt qui contra Lutherum ſentiant , etiam gentium conjugium ſacramentum eſſe . Nam & Beatus Auguſtinus ait , quod ſacramentum conjugii omnibus gentibus commune eſt , ſanctitas autem ſacramenti non eſt niſi in civitate Dei noſtri , & monte ſancto ejus , in quam ſententiam qui volet , Hugonem de Sancto Victore perleget . Quanquam ſi conjugium infidelium ſacramentum non eſſet , non ſequeretur tamen quod Lutherus inferit , ut ideo ne fidelium quidem conjugium ſacramentum ſit . Populus enim Dei in matrimonio quiddam habet ſanctius , habuitque ſemper & cum primum inſtitueretur , & cum datis à Deo legibus honeſtaretur : porro apud gentes , quoniam humana tantum res agebatur , adſciſcere ſibi conjuges , ac rejicere , pactis ac legibus humanis ſolebant . In Dei populo , junctos conjugio non licuit olim divelli . Nam quod per Moyſen Deus permittit hæbreis libellum repudii , Chriſtus ſatetur indultum propter duritiem populi , alioquin uxores animo ſuo
non

non satis commodas interfectori, Nam ab initio, inquit Christus, non erat sic, christianos vero Christus ad pristinam revocavit sanctitatem, consecrans matrimonium indissolubili vinculo societatis, exceptis fornicationis causa, inter eos, quos non humanus error, sed Deus rite conjunxit. Non sequitur igitur, ut si conjugium non fuerit sacramentum gentibus, idcirco sacramentum aut nunc non sit christianis, aut non fuerit priscis olim patribus. Nam quod ad christianos pertinet, etiam si nusquam legeretur, Ecclesiae fides sufficeret. Et tamen unus ille locus ex Apostolo, quem Lutherus cavillo conatur eludere, manifeste docet matrimonium non nunc tantum, sed & olim quoque in generis humani primordiis institutum pro sacramento. Quod nemini opinor dubium relinquetur, qui locum illum ex epistola ad Ephesios perleget, & considerabit attentius, quem totum placuit inferere; propterea quod nullius interpretatione poterit res elucere clarius, quam ipsis verbis Apostoli, qui tam aperte quod sentit, explicuit, ut ineptis Lutheri calumniis nullum reliquerit locum. Ait enim: *Mulieres viris suis subditae sint, sicut domino; quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiae, ipse salvator corporis. Sed sicut Ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro eo, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquae in verbo vitae, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed ut sit sancta, & immaculata. Ita & viri debent diligere uxores suas, ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam, quia membra sumus corporis ejus, & de carne ejus, & de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem suum, & matrem suam, & adhaerebit uxori suae, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est; ego autem*

testis

rem dico in Christo, & Ecclesia.

Videtis ut Beatus Apostolus matrimonium viri, & uxoris docet undique sacramentum esse, quod repræsentat conjunctionem Christi cum Ecclesia. Docet enim consecratum à Deo matrimonium, ut esset Christi cum Ecclesia conjuncti sacramentum, atque ideo virum comparat Christo, uxorem Ecclesiæ. Virum caput dici ejus corporis, quod unum facit cum sœmina; Christum caput esse dicere ejus corporis, quod unum facit cum Ecclesia. Præcipuam causam facit cur vir uxorem diligit non aliam, quam ne dissimilem signum sit Christi, quem repræsentat: & hanc potiore causam facit, quam communem masculi, & sœmellæ naturam, quæ & ipsa potuisset incitare ad diligendum. Mulierem vero ut virum timeat, ac revereatur, eodem exemplo provocat, nempe quod illam referat Ecclesiæ obedientem Christo. Quæ cum iterum atque iterum multis verbis inculcasset, nequis hanc viri cum Christo, & uxoris cum Ecclesia collationem putaret similitudinem esse quampiam duntaxat exhortandi gratia desumptam, ostendit rem esse veram, verum esse sacramentum, à prophetarum omnium primo, primoque ejus ipsius vaticinio, orbe jam tum recens condito, prænunciatum. Nam cum dixisset: *Qui suam uxorem diligit, se ipsum diligit: nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus, inquit, corporis ejus, & de carne ejus, & ossibus ejus.* Quæ verba dixit Apostolus, ut nos in memoriam duceret eorum verborum, quæ verbis istis similia dixit Adam, cum in conspectum ejus primum adducta est Eva: *Hoc nunc os ex ossibus meis & de carne mea.* Et ut evidentius ostenderet Apostolus, ad Christi copulam cum Ecclesia pertinere sacramentum conjunctionis Adæ cum Eva, Adæ verba ipsa subjunxit: *Propterea relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una: Hoc sacramentum, inquit Apostolus, magnum est in Christo, & Ecclesia,*

Quo

Quo modo potuisset Apostolus evidentius refellisse Lutherum, quam his ipsis verbis, quæ Lutherus inepte conatur eludere? qui ex eo quod Apostolus dixit, sacramentum hoc magnum esse in Christo, & Ecclesia, contendit Apostolum abstulisse sacramentum à matrimonio viri & uxoris, tanquam si quis ita loqueretur sacramentum baptismi magnum est in ablutione animæ, negaret baptismum corporis esse sacramentum; aut si quis diceret sacramentum Eucharistiæ magnum esse in ipso Christi corpore, negaret panis, & vini speciem esse sacramentum: aut si dicat idem sacramentum esse magnum in Christi corpore mystico, sacramentum detraheret corpori quod sumpsit de virgine. Quis unquam vidit tam nugace glossemate, tantâ se cum gloria jactantem? Nam si Apostolus hoc sensisset, & sic voluisset accipi, ut hoc sacramento magnum esset duntaxat in Christo & Ecclesia, neque pertineret quicquam ad viri & uxoris matrimonium, imminuisset pondus & robur illorum omnium, quibus illa comparatione duarum conjunctionum commendaverat ante conjugium. Quin alia quoque ratione nocuisset causâ quam susceperat, si illa Protophlastri verba, quæ per se posita videbantur conjuges in mutuum amorem trahere, sic traxisset ad Christum & Ecclesiam, ut nihil pertinere doceret ad virum, & uxorem. Verba illa Adæ fuisse vaticinium de Christo & Ecclesia, docet Apostolus, & omnes Doctores sancti confirmant, & ipsa res ostendit. Nam ad primum Adæ conspectum protulit ea verba, quibus patri, & matri præferebat uxorem, cum ipse neque patrem habuisset, neque matrem, neque adhuc præceptum procreandi liberos, ut parentum, & liberorum collatione cognosceret quid pater esset, aut mater. Quod si illa Protoplastri verba fuerunt vaticinia de Christo, & Ecclesia, tunc aut nihil pertinuisse videntur ad matrimonium quod agebatur, & de quo dici videbantur: aut illud ipsum matrimonium, velut illius conjunctionis idoneum signum, ab ipso Deo, cu-

sus

fus spiritu formabatur Adæ loquentis os, sacramentum
 instituebatur, ut eadem verba possent, & in quod age-
 batur, & in id etiam quod prænunciabatur, hoc est in
 hominum conjugium, & Christi cum Ecclesia copulam
 competere: & tanquam unum sacramentum ex re sa-
 cratissima, & ejusdem rei sacro, & congruenti signo,
 comprehendere. Præterea ut liquido patere possit, Lu-
 therum nihil dicere, non hoc agit Apostolus in illo lo-
 co ad Ephesios, ut doceret ex illis verbis quam magnum
 esset sacramentum Christus conjunctus cum Ecclesia,
 sed ut moneret conjunctos matrimonio, ut se sic mutuo
 gererent, ut ipsorum conjugium, rei tam sacræ, cu-
 jus sacramentum erat, idoneum, & quam simillimum
 sacramentum redderent. Lutherus igitur hoc in loco
 vel oscitat ipse, atque indiligenter, & inconsulte le-
 git illum locum, aut quod lectione comperit, impie-
 tate dissimulat; cum hunc intellectum, quem attuli-
 mus, & quomodo intelligit Ecclesia, respondet esse
 magnæ oscitantæ, & indiligentis, inconsultæque le-
 ctionis. Ergo Augustinus oscitanter legit Apostolum,
 oscitanter legit Hieronymus, oscitanter omnes præter
 unum Lutherum, qui vigilantia sua deprehendit Pau-
 lum ipsum, non scripsisse *sacramentum*, sed *myste-
 rium*. O hominem oculatum, qui viderit totam Ec-
 clesiam latinam perperam vocare *sacramentum*, id quod
 Apostolus, dum græce scriberet, appellet *mysterium*
 non *sacramentum*; quasi ideo latini errarent, qui rem
 efferant latine, quia Paulus in lingua græca non utatur
 latino vocabulo. Quod si non *sacramentum* sed *myste-
 rium* vertisset interpretes, & græcam vocem reliquisset
 integram, non abstulisset tamen argumentum, quo ex
 eo loco Apostoli concluditur, matrimonium esse sacra-
 mentum, cum id ita esse rei totius docet circumstantia.
 Nam ut maxime torqueat mysterii verbum, nunquam
 sufficiens erit ut etiam si non statuat sacramentum, ideo
 possit, ac neget sacramentum, neque male aut senti-
 re dicetur aut loqui, quæ sic loquatur, Eucharistia ma-
 gnum

ignum est mysterium . Quamobrem cum nullum sit à sacramentis , quod non idem sit mysterium , utpote quod sub visibili signo complectitur arcanam , & invisibilem gratiam , interpretes animadvertens in illis Pauli verbis ad Ephesios , totius loci seriem declarare planissime id mysterii genus Apostolum describere , quod vere sit sacramentum : ac præterea videns Ecclesiam totam matrimonium observare pro sacramento , mysterium illic ut debuit , vertit *sacramentum* . Qui si verbum non recte vertisset , neque tam oscitantes erant lectores , ut ait Hieronymus , aut Augustinus , ut vertentis errorem non deprehenderent : neque tam proni fautores conjugii , ut deprehensum sequerentur potius , quam castigarent : præsertim cum Augustinus græcarum literarum peritia non cederet Lutheri , & Hieronymus ejus linguæ sine controversia doctissimus , adeo vinitati faverit , ut apud multos matrimonio parum æquus fuisse videretur . Quamobrem ut omnes facilius intelligant , non eos tantum quos per contemptum vocat *sententiariorum* , à Lutheri nunc appellari lectores oscitantes , sed veteres etiam Ecclesiæ patres optimos & doctissimos . Audiamus quid ait Beatissimus Augustinus : *Non tantum* , inquit , *fecunditas cujus fructus in prole est , nec tantum pudicitia , cujus vinculum est fides , verum etiam sacramentum nuptiarum commendatur fidelibus conjugatis . Unde dicit Apostolus : Viri diligite uxores vestras , sicut & Christus dilexit Ecclesiam .* Augustinus igitur *sacramentum* vocat : quem ne dicat Lutherus oscitanter , & indiligenter legisse locum , iterum atque iterum , aliis atque aliis operibus in eandem sententiam eundem locum tractat . Ait enim alibi : *Dictum est in paradiso : Relinquet homo patrem & matrem , & adhærebit uxori suæ : quod magnum sacramentum dicit Apostolus in Christo , & Ecclesia .* Cur hic non explicat Augustinus illud Lutheri mysterium , errorem esse , quod latini vocant *sacramentum* , quoniam græce Paulus appellat *mysterium* non *sacramentum*?

*tum? Augustinus plus millies appellat sacramentum
 connubii, & sacramentum nuptiarum: quemadmodum
 & illic ubi dicit quod omne nuptiarum bonum imple-
 tum est in ipsis Christi parentibus, proles, fides, sa-
 cramentum. Cur hic non admonuit nos, non esse sa-
 cramentum, sed mysterium? Præterea si verum dicit
 Lutherus, sacramentum non esse nisi in Christo, &
 Ecclesia, verum non dicit Augustinus. Nam neque il-
 lud sacramentum bonum est nuptiarum, præsertim ut
 accipit Lutherus, qui dixit duntaxat esse mysterium,
 neque in Mariæ nuptiis impletum est. Et iterum super
 eadem Apostoli verba dicit Augustinus: *Quod in Chri-
 sto & Ecclesia est magnum, hoc in singulis quibusque viris
 & uxoribus est minimum, sed tamen conjunctionis inse-
 parabile sacramentum.* Quod si Lutherus dicat non vo-
 cari sacramentum nisi in Christo & Ecclesia, revince-
 tur etiam ipsis Apostoli verbis, si diligenter exen-
 dantur vel à grammatico. Nam cum Apostolus di-
 cat, *sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in
 Christo & Ecclesia*: quod est illud sacramentum, quod
 magnum est in Christo, & Ecclesia? Christus & Eccle-
 sia non potest esse sacramentum in Christo & Ecclesia.
 Nemo enim sic loquitur. Necessè est igitur ut id sacra-
 mentum quod dicit esse magnum in Christo, & Ecclesia,
 sit illa conjunctio viri cum conjuge, de qua dixerat;
*Non aliud igitur dicit Apostolus quam hoc, idest, illa con-
 junctio viri, & mulieris magnum est sacramentum in
 Christo & Ecclesia, tanquam sacrum signum in re sacerri-
 ma.* Denique si pertinaciter neget Lutherus, in illis
 Apostoli verbis conjugium vocari sacramentum, sed
 tantum Christi copulam cum Ecclesia, saltem non ne-
 gabit istud, quin illa conjunctio viri, & mulieris, si-
 gnum saltem sit sacræ illius conjunctionis, qua Chri-
 stus jungitur cum Ecclesia, idque ex institutione
 Dei, cum primi parentes Deo ipso copulante conjuncti
 sunt, non autem humano ingenio inventum postea.
 Illud saltem quod dixi Lutherus si neget ex Apostoli
 ver-*

verbis patere , negabit impudentissime . Nam hoc in eo loco tam sæpe , tam aperte dicitur , ut qui non id videat , cæcum se fateatur oportet . Igitur si conjugio , quod rem tam sacram significat , constabit etiam conferri gratiam , tunc velit nolit cogetur Lutherus aut conjugium pro sacramento suscipere , aut omnia prorsus sacramenta rejicere , cum ipso fatente , signum rei sacræ cum promissione gratiæ , faciant sacramentum . Videamus igitur an aliquo modo liquere possit infundi conjugio gratiam ; nam id aperte negat Lutherus : *Nusquam , inquit , legitur aliquid gratiæ Dei accepturum , quisquis uxorem duxerit : Honorabile conjugium , inquit Apostolus , in omnibus , & thorus immaculatus .* Thorus macula carere non posset , si conjugium careret gratia . Nec aliunde habet conjugium ut thorum servet immaculatum , quam quod Deus , cuius providit bonitas , ne rebus iis quæ naturali feruntur ordine , etiam si non ratione tantum , sed etiam sensu careant , quicquam deesset eorum , quæ pro cuiusque captu sint necessaria , simili benignitate curavit , ut conjugio gratiam jungeret , qua quisquis eam nollet abjicere , & fidem debitam servaret conjugii , & ex commixtione carnali , cuius alioqui fœda concupiscentia macularetur , non solum non contraheret labem , sed etiam proveheretur ad gloriam . Conjugium enim non haberet thorum immaculatum , nisi quia gratia , quæ infunditur conjugio verteret illud in bonum , quod alias esset peccatum . Quod ipsum & alibi quoque , cum de mulieris agit officio Paulus designat apertius : *Salvabitur , inquit , per filiorum generationem .* At si tollas conjugium , quid aliud fuerit generatio , per quam , ut Apostolus ait , salvabitur in conjugio , quam mors , & æterna damnatio ? *Nam tolle , inquit Beatus Bernardus , de Ecclesia honorabile connubium , & thorum immaculatum , nonne replet eam concubinariis , incestuosis , seminifluis mollibus , masculorum concubitoribus , & omni denique genere immundorum ?* Si igitur extra conjugium omnis ge-

neratio damnabilis est, magna videtur gratia matrimonii, quæ eundem actum, si naturam respicis, ex quo maculareris in pœnam, non solum ita purgat, ut eluat labem; sed etiam sic sanctificat, ut Apostolo teste, reportet præmium. Nec istud habet privilegium gratiæ, nisi virtute sacramenti, ab ipso Deo in id consecrati, ut hominis ipsius cultori foret, & in propagationis officium, cum creatus est, & in remedium concupiscentiæ, cum restitutus est. Quamquam ille ipse conjugalis actus, quid esset aliud, quam concupiscentia, nisi Deus illum faceret remedium concupiscentiæ? Quem nunc sancta sacramenti gratia sic fecit concupiscentiæ remedium, ut eos qui gratiæ paternæ substantiam, quam Deus infundit conjugio, negligenter nolit, ut filius prodigus fecit, effundere, non solum defendat, nequid aquæ furtivæ sitiant è cisternis alienis, sed etiam ne se inebrient suis, & sobrios haustus efficiant tam salubres, ut in vitam proficiant æternam. Nam & Apostolus in illo etiam loco, ubi quantum potuit hortabatur ad continentiam, & virginitatem, contrariam conjugali generationi virtutem, tamen matrimonium etiam Dei donum fatetur, nimirum ex illis, de quibus dicitur: *Omne datum optimum, & omne donum perfectum de sursum est, descendens à patre luminum*. Et certe donum Dei, quod ideo datur, ut qui accipit, in eo vitæ statu sit, in quo servari debeat, ne in eum decidat statum, in quem si cadit, pereat; an non habere se docet adjunctam præservatricem gratiam?

Ad hæc cum ita dicat Apostolus: *Si quis frater uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo, non dimittet illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum*. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem. Alioqui enim filii vestri immundi essent, nunc autem facti sunt. An non his verbis ostendit Apostolus, quod cum integra quædam res sit conjugium, post-

postquam alterutra pars ad fidem conversa est, sanctitas sacramenti totum sanctificat conjugium, quod prius totum fuit immundum? At cur istud conjugium plus haberet sancti, quam prius, quatenus conjugium est, nisi propter alterius accedentem fidem accederet conjugio sacramentalis gratia, quæ ante baptismum (qui sacramentorum omnium janua est) ad infidelium conjugium non potuit ingredi? Sed prætereamus Apostolum. Consideremus hujus sacramenti consecratorem Deum. An non ille cum primum parentes conjungeret, conjugium benedictione sacravit? Ait enim scriptura: *Benedixit illis Deus, ac dixit, Crescite, & multiplicamini*. Cujus benedictio cum in reliquis amantibus ad corporis robur, pro cujusque captu sit operata, quis dubitet in homine rationis capace vim gratiæ spiritualis infudisse spiritui, nisi quis Deum credat, cum infimis quibusque bestiolis fuisset tam benignus, ut pro sua cuique natura largitus sit affluenter, homini, quem ad ipsius condidisset imaginem, tam parce manum in benedictione refringeret, ut corporis duntaxat habita ratione, animam, illud vitæ spiraculum, quod ipse inspiraverat, & qua maxime repræsentabatur, tanta benedictione præteriret intactam?

Iterum cum Christus homo, & idem Deus versatus inter homines, nuptias non solum sua honoravit præsentia, sed etiam nobilitavit miraculo, an non docuit honorandum esse connubium? Quod ego certe non video quid honore dignum habere possit absque gratia. Neque illum puto ad nuptias fuisse venturum, nisi vel jam tum haberet aliquid gratiæ conjugium, quod ipsum Christum faceret gratum, vel ut conjugio gratiam ipse conferret. Quin & miraculum, quod operabatur, nos admonere video, inspidam concupiscentiæ carnalis aquam, per occultam Dei gratiam, in optimi saporis vinum esse conversam. Sed quid opus est in re tam clara tot probamenta conquirere? Præsertim cum vel unus ille locus abunde sufficiat, quo Christus ait;

ait: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*. O verbum admirabile, & quod nemo potuisset effari, præter Verbum quod caro factum est. Quis non putasset abunde satis esse, quod primos homines initium generis conjunxisset Deus? Atque idipsum fuerat in tanta deitatis maiestate nulli non admiranda benignitas. At nunc veritate referente dicimus, quicumque legitimo conjugio copulantur, eos non temere, neque mortaliū duntaxat caeremoniis, sed ipso Deo inviolabiliter assistente, & insensibiliter cooperante conjungi. Atque ideo vetitum, ne quos Deus junxit, ullo separentur ab homine. O verbum non admiratione magis quam gaudio pariter, & timore plenum. Quis non lætetur, Deo tantæ curæ esse suum conjugium, ut non solum interesse, sed etiam præesse dignetur? Quis non inhorrescat, dum dubitat quomodo debeat tractare conjugem, quam non solum teneatur amare, sed etiam sic convivere, ut puram, & sine macula possit Deo, quo tradente recepit, reposcenti reddere? Igitur cum Deus, ut dicit ipse, conjungat omnes, quis ab illo credet conjugio non infundi gratiam? An qui semper copulat, semel duntaxat benedixit? Cur jungendi resumat officium, nisi credatur & benedicendi repetere? An Santissimum illum Spiritum, quem in spiritu, & veritate oportet adorare, putandum est assidue subire ministerium copulandarum conjugum, copulæ tantum cura carnalis? Certe quod ad eam rem attinet, sufficeret Deo, si genus humanum, quemadmodum cætera animalia, naturæ ab ipso inditæ, & hominis vitio corruptæ, relinqueret. Sanctius igitur aliquid subesse oportet ultra carnis propagandæ curam, quod augustum illud Dei numen in conjugio peragat, idest haud dubie quod antistes sacramentorum omnium conjugibus infundit, in conjugio consecrando gratiam. Ergo cum tot modis probavimus conferri in conjugio gratiam, conjugium vero sacræ rei signum esse patet & ex Apostolo, quod signum, quod gratiam, sicut ostendimus, adjunctam habeat, figura duntaxat

duntaxat esse non possit, consequens est, ut invito Luthero, conjugium sacramentum sit, etiam si sacramenti nomine (quod tamen facit) non appellaret Apostolus. Sed quis nunquam aut veterum aut novorum, nisi quos explofit Ecclesia, matrimonium dubitavit appellare sacramentum? In quo uno quod Hugo de Sancto Victore commemorat, duplex invenere signum, nam & conjugium ipsum sacramentum est illius societatis, quæ in spiritu est inter Deum & animam: officium vero conjugii sacramentum est illius societatis, quæ in carne est inter Christum & Ecclesiam: *Nam si magnum est, inquit, quod in carne est, multo magis utique est quod in spiritu est. Et si recte per scripturam sanctam Deus sponsus dicitur, & anima rationalis sponsa vocatur, aliquid profecto inter Deum & animam est, cujus id quod in conjugio inter masculum & feminam constat, sacramentum & imago est. Sed forte, ut expressius dicam, & quæ exterius in conjugio, pacto fœderis servatur, sacramentum est, & ipsius sacramenti lex est dilectio mutua animorum, quæ ad invicem societatis & fœderis conjugalis vinculo custoditur. Et hæc rursus ipsa dilectio, qua masculus & femina in sanctitate conjugii animis uniuntur, sacramentum est, & signum illius dilectionis, qua Deus animæ rationali intus per infusionem gratiæ suæ, & spiritus sui participationem conjungitur. Hæcenus Hugo. Quamobrem cum non solum publica fides Ecclesiæ tot ante nos seculis, ac vetusti patres scripturarum scientia & vitæ meritis insignes, sed ipse etiam Beatus Apostolus, & Doctor gentium Paulus, matrimonium habuerint pro sacramento, quod honorabile faciat connubium, & illorum per gratiam non solum servet immaculatum ab adulterio, sed & abluat immunditiam libidinis, & aquam convertat in vinum, sanctamque procuret voluntatem à licitis nonnunquam, abstinendi complexibus: non video quid contra Lutherus possit afferre, nisi quod hæretici (ut Beatus ait Bernardus) pro libitu quisque suo sacramenta Ecclesiæ, tanquam*
ma-

matris viscera, dente vipereo certatim inter se dilacerare contendunt.

De Sacramento Ordinis.

IN Sacramento Ordinis nullo procedit ordine, sed hinc atque inde colligens, omnes in alitæ suæ thesauros effundit, animum ostendit egregie versum ad nocendum, si respondeant vires, proponit multa, asserit & affirmat pessima; sed omnia sat habens dicere, nisi prorsus ulla ratione confirmat. Qua ex re videre licet insignem hominis impudentiam, qui cum toti credere non dignetur Ecclesiæ, nisi rationem reddenti suæ fidei, sibi ut credatur uni, sine ratione postulet, idque de rebus ejusmodi, de quibus quid credat, cognoscere, nisi Ecclesia docente, non potest. Et tamen sic postulet sibi credi, quo modo, si quis credat, non aliud agat, quam ut totam confundat, atque pessundet Ecclesiam. Nam quid aliud molitur, qui conatur tollere sacrosanctum sacramentum Ordinis, quam ut postquam mysteriorum ministri viluerint, incipiant, utpote quæ etiam per viles ministrentur, vilescere sacramenta? Quem unum scopum totum petit opusculo. De ordine igitur, qui nullo procedit ordine, colligemus hinc inde Lutheri dogmata, ut acervum illum malorum lector semel habeat sub oculis, quo conspecto non erit (opinor) multum infumendum operæ, ut illum coarguamus, cujus impiam doctrinam videbunt omnes eo recta contendere, ut omnem Christi fidem possit infidelitate pervertere. Quid enim destinat aliud, qui decernit inter laicos, & sacerdotes nullum esse discrimen sacerdotii? omnes ex æquo presbyteros esse? omnes eandem habere potestatem in quocunque sacramento? Sacerdotibus sacramentorum ministerium non nisi laicorum consensu committi. Sacramentum ordinis nihil aliud esse posse, quam ritum quendam eligendi concionatoris in Ecclesia. Quicumque non prædicat, eum non esse sacerdotem,

tem ; nisi equivoce , quemadmodum homo pictus est homo . Qui sacerdos est rursus fieri posse laicum . Characterem enim nihil esse . Ordinem denique ipsum , qui velut sacramentum homines in Clericos ordinat qui prædicare nesciunt , esse vere , mere , omninoque figmentum ex hominibus natum , nihil de re ecclesiastica , de sacerdotio , de ministerio verbi , de sacramento intelligentibus . Postremo sanctius iste sacerdos (ut quam castus ipse sit conjectura præbeat) tanquam errorem summum , & summam cæcitatem ponit , & captivitatem maximam ; quod sibi sacerdotes indixerint cælibem castitatem . Et cum Christus eos laudet eximie , qui se castraverunt ob regnum cælorum (*Matth. 19.*) , Antichristus iste spurcissimus eisdem comparat eviratis olim Cybeles deæ sacerdotibus idolatris . Jam dudum , scio , aures pii lectoris exhorrent impium hunc dogmatum perniciosorum catalogum , quorum fere quodvis magis scœtum est hæresibus , quam fuisse fertur equus ille Trojanus armatis . Sed omnium veluti quidam fons est , quod ordinem negat esse sacramentum : quo obstructo cæteros necesse est rivulos exarescere : *Hoc sacramentum* , inquit , *Ecclesia Christi ignorat , inventumque est ab Ecclesia Papæ* . Hæc pauca verba non paucum habent & falsitatis & absurditatis acervum . Nam & Ecclesiam Papæ discernit ab Ecclesia Christi , cum Papa sit ejusdem Ecclesiæ Pontifex , cujus & Christus . Ait Ecclesiam invenisse quod non invenit & accepit institutum . Ait Ecclesiam Christi hoc ignorare sacramentum , cum satis constat nullam fere mundi plagam esse quæ rite profitetur fidem Christi , quin ordinem habeat pro sacramento . Nam si posset obscurum aliquem angulum reperire (quod opinor non potest) in quo nesciatur sacramentum ordinis , tamen angulus ille non esset cum reliqua comparandus Ecclesia , quæ non Christo solum subest , sed & propter Christum , unico Christi Vicario Papæ Romano , & ordinem credit esse sacramentum . Alioqui si perisset in eo Lutherus , ut Ecclesiam Papæ

discernat ab Ecclesia Christi, & apud alteram dicat ordinem haberi pro sacramento, non haberi apud alteram, proferat illam Ecclesiam Christi, quæ contra fidem papalis, ut vocat, Ecclesiæ, ignorat sacramentum ordinis. Interim certe perspicuum est, cum dicat hoc sacramentum ignorari ab Ecclesia Christi, & de Christi Ecclesia dicat eos quibus præfidet Papa, non esse, utraque ratione ab Ecclesia Christi eum segregare non Romam tantum, sed Italiani totam, Germaniam, Hispanias, Gallias, Britannias, reliquasque gentes omnes, quæcunque Romano pontifici parent, aut ordinem pro sacramento recipiunt. Quos populos omnes cum de Christi tollat Ecclesia, necesse est ut aut Ecclesiam Christi fateatur esse nusquam, aut more Donatistarum, Ecclesiam Christi Catholicam ad duos, aut tres hæreticos redigat de Christo susurrantes in angulo.

Sed velut inevitabile telum promit, quod hoc sacramentum nullam habeat promissionem gratiæ, ulli bi, ut inquit, positam, cujus sacramenti vel verbo meminisse negat totum novum testamentum, & ridiculum ait asserere pro sacramento Dei, quod à Deo institutum nusquam potest monstrari; nec licet, inquit, asserere aliquid divinitus ordinatum, quod divinitus ordinatum non est, sed conandum est, ut omnia nobis clavis, inquit, scripturis sint firmata, Utrum in **novo testamento** nulla prorsus fiat hujus sacramenti mentio, post excutiemus. Interim sic agam cum illo, tanquam nulla prorsus mentio fieret, Nam eodem telo se sperat omnia sacramenta perfringere. Adversus quod telum ego in scutum mihi idipsum ferrum conjiciam, quod Lutherus ipse fatetur impenetrabile, Sic enim se habent ipsius verba: *Hoc sane habet Ecclesia, quod potest discernere verbum Dei à verbis hominum, sicut Augustinus confitetur se Evangelio credidisse, motum auctoritate Ecclesiæ, quæ hoc esse Evangelium prædicabat. Igitur cum istud habeat, ut Lutherus fatetur, Ecclesia, quod verbum Dei discernere potest à verbis hominum;*
cer-

certum est istud non aliunde haberi, quam à Deo, nec ob aliam causam, quam ne in his erraret Ecclesia, in quibus non erratum esse oporteat. Sequitur igitur ex hoc fundamento, quod nobis substravit Lutherus, ut Ecclesia habeat à Deo non id solum quod concedit Lutherus, discretionem verborum Dei à verbis hominum, sed etiam discernendi facultatem, qua in scripturis divinis divinum sensum ab humano discriminet. Alioqui enim quid profuerit si Ecclesia (Deo docente) scripturam veram discernat à falsa, & in scriptura vera falsum sensum non discernat à vero? Denique eadem ratione & istud sequitur, ut & in his quæ non scribuntur, Ecclesiam suam doceat Deus, ne per errorem possit falsa pro veris amplecti, cum ex ea re non minus impendat periculi, quam si vel scripturas hominum teneat pro verbis Dei, vel è veris Dei verbis falsum eliciat sensum, præsertim si falsa sacramenta suscipiat pro veris, & traditiones hominum pro traditionibus Dei: immo non traditiones hominum, sed figmenta diaboli, si suam spem in victis ac vanis corporalium rerum signis (quemadmodum magi faciunt) Ecclesia Christi velut in Christi sacramentis collocet. Liqueat ergo manifeste ex eo quod fatetur Lutherus Ecclesiam hoc habere ut verba Dei discernat à verbis hominum, hoc quoque non minus habere, ut traditiones Dei discernat à traditionibus hominum: cum alioqui utrobique possit, ex æquo vitandus error exoriri, nec id agat Christus, ne Ecclesia sua hoc aut illo erret modo, sed ne erret ullo. Errare vero majore cum injuria Christi non posse, quam si fiduciam in illo ponendam solo, ponat in signis nulla prorsus fultis gratia; sed omni bono fidei vacuis, atque inanibus. Non igitur errare potest Ecclesia in suscipiendis sacramentis fidei, non magis, inquam, quam errare potest in suscipiendis (qua in re Ecclesiam errare non posse fatetur Lutherus ipse) scripturis. Quæ res si se haberet aliter, multa sequerentur absurda: sed hoc in primis, quo nihil esse potest ab-

furdus, quod pleraque omnia fidei christianæ dogmata, tot stabilita feculis, ad succrescentium hæreticorum libidinem denuo revocarentur in dubium. Nam si nihil haberi pro certo debet, nisi quod scripturis, & iidem (ut Lutherus ait) claris firmatum est; non solum non asseremus Divæ Mariæ virginitatem perpetuam, sed & inexhausta suggereretur fidei oppugnandæ materia, si cuique unquam libeat aut novas excitare sectas, aut resuscitare sepultas. Nam paucissimi fuerunt hæretici, qui non receperunt scripturas, sed omnes fere ex eo sua statuebant dogmata, quod aut ea contenderent esse firmata scripturis, aut cum illis viderentur rationi consentanea, contrarium non definiri scripturis: quoniam ea quæ proponebantur adversus suam sectam, aliter contendeabant intelligi, quam orthodoxa intelligebat Ecclesia, & ne clara dici possent, aut alio excogitato sensu, aut prolatis aliunde ex eadem scriptura locis in speciem valde contrariis, omnia sic turbarunt, ut viderentur ambigua. Itaque adversus Arrium nisi publica stetisset fides Ecclesiæ, haud scio an defuisset unquam de scripturis disputandi materia. Nunc quoniam ex ipsius Lutheri fundamento probavimus sacramenta quæ credit Ecclesia non aliunde quam à Deo potuisse constitui, etiam si nihil inde prorsus in scriptura legeretur, videamus an scriptura tam nullam omnino mentionem faciat hujus sacramenti. Omnes una voce fatentur Apostolos in cæna Domini ordinatos in sacerdotes: solus istud Lutherus negat, cum plane constet illic datam potestatem conficiendi corporis Christi, quod solus conficere sacerdos potest: *At non est*, inquit ille, *sacramentum, quia non fuit illis ulla promissa gratia*. Unde illud novit Lutherus? *quia non legitur*, inquit. Familiaris est ista Lutheri consequentia, *Non est in Evangelio scriptum, ergo non est à Christo factum*. Quam colligendi formam infirmat evangelista, cum dicit: *Multa sunt facta, quæ non sunt scripta in libro hoc* (Jo: 21.). Sed tangemus tamen Lutherum aliquanto pro-

propius : Eucharistiam concedit esse sacramentum? quod nisi fateretur, insaniret. At ubi reperit in scriptura promissam in illo sacramento gratiam? Nam ille nihil recipit nisi scripturas, & easdem claras. Legatur locus de cœna dominica, non reperiet apud ullum evangelistarum in susceptione sacramenti promissam gratiam. Legitur à Christo dictum (*Mattb. 26.*): *Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Quibus verbis significavit semet in cruce per passionem redempturum genus humanum: sed cum dixit ante: *Hoc facite in meam commemorationem;* nullam hoc facienti, id est sacerdoti consecranti, aut Eucharistiam recipienti gratiam ibi promittit, nullam peccatorum remissionem. At nec Apostolus in *epistola ad Corinthios* (*1. Corin. 11.*), cum interminetur male manducantibus iudicium, ullam mentionem facit de gratia bene manducantium. Quod si quid ex *cap. 6. Joannis* gratiam promittit suscipienti sacramentum carnis & sanguinis domini, ne id quidem quicquam juvare Lutherum potest, quippe qui totum illud caput, negat ad Eucharistiam quicquam pertinere. Videtis ergo ut istam promissionem gratiæ, quam pro totius sacramenti fundamento magnifice nobis in toto promissit opere, non potest in eo tueri sacramento, quod fere solum relinquit, nisi (quod necesse habet) præter scripturæ verba, recurrat ad Ecclesiæ fidem. Igitur quemadmodum satis est nobis quod in Evangelio legimus, conficiendi sacramenti potestatem, commissam iis, in quorum locum succedunt sacerdotes: ita satis est quod ab Apostolo legimus consilium datum Timotheo, ut nemini cito manum imponeret (*1. Timoth. 5.*). Quæ loca plane significant ordinationem sacerdotum, non consensu communitatis fieri, quo solo interveniente fieri sacerdotem posse Lutherus ait; sed sola ordinatione Episcopi, idque certa impositione manuum, in qua per exterius signum Deus infunderet interiorem gratiam: de qua gratia quid obstat quo minus credamus Ecclesiæ Dei vivi? *Quæ est, ut ait Apo-*

Apostolus (1. *Timoth. 3.*), *columna & firmamentum veritatis* : quando eidem Ecclesiæ necesse est ut ipse credat Lutherus , de gratia promissa in sacramento Eucharistiæ . Nam in hac fide cognoscitur , aut illius gratiæ promissio , aut certe sine promissione donatio .

Demisor profecto tam vecordem esse quemquam , ut dubitet , an sacerdotibus evangelicis in ordine conferatur gratia , cum passim legantur plurima , quæ significare videntur , etiam veteris legis sacerdotibus gratiam esse collatam : *Nam Aaron* , inquit Deus (*Exod. 28.*), *& filios ejus unges , & sanctificabis eos , ut sacerdotio fungantur mihi* . Alioqui enim quid profuisset exterior sanctificatio in cultum Dei , nisi Deus pariter infudisset gratiam , qua sanctificarentur interius ? Atque id quoque per Christum , cujus venturi fides robur & vim potuit indidisse sacramentis præcedentibus , sicut capacem fecit populum judaicum consequendæ aliquando salutis æternæ . Verum si quis id non admittat , veteris legis sacerdotio collatam gratiam , certe non est cur gravetur tamen admittere gratiam sacerdotibus evangelicæ legis infundi ; quia jam per Christi passionem venit plenitudo gratiæ .

In actis Apostolorum (*Act. 15.*), cum Barnabas & Paulus segregarentur in opus in quod eos Spiritus Sanctus accersivit , non ante dimissi sunt , quam impositis manibus ordinati sunt . At cur , obsecro , manus eis imposuerunt Apostoli ? An ut corpus inani tactu pulsarent , nulla spiritali gratia prodesse animæ . Quomodo potest ergo Lutherus hoc sacramentum dicere , Ecclesiæ Christi esse incognitum , quo nulla natio christiana non utitur ? Quomodo potest appellare novum , quod instituit Christus ? Quod in usu habebant Apostoli ? At nunquam , inquit , appellatum est sacramentum apud veteres Doctores usquam , excepto Dionysio . Nihil enim prorsus in reliquis patribus de istis sacramentis legimus , inquit , nec sacramenti nomine censuerunt quoties de his rebus loquuti sunt . Recens enim est inventio

tio sacramentorum . Egregia sane ratio est ista Lutheri; quæ & manifeste falsa est : & si forte vera , nihil tamen efficeret . Nam si veteres de re fortassis olim non controversa , nihil scripsissent omnino , aut si cum scriberent aliquid , rem proprio tamen , non communi sacramentorum nomine designassent , non necessario colligeretur ex eo , aut ordinem non fuisse prorsus , aut non fuisse sacramentum . Nam si quis baptismum vocet *baptisimum* , nec addat , *sacramentum* , dicetur ideo non habuisse baptismum pro sacramento ? Præterea si solus ex antiquis patribus Dionysius , ordinem scriberet esse sacramentum , vel satis esset ad evertendam Lutheri objectionem , qua videri vult inventionem sacramentorum novam esse : Repugnat enim esse novum quod ab illo fatetur scriptis comprehensum , quem fatetur antiquum . Atque istud quidem verum esset , etiam si talis esset sacer Dionysius , qualem eum depingit sacrilegus Lutherus , qui ferme nihil in eo dicit esse solidæ eruditionis , nihil eorum , quæ scribit , aut autoritate quicquam , aut ratione probari ; sed omnia esse illius meditata , ac prope somniis simillima quæcunque in cœlesti scribit Hyerarchia : *In Theologia mystica , quam sic instant* , inquit , *ignorantissimi quidam Theologistæ , est* , inquit , *etiam perniciosissimus , plus platonizans , quam christianizans : In qua* , inquit , *Christum adeo non discas ut etiam si scias , amittas : Expertus* , inquit , *loquor : hoc est* , ut opinor , *expertus est ibi se Christum perdidisse : Demum in ecclesiastica hyerarchia quid facit* , inquit , *nisi quod ritus ecclesiasticos describit , ludens allegoriis ? Denique ut ostenderet in re quam levi Divus Dionysius luderet operam : Au mihi putas* , inquit , *difficile esse in quacunque re creata allegoriis ludere ? Mihi non fuerit operosum meliorem hyerarchiam scribere , quam Dionysii sit .* Quis patienter ferat in viri sancti pios labores sic debacchantem rabulam , quæ vere , meritoque in sui similem debaccharetur hæreticum ? Nam & indoctum vocat , & ludicrum , & scribentem non tantum

tum somnia, sed etiam pernicioſa, & Chriſtum deſtruentia dogmata. Quæ tamen omnia convicia ſancto viro cedunt in gloriâ, cujus opera omnia, vel hoc abunde demonſtrat eſſe bona, quod viro malo diſpliceant. Nam quæ confortia luci cum tenebris, Chriſto cum Belial? At quod è piis viri ſancti libellis nihil pietatis hauſit, impium ipſius caput erat in cauſa; quandoquidem vere ſcribit Horatius: *Syncerum eſt niſi vas, quodcunque infundis, aceſcit*. Nam quod ait, ſibi non operoſum eſſe meliorem hyerarchiam ſcribere, quam fuerit illa Dionyſii: poſtquam ſcripſerit, tum iſtud jactitet. Interea vero rem aggreditur multo magis operoſam, hyerarchiam alteram, quæ ſupra fundata eſt petram, demoliri.

Longius aliquando nos avexit indignatio, qua moleſte ferimus, in virum ſanctum ab impio evomita tam contumelioſa convicia. Verum ut cœpi dicere, etiam ſi ſolus Dionyſius docuiſſet, ordinem eſſe ſacramentum, ſuſtineſſet illud ad revincendum Lutherum, aſſerentem novam eſſe inventionem ſacramentorum; cum Dionyſium, non ſolum Lutherus fateatur antiquum, ſed & totus orbis chriſtianus veneretur ut ſanctum. Cui, quid Lutherus irascitur, non aliud facit quam ſola malitia, qua nihil ferre poteſt quod impiis ipſius hære ſibus adverſatur. At nunc ut plane liqueat quam vanus undique ſit Lutherus, oſtendam non ſolum Dionyſium, ſed etiam Gregorium, & quem ſibi patronum Lutherus mentitur, Auguſtinum, ordinem habuiſſe pro ſacramento. Præterea charactere (quem Lutherus irridet) indelebilem, etiamſi non vocetur nomine, re tamen aperte deſcribi, & ab Hieronymo in ſacramento baptiſmatis, & rationem ejus haberi ab Auguſtino in utroque ſacramento, tam baptiſmi, quam ordinis. Incipiam igitur à Hieronymo, de charactere baptiſmatis, ut appareat maniſeſtius character ordinis, quem & Auguſtinus & Gregorius ob indelebilem characterem, cum baptiſmo comparant. Igitur ſuper illa

illa Pauli verba : (*Ephes. 4.*) *Nolite contristare Spiritum Sanctum Dei, in quo signati estis in die redemptionis.* Hieronymus in hunc scribit modum : *Signati autem sumus Spiritu Dei Sancto, ut & Spiritus noster & anima imprimatur signaculo Dei, & illam recipiamus imaginem & similitudinem, ad quam in exordio conditi sumus. Hoc signaculum Sancti Spiritus juxta eloquium Salvatoris, Deo imprimente, signatur. Hunc enim (ait) signavit Pater Deus. Et paulo post : Idcirco signatur (inquit) ut seruet signaculum, & ostendatur illud in die redemptionis, purum atque syncerum, & nulla ex parte mutilatum, & ob id remunerari valeat, cum iis qui redempti sunt.* Quicumque scripsere de sacramentorum characterem, nullis unquam verbis apertius expressere characterem (quem animæ per sacramenta imprimit Deus) quam verbis his beatus expressit Hieronymus, non humano figmento (ut Lutherus fingit sacramentorum execrandis irrisor) sed solidis scripturæ sacræ testimoniis. Character enim est illa qualitas animæ, quam Deus sibi notam, nobis incogitabilem, imprimit in signaculum, quo suam gregem discernitur ab alienis : quod signaculum etiam si vitiiis maculent, & è candido reddent atrum, ex integro, mutilum, è purissimo reddant impurum, nunquam tamen ita poterant eradere, quin illo characteris impressi signaculo, in cujus gregem signati sunt, orbi toti maneant in judicii die cognobiles. Nec alia ratione tam constanter observat Ecclesia, ut cum alia sacramenta toties iteret (quod in Eucharistiæ sumptione facit, ac pœnitentia, conjugio, & unctione languentium) baptisma, confirmationem, atque ordinem, nunquam iterari permittat. In iis enim sacramentis, Sancto docente Spiritu, didicit Ecclesia characteris conferri signaculum : quod cum deleri non possit, iterari non debeat. Sed ut manifesta pateat ordini hac in parte parem esse cum baptismo conditionem, audiamus quid ait Gregorius : *Quod dicitis, inquit, ut qui ordinatus est, iterum ordinetur,*

N

dinetur,

dinetur, valde ridiculum est: ut enim baptizatus semel, iterum baptizari non debet; ita qui consecratus est semel, in eodem ordine non valet iterum consecrari. Videtis ut ordinis sacramentum non magis iterari patiatur Ecclesia, quam sacramentum baptismatis: quæ res, ut dixi, pendet ab indeleto charactere. Quæ de re ut obstruamus Lutherò, ne rursus obganniat, figmentum esse characterein, & solum ex antiquis Dionysium, ordinem vocasse sacramentum; subjungemus, ut polliciti sumus, hac de re etiam Divi Augustini sententiam. Is igitur cum de baptismo & ordine differit, in hunc modum scribit: Utrunque enim sacramentum est, & quædam consecratione utrumque homini datur: illud cum baptizatur, & istud cum ordinatur: ideo non licet in Ecclesia catholica utrumque iterari. Nam si quando ex hæreticorum parte venientes etiam præpositi pro bono pacis correcto schismatis errore suscepti sunt, etiam si visum est opus esse, ut eadem officia gererent quæ gerebant, non sunt rursus ordinandi, sed sicut baptismus in eis, ita mansit ordinatio integra, quia in præcisione fuerat vitium, non in sacramentis, quæ ubicunque sunt, ipsa sunt. Et paulo post: Neutri sacramento facienda est injuria. Et addit de sacramento ordinis: Sicut non recte habet, qui ab unitate recedit, sed tamen habet: sic etiam non recte habet qui ab unitate recedit, & tamen dat. Et rursus ad utrumque reversus adjecit: Non ergo ideo non sunt sacramenta Christi & Ecclesiæ, quia eis illicite utuntur non modo hæretici, sed etiam omnes impii; sed illi corrigendi sunt, & puniendi, illa autem sunt agnoscenda, & veneranda. Videtis nunc quam verum sit illud, quod Lutherus tanta jactavit audacia, sacramentum ordinis Ecclesiam Christi nescire, characterein inanem figmentum esse, sacramentorum inventionem novam esse, ordinem veteribus non habitum pro sacramento. Quorum omnium nihil dixit, quod non videtis eorum testimonio reprobaturum, quos neque de Christi Ecclesia potest eximere (utpote quam illi & doctrina fidei, &

exem-

exemplo virtutis illustrarunt) neque inter novos quæmerare, nisi talis sit, ut ei mille sint anni, tanquam dies unus. Sed ille tamen adversus omnes omnium rationes, autoritatem, fidem, uno se tuetur argumento: *Omnes, inquit, sumus sacerdotes, secundum illud Petri, Vos estis regale sacerdotium, & sacerdotale regnum. Sed alius alio non potest magis esse sacerdos, quemadmodum alius alio non potest magis esse homo. Igitur sacerdotes qui vocantur nihil sunt aliud quam laici quidam, vel consensu populi, vel episcopi vocatione, non absque populo delecti ad concionandum, & ordo nihil aliud est, quam merum sine sacramento ministerium. Recensuimus ejus argumentum, non solum fideliter, sed etiam liberaliter adjicientes quod fulciat; & tamen cui non excutiat risum tam hebes theologantis argutia? Nam si ideo nihil est ordo sacerdotii, quia quilibet christianus est sacerdos: eadem ratione sequetur, ut nihil supra Saul habuerit Christus. Nam & de Saul dixit David: *Pecçavi tangens Christos domini*. Nihil habuerit Christus supra quemquam eorum, de quibus dictum est: (1. Regum 24.) *Nolite tangere Christos meos*. Nihil denique supra quem Deus, eorum omnium, de quibus per Prophetam dixit ipse: (Psalm. 110.) *Ego dixi, dii estis, & filii excelsi omnes*. Postremo qua ratione christiani omnes sacerdotes sunt, eadem ratione reges sunt. Non enim solum dicitur, *vos estis regale sacerdotium*, sed etiam *regale regnum*. Sedulo considerandum est serpens iste quid deitinet: quem ego certe callidiores puto, quam ut ullius esse momenti putet tam frivolum argumentum, sed qui tantum ideo lambit, ut mordeat: laicos ideo tollit in sacerdotium, ut sacerdotes redigat in classes laicorum. Nam sacramentum esse negat, & ritum tantum esse dicit eligendi concionatoris. Nam qui non concionatur, nihil minus ait esse quam sacerdotes, nec aliter sacerdotes esse, quam homo pictus est homo: contra Paulum Apostolum, qui ad Timotheum scribens ait: *Qui bene præsunt pres-**

Byteri, duplici honore digni sunt, maxime qui laborant in verbo, & doctrina. Apostolus hoc manifeste docet, quanquam ii præcipue duplici honore digni sunt, qui cum presbyteri sunt, laborant in verbo & doctrina: tamen & qui hoc non faciunt, non solum esse presbyteros, sed bene præesse posse, & duplicem quoque honorem promereri: alioqui non dixisset, *maxime qui laborant in verbo, & doctrina*, sed *solum ii qui laborant in verbo & doctrina*. Præterea ne possit dicere Lutherus, id quod dicit, officium sacerdotis erga populum nihil esse nisi prædicare: *Nam missas, inquit, canere, nihil aliud est, quam communicare seipsum*: hoc, inquam, ut appareat quam falsum sit, rursus audiamus Apostolum: *Omnis, inquit, Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificium pro peccatis*. An non Apostolus aperte declarat etiam Pontificis officium istud poscere, ut pro hominibus offerat sacrificium Deo? quod cum scribat, quanquam hæbreis, tamen christianis, quos nolit judaizare, clarum est loqui de pontifice legis utriusque: atque ideo bis Lutherum suo premere testimonio. Nam & missam docet esse sacrificium, & offerri pro populo, cum Ecclesia nullum offerat aliud: & docet offerendi officium, præcipuam partem esse muneris pontificii. Et certe nisi falsum esset quod docet Lutherus, facile videtis consequi, ut cum nemo nisi sacerdos possit consecrare corpus domini, si è tot sacerdotum millibus, qui concionari nesciunt, nullus vero sacerdos est, sed tantum vocatur æquivoce, quemadmodum homo pictus vocatur homo; totus christianus orbis Deum, populumque ferme non habet alium, quam idololatras, panem pro Christo colentes, & genua sua curvantes ante Baal.

In eligendi (ut vocat) ritu, præcipuum jus tribuit populo. Nam licet uno loco tribuere videatur episcopo, aut populo jus promiscuum, cum dicit, quod quanquam certum sit, omnes christianos æqualiter es-

se

se sacerdotes , & eandem in verbo , & sacramento quocunque habere potestatem, non licere tamen quenquam hac ipsa uti , nisi consensu communitalis , aut vocatione majoris: alio tamen loco superiores partes tribuit populo , cum de sacerdotibus dicit : *Qui se cogherentur admittere nos omnes æqualiter esse sacerdotes , quotquot baptizati sumus , sicut vetera sumus , illisque solum ministerium , nosiro tamen consensu permissum , scirent nullum simul eis esse super nos jus imperii , nisi quantum nos sponte nostra admitteremus .*

Quæ duo loca si conferantur , ostendunt hoc sentire Lutherum , ut populus absque episcopo possit ordinare sacerdotem , episcopus sine populi consensu non possit , cum dicit , sacerdotibus solum ministerium , nec id tamen nisi populi consensu permissum . Nam si hoc verum est , sacerdos fieri nisi populi consensu non potest , cuius consensu solo dicit olim præfectos Ecclesiis episcopos : *Negari non potest , inquit , Ecclesias olim à senioribus fuisse rectas absque istis ordinationibus , & consecrationibus , propter ætatem , & longum rerum usum in hoc electis .* Lutherus ubi ista reperit , ostendat ipse , mihi interim vera non videntur . Nam si laicus quisque æqualem habet potestatem cum sacerdote in quocunque sacramento , & ordo sacerdotii nihil est , cur ita scribit Apostolus Timotheo : *Noli negligere gratiam , quæ est in te , quæ data est tibi per Prophetam cum impositione manuum presbyterii ?* Et alibi ad eundem : *Admoneo te , ut refuseites gratiam Dei , quæ in te est per impositionem manuum mearum .* Iterum : *Nemini , inquit , cito manus imposueris , neque communices peccatis alienis .* Denique hunc in modum Apostolus scribit ad Titum : *Hujus rei gratia reliqui te Cretæ , ut ea quæ desunt corrigas , & constituas per civitates presbyteros , sicut ego disposui tibi .* Habes nunc lector , semel sub oculis Apostoli pauca loca , & non multa verba , quibus inter se collatis , facile potesprehendere falsa scæque esse omnia , quibus tam inordinate Lutherus de-

debachchatur in ordinem. Nam quos dicit populi consensu fieri, Paulus ostendit fieri ab episcopo, quem in hoc ait se reliquisse Cretæ, ut oppidatim presbyteros constitueret, nec tamen temere, sed sicut ipse præsens disposuerat. Vides impositis manibus fieri sacerdotem. Et ne dubitari possit simul conferri gratiam, vides illam manuum impositione collatam: *Resuscita*, inquit, *gratiam quæ data est tibi per impositionem manuum*. Et illud quoque: *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per Prophetam, cum impositione manuum presbyterii*. *In his te exerce*. Miror igitur non pudere Lutherum, cum negat sacramentum ordinis, haud ignarus in manibus omnium versari verba Pauli, quæ doceant, non nisi à sacerdote fieri sacerdotem, nec sine consecratione fieri: in qua & signum adhibeatur corporeum, & tantum spiritualis infundatur gratiæ, ut is, qui consecratur, non solum accipiat ipse Spiritum Sanctum, sed etiam potestatem conferendi aliis. Novum vero qui potest esse, quanquam id Lutherus ait, de quo scribit Apostolus? Quomodo ignoratum Ecclesiæ, quod in omnibus Christi legitur, & nunquam non legebatur Ecclesiis? Quibus ex rebus manifestum est, è tam multis quæ tanta cum confidentia pro compertissimis Lutherus eblateravit in ordinem, ne unam quidem syllabam fuisse veram, sed per malitiam ficta, falsa que omnia.

De Sacramento extremæ unctionis.

IN Sacramento extremæ unctionis Lutherus bis ipse ridendus, bis irridet Ecclesiam. Primum quod Theologi, ut ait, hanc unctionem appellant *sacramentum*, quasi soli hoc dicant ii, quos ille vocat *Theologos*. Deinde quod appellant *Extremam*. Et quod ad secundum pertinet, objicit sibi tanquam joco, quod nunquam solvet serio. Nam & ideo quoque dici potest *extrema*, quod *extrema sit* è quatuor. Postea ut doceat

ceat non esse sacramentum, objicit sibi primum id, quod neminem videt non objecturum, Apostoli Jacobi verba: *Si infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes oleo in nomine domini, & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.* Hæc verba, quæ ex ipsius etiam finitione apertissime declarant hanc unctionem sacramentum esse, quæ neque signo careat visibili, nec promissione gratiæ, protinus incipit Phormiana confidentia, tanquam nihil haberent vigoris, eludere. *Ego autem dico (inquit) si uspiam deliratum est, hoc loco præcipue deliratum est.* At ego contra non verebor dicere, quod si uspiam delirat Lutherus, qui fere delirat ubique hoc in sacramento unctionis extremæ, ad extremam usque deliramentiam: *Omitto, inquit, quod hanc epistolam non esse apostoli Jacobi, nec apostolico spiritu dignam, multi valde, & probabiliter asserant, licet consuetudine auctoritatem, cujuscunque sit, obtinuerit: Tamen, inquit, si esset apostoli Jacobi, dicerem non licere, apostolum suâ autoritate sacramentum instituere, idest, divinam promissionem cum adjuncto signo dare; hoc ad Christum solum pertinebat. Sic Paulus se se accepisse à domino dicit sacramentum Eucharistiæ, & missum non ut baptizet, sed ut evangelizet. Nusquam autem legitur in evangelio unctionis istius extremæ sacramentum.*

His verbis videtis ut apostoli verba duobus modis enervare conatur. Primum quod epistola non sit apostoli; deinde quod etiam si sit apostoli, tamen apostolus auctoritatem non habeat instituendi sacramenta. Hæc duo quanquam proponat paucis, ac statim ad alia transfiliat, tamen præcipua tela sunt, quibus instituit hoc sacramentum perimere. Nam cætera quæ dicit omnia nugamenta sunt, ridendi occasionem caprantia, tanquam Ecclesia non recte sacramentum observet. Sed hæc duo unum tangunt. Nam si epistola non apostoli sit, nec apostolico spiritu digna, aut si apostolo traden-

te

se unctionem hanc pro sacramento, tamen nihilo magis probatur sacramentum, consequeretur omnino, ut hæc verba nihil efficerent. Si dixisset olim fuisse dubitatum, cujus illa fuerit epistola, dixisset vere: neque enim temere quicquam recepit Ecclesia, omnia diligenter excussit: idque ipsum facit ut certiora deberent haberi omnia, quæ receperit, etiam si duntaxat humana prudentia regeretur Ecclesia. Verum cum dicit, multos asserere hanc epistolam non esse apostoli, sed esse præterea indignam apostolico spiritu, atque istud non asserere solum, sed asserere etiam probabiliter: probabile est illum istud probare non posse. Alioqui proferat è multis aliquos, qui si ex Ecclesia sunt, neque tam multi sunt, opinor, neque tam magni, ut pondus obtinere mereantur adversus reliquos omnes. Adhuc produxit nullum. Ego producam unum, qui sufficere debet adversus multos, Beatum Hieronymum, quo neque doctior quisquam fuit in scripturis sacris, neque qui veras ac germanas exactiore censura distinxit à dubiis. Is igitur, cum aliquandiu de epistola Pauli dubitasset, sed tunc dubitasset, cum res adhuc non esset tam pleno Ecclesiæ consensu firmata, Jacobi tamen, quæ vocatur epistola ipsius esse sine ulla dubitatione pronunciat. Nam hunc in modum scribit: *Jacobus, Petrus, Judas, & Joannes septem epistolas ediderunt, tam mysticas quam succinctas, & breves pariter, & longas: breves in verbis, longas in sententiis: ut rarus sit qui non in earum cæcutiat lectione.* Idem in prologo in septem epistolas canonicas sic ait: *Est enim prima earum una Jacobi, duæ Petri, tres Joannis, una Judæ.* Videtis ut Beatus Hieronymus idem judicium de Jacobi profert epistola, quod de Petri, nec putat indignam apostolico spiritu. Certe si rationes attulisset Lutherus, quare epistola non esset Jacobi, sed tamen alterius cujuscpiam, qui eodem loqueretur spiritu, potuisset utcumque ferri. Nunc vero dicit esse probabile ideo non esse quod sit indigna spiritu apostolico. Qua in re non alium obijciam Luthero, quam Lutherum ip-

ipsum : neque enim Luthero quidquam aut sæpius ferre me contradicit , aut validius , quam Lutherus . Is igitur in sacramento ordinis ait , Ecclesiam hoc habere datum , ut possit discernere verba Dei à verbis hominum . Quomodo ergo nunc dicit , epistolam apostolico spiritu indignam esse , quam Ecclesia , cujus iudicium , ut ait , hac in re falli non potest , apostolico spiritu iudicavit plenam ? Quamobrem nunc ita se sua sapientia constrinxit undique , ut aut necessario comprobet epistolam esse apostoli , cujus contrarium dixit esse probabile : aut dicat Ecclesiam in scriptura sacra posse dijudicando falli , quod eam posse negaverat . Quod si dicat velut apostolico dignum spiritu comprobasse quod apostolico spiritu sit indignum , blasphemus est in Ecclesiam . Si fatetur apostolum scripsisse , quod apostolo sit indignum , blasphemus est in apostolum .

Satis igitur illud confutavimus , immo semet satis confutavit ipse , quod epistolam negavit , aut esse apostoli , aut dignam apostolico spiritu . Veniamus nunc ad id , in quo ut fortem virum decet , aperte oppugnat Apostolum , dicens , etiamsi sit Apostoli Jacobi , tamen non licere apostolo sua autoritate sacramentum instituere , idest , divinam promissionem cum adjuncto signo dare : *Hoc enim pertinet* , inquit , *ad solum Christum* . O nostri seculi magnam felicitatem , quo novus iste gentium doctor exortus est Lutherus , qui hoc sibi arrogans , tanquam Pauli sequeretur exemplum , in faciem resistit apostolo , quod non recta via ingrediatur ad evangelium Christi , sed (quod plus est quam si gentes doceat judaizare) arroget sibi facultatem promittendi gratiam , & sacramenta condendi , hoc est quod usurpet sibi potestatem Christi ad modum superbientis , & prævaricantis Angeli , qui dixit (*Esaiæ 14.*) : *Ponam solium meum ad Aquilonem , & ero similis Altissimo* . Non est nunc quod ægre ferat Pontifex ab illo reprehendi , qui de tam atroce crimine reprehendit apostolum . Nam cum certum sit epistolam esse apostoli , quid aliud

• • •

quam

quam manifeste dicit apostolum sine autoritate & contra fas instituere sacramentum? Immo cum neget epistolam illius esse, tamen ne abstinere contumelia, dicit id se dicturum etiamsi esset apostoli. Ego certe, etsi nonnullis visum sit apostolis non sine Spiritu Sancto, quem Deus in Pentecoste misit, rationem traditam esse condendi sacramenti, de quo spiritu Christus prædixerat: (Jo: 14.) *Spiritus Sanctus, quem ego mittam ille vos docebit omnia*: tamen in præsentem non disputabo, utrum apostolus auctoritatem habeat instituendi sacramenti, quippe quod nunc disputari non opus est: sed cum plane constet apostolum unctionem istam pro sacramento tradere, non dubito vere sacramentum esse, & apostolum non fuisse tam impie arrogantem, ut pro sacramento traderet populo quod sacramentum non esset; sed si condendi sacramenti potestatem non habuit, verbis illis id tradidisse populo, quod ipse acceperat à Christo, qui ut alia mundo volebat innotescere per Matthæum, alia per Lucam, per Joannem alia, alia præterea per apostolum Paulum, cur fieri non possit, ut quædam etiam doceri voluerit per apostolum Jacobum?

Lutherus postquam se tam strenue, quam videtis, gessit adversus apostolum, jam totum se convertit ad ridendum Ecclesiam, quæ verbis apostoli, ut dicit Lutherus, abutitur, quod non ministret nisi ad mortem usque ægrotanti, cum Jacobus dicat: *Si quis infirmatur*, non: *Si quis moriatur*: quasi ideo peccet Ecclesia, quod rem tantam, quanta est sacramentum non adhibeat temere in qualibet levi febricola, quam aliquis nimium fortasse potando contraxerit: neque in eo morbo qui vel dormiendo paululum, vel abstinendo curari possit, Ecclesia per sacramentum velit efflagitare miraculum. Ne dubitari possit etiamsi duntaxat infirmum scripserit Jacobus, sensisse tamen haud ægrotantem leviter, sed eo morbo vexatum, cujus depulsio posset ostendere si sanaretur, sanatum sacramento: Orationes omnes, quæ dicuntur super infirmum (quas

Quas nemo dubitat esse vetustissimas, non novum inventum eorum, quos iste vocat Theologos) ostendunt non adhibendum hoc sacramentum, nisi in laborante graviter: & tamen ut non promittunt certam salutem corporis, ita non desperant salutem, nec veniunt (quod Lutherus ait) tanquam ad eos, qui jam tum sint omnino morituri. Frustra enim tot orationibus orarent salutem, si certo tibi sponderent mortem. Non igitur id agit Ecclesia (quod inepte cavillatur iste) ut sit extrema unctio, licet vocatur *extrema*, sed agit ut non sit extrema, sed convalescat ægrotus. Quod si nolit eum Deus convalescere, id tamen non evacuat vim, ac virtutem sacramenti, cujus præcipua cura non in corpus fertur, sed animam. Nam ratio illa Lutheri de efficacia signi, nihil omnino rationis habet, aut efficaciam: Si unctio ista sacramentum est, inquit, debet sine dubio esse ut dicunt efficax signum ejus, quod signat, & promittit. At sanitatem, & restitutionem infirmi promittit, ut stant aperta verba: Oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus. Quis autem non videt hanc promissionem in paucis impleri? Quid ergo dicemus (inquit) aut apostolus hac promissione mentitur, aut unctio ista sacramentum non erit. Promissio enim sacramentalis certa est; at hæc majore parte fallit. Vel ex hoc argumento patere potest nihil curare Lutherum, quam apertas afferat calumnias, modo specie aliqua veritatis imponere possit incautis: quem non pudet ea contra Theologos asserre, quasi ab ipsis dicta, quæ nusquam dicunt: Sacramentum, inquit, ut dicunt est efficax signum ejus quod promittit; at hoc sacramentum sanitatem corporis non efficit, quam promittit. Theologi non istud dicunt, sed quod efficax signum gratiæ; sic enim definiunt: Sacramentum est visibile signum invisibilis gratiæ; non dicunt, salutis corporeæ, quæ dari possit, & sine gratia. Quamobrem quod ait consequi, ut si hæc unctio sacramentum esset, apostolus mentiretur, Lutherus ipse mentitur. Nam

sacramentum quatenus sacramentum est, non salutem promittit corporis, sed animæ, per signa corporea. Alioqui Lutherus nihilominus eodem concludit mendacio, non apostolum solum, sed etiam Christum ipsum, quanquam unctio non esset sacramentum. Debent enim verba, & promissiones etiam extra sacramenta veraces esse. Igitur cum apostolus dicat sanandum per unctionem, & orationem, eum qui infirmus est, & Christus signa illa secutura credentes, ut super ægros manus imponerent, & bene haberent, quis non videt hæc sic interdum fieri, ut tamen non fiant semper. Neque tamen falsos esse qui promiserint, cum eos nemo dubitet corporalia quibuscunque verbis promiserint, nunquam promississe perpetua; cum corpus in quo fieri deberent, perpetuum esse non possit. Spiritualia vero, quæ sua natura spiritus æternum vivus est, perpetuo consecutura pollicentur. Nam Lutheri sententia, quæ à Theologis exipit, ut si sacramentum sit unctio, semper sanet, ne sit signum inefficax, eo tendit ut sacramentum esse non possit, nisi reddat corpus immortale, quod ipse tamen fieri posse promittit per orationem factam à bonis viris nihil hæsitante fide. Nam prorsus dubium non esse dicit hodie quoque sic sanari posse quotquot vellemus. Hoc si dicit verum talis fides qualis est illius, hominem servare potest immortalem. Nam cum ista fieri possint per fidem, non solum interdum, sed (quod Lutherus ait) perpetuo (modo sit fides indubia quæ nihil hæsitet) credibile sit fidem istam, si cuiquam alteri, potissimum contigisse Lutheri, homini sic in fidem propenso, ut fidei favore bonis operibus multis in locis propendum indicat bellum. Homini præterea, cui nunc tot & tanta mysteria revelavit Deus, & qui novam condidit Ecclesiam, quam in rem opus est & miraculis. Igitur verisimile est quidquid fieri per fidem potest abunde Lutherum facere. Demiror igitur, si vera dicit, ipsum non curare quoscunque morientes, Et quotidie auscultamus

statum rumores à Germania, qui referant resuscitatos etiam sepultos: Cum interim semper audimus non modo sanatum nullum, sed etiam per illius quosdam satellites, occisos & crudeliter trucidatos ejus causa bonos, & innocentes sacerdotes, ut exemplo doceret, ordinem nihil esse, figmentum esse characterem, meticulosum fuisse Davidem, quem poenituerit tetigisse Christum Domini.

Hæc sunt Lutheri sanationes, quas nihil vacillans ejus fides operatur absque bonis operibus. Nam quod occidit, non sanat, inde plane accidit, quod ut Lutherus ait, oratio non tantum cum fide facienda est, sed etiam à bono viro, quæ res Lutherum, qui vir bonus non est, ne quenquam sanet, impedit. Unctio hæc sacramentum non est, quia non semper sanat corpus. Lutherus vir sacer est, per quem & corpus, ut ferunt, occiditur, & certe occiduntur animæ. Jacobus apostolus nihil dignum scribit apostolico spiritu, Lutherus apostolico spiritu digna scribit omnia, & quæ sint indigna discernit, idque contra totam Ecclesiam, quam in talium discretionem scripturarum falli fassus est ipse non posse. Qua in re cum epistolam Jacobi legerem, atque ibi tam multa conspicerem, apostolico digna spiritu, vehementer admiratus sum quid in mentem venerit Luthero, ut gaudium in tentationibus, patientiam in adversis, à Deo petendam sapientiam, in Deo fiducia nihil hæsitante sperandum, & hujusmodi multa (nam talia sunt quæ tota leguntur epistola) miratus, inquam, sum cur Lutherus putavit indigna, quæ scriberentur ab apostolo. An illa potius scribere debebat apostolus, populo nihil esse fructus in missa & ordinem inane figmentum esse, & alia quæ Lutherus scribit hujusmodi? Quæ quanquam sint omnia dignissima spiritu apostolico, tamen contemnere non debet, si minora scribant minores apostoli. Atqui licet aliquandiu (quod dixi) miratus sum, cur Luthero displiceat epistola Jacobi, tamen ubi legi sæpius, & oculos intendi pres-

pressus, desii profecto mirari. Nam ea scribit apostolus ut plane videri possit prophetico spiritu prænovisse Lutherum: ita virum undique pingit ad vivum. Nam cum Lutherus fidei prætextu contemnat opera, Jacobus è diverso disputat ratione, scripturis, exemplis, fidem sine operibus mortuam esse. Præterea garrulam istam Lutheri petulantiam, non uno loco verbis invadit acerrimis. Si quis (inquit) putat se religiosum esse, non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio. Accedit ad hæc quod in suam linguam Lutherus aptissime videt competere, quod illic frendit legens: *Lingua inquietum malum, plena veneno mortifero* (Jacob. 3.). Denique sentit in sua dogmata verissime dici, quæ de contentiosis hunc in modum scribit pluribus ibi verbis apostolus: *Quis sapiens, & disciplinatus inter vos: Ostendas ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. Quod si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris, nolite gloriari, & mendaces esse adversus veritatem. Non est enim ista sapientiæ de sursum descendens à patre luminum, sed terrena, animalis, diabolica. Ubi enim zelus, & contentio, ibi inconstantia, & omne opus prævum. Quæ autem de sursum est sapientiæ, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia & fructibus bonis, judicans sine simulatione. Fructus autem justitiæ in pace seminatur facientibus pacem.*

Hæc sunt, lector, quæ Lutherum commovent ut ei non placeat Apostolus. Hæc, inquam, sunt quibus apostolus aperte Lutherum, ac Lutheri petulantiam, maledicentiam, impia & contentiosa dogmata, non secus ac si vidisset virum, & verba legisset, attingit. Cujus epistolam quantumvis eam contemnat Lutherus, non dubito satis approbare christianis omnibus unionis extremæ sacramentum, nec tam potentem fore Lutherum, ut ullum sacramentum possit evertere quod in salutem fidelium fides recepit Ecclesiæ adversus nec
por.

portæ prævalebunt inferorum, nedum fraterculus unus inferni fuliginosum posticum.

Fecimus hoc libello tibi lector ut spero perspicuum quam absurde Lutherus & impie tractavit sacramenta. Nam etsi non attigimus omnia, quæ liber ipsius continet, tamen quod attinet ad tuenda sacramenta ipsa (neque enim aliud erat institutum meum) tractasse rem videor, si non quam multis fieri potuit, certe pluribus ferme quam necesse fuit: tantum abest ut oporteat immorari diutius. Alioqui, & rationibus & legibus, & doctorum sententiis, & scripturis ipsis non fuisset difficile rem locupletare cumulatius, nisi & erga Lutherum frustra fecissemus, & erga cæteros supervacue. Nam si Lutherum docendo conemur immutare, citius & nigrorem Æthiops, & varietatem Pardus immutabit. Sin aliis ostendere quam falso, & quam maligne sentiat nequis illa fallatur ut de illo sentiat bene, passim doctissimos viros esse non dubito, qui vel tacentibus nobis id multo clarius perpendunt, quam ipse queam ostendere: etsi qui sint qui alienam in id operam desiderant, his abunde jam nunc opinor ostendisse me; cum enim ex his quæ differuimus inclarescat omnibus quam sacrilega statuatur dogmata de sacramento illo, quod ipsius Christi corpus est, è quo sacramenta reliqua quidquid habent sacri promanat, quis dubitare potuisset, etiam si nihil adjecissem amplius, quam indignis ille modis tractare cætera sacramenta non dubitet? Quæ sicut videtis tractavit sic ut præter baptismum unum, & illum quoque male vexatum, & omni privatum gratia, nec in aliud relictum, quam in contumeliam pœnitentiæ, tollat prorsus atque evertat omnia, in aliis signum negans, in aliis rem inficiens: nec in tanta re probat quicquam, nec assert aliquid quo confirmet sua, sat habens negare tantum quidquid recepit Ecclesia. Quicquid creditur ab omnibus ratione futili soluseludit, ac se denunciat nihil admissurum præter claras, & evidentes scripturas. Quas ipsas

tamen si quis afferat, vel aliquo repellit commento, vel authoris esse cujus feruntur, negat. Doctorum vero nemo tam vetus est, nemo tam sanctus, nemo tantæ authoritatis in tractatu sacrarum literarum, quem non iste notus doctorculus, sanctulus, & eruditulus, magna cum authoritate rejiciat. Quamobrem cum Lutherus omnes contemnat, & credat nemini, debet non indignari, si nemo vicissim credat illi. Cum quo tantum abest ut disputem pluribus, ut propemodum pigeat disputasse tam multis. Quid enim prodest amplius cum illo differere, qui cæteris dissentit omnibus, & non consentit sibi? Qui quod alibi negat, alibi dicit; quod dicit, id rursum negat. Qui si fidem objicias, ratione dimicat: si ratione serias, prætendit fidem. Si philosophos alleges, appellat scripturam: si scripturam proponas, nugatur sophismate. Quem neque pudet quicquam, neque timet quemquam, neque legem putat tenere se ullam. Qui veteres Ecclesiæ doctores contemnit, novus è sublimi deridet. Summum Ecclesiæ Pontificem insectatur conviciis. Ecclesiæ consuetudines, dogmata, mores, leges, decreta, fidem, Ecclesiam denique ipsam adeo siccificat universam, ut nec esse fere fatetur ullam nisi fors Ecclesiam illam, quam facit ipse duorum, vel trium hæreticorum, quorum sit ipse caput. Quamobrem cum sit ejusmodi, ut nihil statuatur principii, quod certum sit ac solidum, quod ei cum disputante conveniat, sed sibi liberum relinqui postulet, ut quidquid libet, quando libet, quoties libet, id illi liceat & asserere vicissim, & negare, cum neque ratione sese, neque scriptura, neque moribus, neque legibus, neque authoritate vel humana vel divina patiatur adstringi, non constitui cum eo differendum amplius, nec adversus eas hæreses, quæ nulla ratione firmantur, sperosa ratione pugnandum; sed admonendos potius christianos omnes, ut tanquam deterrimam pestem devitent illum, qui tam sœda portenta, ipsissima Antichristi dogmata in Ecclesiam Christi conatur invehere.

Nam

Nam si omnimodo curandum est ut extirpetur qui de quavis una re schisma fuscitare studuerit, quanto studio conniti decet, ut evellatur is, qui non dissidium modo pergit serere, & populum in Pontificem, filios in parentem, christianos in Christi Vicarium provocare, totam denique Ecclesiam Christi, quam ille moriens amore, & charitate colligavit, tumultu, rixis, & contentione dissolvere: verum etiam quidquid est in ea sacrosanctum execrabili mente, spurcissima lingua, scelero contactu, rescindere, temerare, polluere? Qui si quam tamen de se salutis spem, si quod emendandi sui signum daret, hortaretur omnes ut hominis sic affecti curam susciperent, & in hoc incumberent, ut modis quam possent optimis medicarentur, & sanitati mentis restitutum facerent ut hæreses à se propositas revocaret. Verum adhuc profecto quæcunque solent ad mortem esse signa omnia huic esse video. Quod ut censeam, non tam morbus ejus, quantumvis lethalis me movet, quam ipse quippe qui medicinam nullam, nullam prorsus manum medicantis admittit. Quomodo enim curari potest qui se tractari non patitur? Aut quomodo tractari potest quem si quid doces nugatur? si quid mones irascitur? si quid hortaris obnititur? si quid placas incenditur? si quid adversaris insanit? Alioquin si curari potuisset, quid omisit pietissimus Christi Vicarius, qui pastoris sui secutus exemplum, ovem hanc errantem quæreret, inveniret, in humeros tolleret, ac deportaret in stabulum? sed heu lupus averni pessimus anteceperat, devoraverat, atque in imum ventrem demiserat, ubi semivivus adhuc in morte jacens adversus inclamantem se pastorem pium, & perditionem ejus deplorantem è spurco tartarei lupi rictu sædos illos latratos eructat, quos totius gregis aures averfantur, abominantur, exhorrent. Nam primum nihil omnino laceffit articulos proposuit de indulgentiis, quibus prætextu pietatis, impie traduceret summum Pontificem. Deinde ut per hono-

ris eum, & officii speciem majore contumelia perfunderet, eos transmisit Romam, tanquam pontificis judicio submittens, sed auctos ante declarationibus multo quam essent ipsi deterioribus: ut plane liqueret omnibus pontificem non à viro bono, pioque consuli, sed à fraterculo nebulone rideri, tanquam ita stupidum, ut pro honore duceret insignem, & nullius unquam exempli contumeliam, barbamque (quod ajunt) vellendam præberet irrisori. Si nihil mali commerebatur pontifex cur filius degener immerentem patrem falsa conspergit infamia? At si quid Romæ fiebat quod oportebat immutari, tamen si fuisset Lutherus (quod haberi non volebat) probus & christianæ rei studiosus, non præposuisset privatam gloriam suam publico omnium commodo, nec scurrandi famam sibi venatus esset apud improbos, dormientis pudenda parentis irridens, & revelata commonstrans digito (*Genes. 9.*), sed aversus contexisset potius, & vel coram, vel per epistolam secretius reverenter admonuisset, apostoli præceptum (*1. Timoth. 5.*) secutus, qui jubet ut majores non rideamus, non objurgemus, sed obsecremus. Quod si fecisset Lutherus non dubito quin beatissimus pontifex (tanta est ejus nulli non explorata benignitas) expurgatus benedixisset suo Japhet, & pietatis retulisset gratiam, non maledixisset iratus, qui nec sic quidem adhuc maledixit illudenti, sed misertus miseri, magisque filii memor, quam irrisoris, egit cum eo per viros honoratissimos, in quorum ille conspectum prodire non erat dignus, ut ab iniquitate desisteret. Cui tam pio ac salubri consilio tantum abfuit ut paruerit, ut non solum deriserit legatum de ipsius salute sollicitum, sed etiam novum librum ederet è vestigio, in quo pontificis potestatem machinabatur evertere, Vocatus deinde Romam ut vel scriptorum causam redderet, vel temere scripta recantaret, quavis oblata securitate non subeundi supplicii quod meruerat, oblato quod in rem satis esset viatico, tamen ut insignem declararet

obc-

obedientis viri modestiam, venire contempsit fraterculus ad pontificem, nisi regio instructus apparatu, & bellico stipatus exercitu. Sed homo cautus appellavit ad generale Concilium, nec tamen quodlibet, sed quod proxime congregaretur in Spiritu Sancto, ut in quocunque damnaretur, ibi negaret esse Spiritum Sanctum, quem homo sanctus & spiritalis nusquam fatetur esse, nisi in sinu suo. Quamobrem iterum atque iterum admonitus, ut ab impietate resipisceret, adactus est tandem pietissimus pastor, ovem immedicabili scabie (ne sanas attactu corrumperet) ex ovili procul ejicere, & filii sui Absalonis (cujus vitam servare non poterat) mortem deplorare, dum ab arbore pendentem conspicit decora cæsarie, qua stulte superbiebat (2. Reg. 18.). Lutherus ergo sentiens ejectum se è societate fidelium, facere cæpit quod deplorati solent impii, qui cum in profundum venerint, contemnunt. Non ingemuit, non planxit casum suum, quo sicut Lucifer exaltatus (*Lucæ* 10.), sicut fulgur corruerat, & allisus est; sed imitatus diaboli desperationem, diabolus etiam ipse, hoc est, calumniator effectus, adversus pontificem in blasphemias, & calumnias cæpit erumpere, & reliquis invidens fidelibus, velut serpens antiquus infidelitatis laqueos tendere, ut eos è vetito scientiæ noxiæ ligno gustantes, ex Ecclesiæ paradiso (unde ipse deciderat) procuraret expelli in terram geminantem spinas & tribulos (*Genes.* 3.). Ego profecto tantam hominis dementiam, & miserrimum casum, per quam moleste fero, cupioque ut vel adhuc (inspirante gratiam Deo) resipiscat tandem, convertaturque & vivat. Nec id tam ipsius causa cupio (quam ipsius etiam ut qui omnes cupiam salvos si possit fieri) quam ut aliquando conversus, ac velut filius prodigus (*Lucæ* 15.) reversus ad misericordiam tam benigni patris, & errorem suum confessus, in viam revocet si quos effecit errare. Cæterum si is tam profunde se demersit, ut jam super eum puteus impietatis, ac desperationis urgeat, os suum blâteret (*Psalms.* 68.), blasphemat,

mat, calumniatur, insaniat, ut qui sordet, sordescat adhuc (*Apocal. 22.*).

Cæteros vero christianos omnes obsecro, & per Christi viscera (cujus fidem profitemur) obtestor, ut ab impiis verbis avertant aures, neque schismata foveant, & discordias, hoc præsertim tempore, in quo maxime oportebat adversus hostes Christi christianos esse concordēs. Neque adversus Christi Vicarium probris, & detractionibus auscultent quas in pontificem fraterculi furor eruat: neque sacrata Christo pectora hæresibus impiis contaminent: quas si seminat, charitate vacat, gloria turget, ratione friget, fervet invidia. Denique quibus animis adversus Turcas, adversus Saracenos, adversus quidquid est uspiam infidelium consistērent, iisdem animis consistant adversus unum istum viribus imbecillum; sed animo Turcis omnibus, omnibus Saracenis, omnibus usquam infidelibus nocentiores fraterculum.

In exemplari Vaticano sic se subscribit:

Anglorum Rex Henricus, Leo decime mittit hoc opus, & fidei testem, & amicitiae.

HENRICUS.

F I N I S;

LEO

LECTORI.

AD banc assertionem Lutherus Regi respon-
dit contumeliosissime: cujus tamen respon-
sionis, aut vere penitens, pudensque: aut cer-
te simulans, ut homo erat ad omnem dolum in-
structus, hanc epistolam ipsi, sive reconcilian-
di ejus ergo, sive magis irritandi submisit.

*Invictissimo, Illustrissimoque Principi, Domino
Domino HENRICO VIII. Regi Anglia,
Domino suo Clementissimo. M. L.*

GRatiam & pacem in Christo Jesu Domino,
ac Salvatore nostro. Amen. Quanquam ve-
reri merito debuerim, Serenissime Rex, Illustris-
simeque Princeps, literis Majestatem tuam ten-
tare, ut qui mihi conscius maxime sum, gravis-
sime offensam esse Majestatem tuam libello meo,
quem non meo genio, sed incitantibus his, qui
Majestati tuæ parum favebant, sultus, & præ-
ceps edidi: tamen spem, & ausum mihi facit non
modo regia illa tua clementia, sic mihi literis,
& verbis in dies cantata à quamplurimis, ut cum
mortalem sese noverit, immortales inimicitias
servaturam esse non credam: verum etiam quod

fide dignis testibus didici, libellum sub Majestatis
 tuæ nomine in me editum, non esse Regis Angliæ
 ut videri volebant subdoli sophistæ, qui Majesta-
 tis tuæ titulo abusi non senserunt quantum sibi ip-
 sis periculum in regia ignominia pararent: præ-
 fertim illud monstrum, & publicum odium Dei
 & hominum Cardinalis Eboracensis, pestis illa Re-
 gni tui, ita ut vehementer nunc pudefactus me-
 tuam oculos coram Majestate tua levare, qui pas-
 sus jam levitate ista me moveri in talem tantum-
 que Regem per malignos illos operarios, præfer-
 tim cum sim fex, & vermis, quem solo contem-
 ptu oportuit victum, aut neglectum esse. Acce-
 dit ad hæc quod me serio compulit, quantumvis
 abjectum scribere, Majestatem tuam capisse fa-
 vere evangelio, & non parum tædere istius gene-
 ris hominum perditorum: hoc sane nuncium fuit
 vere evangelium, idest lætum nuncium cordi
 meo. Quare his literis prosterno me pedibus Ma-
 jestatis tuæ quantum possum humillime: & per
 Christi crucem, & gloriam oro, & obsecro, Ma-
 jestas tua dignetur sese submittere, & veniam do-
 nare in quibuscunque Majestatem tuam læsi, sicut
 Christus oravit, & dimittere debita nos quoque
 invicem jussit. Deinde si Majestati tuæ non vide-
 bitur contemnendum, ut alio libello publico pa-
 linodiam cantem, & nomen Majestatis tuæ rur-
 sus honorem, det mihi clementem aliquam signi-
 ficationem: tum in me mora non erit ulla, fa-
 ciam

ciam illud libentissime . Quamvis enim si homo nihili ad tuam celsitudinem comparatus , tamen non parum fructus evangelio , & gloriæ Dei hinc sperare licebit , si mihi ad regem Angliæ scribendi de evangelii causa fuerit copia facta . Interim Majestatem tuam (ut cæpit) Dominus augeat , ut pleno spiritu , & obediat , & faveat evangelio , nec sinat aures regias , & animum occupari pestilentibus sirenum vocibus , quæ nihil nisi hæreticum Lutherum vociferari norunt . Tua vero Majestas apud sese cogitet quidnam mali possim docere , qui aliud nihil doceam , quam fide Jesu Christi filii Dei pro nobis passi , & suscitati salvos fieri oportere : sicut testantur evangelia , & epistolæ Apostolorum . Hoc enim est caput , & fundamentum doctrinæ meæ , super quod postea ædifico , & doceo charitatem erga proximum , obedientiam erga politicos magistratus , tum crucifixionem corporis peccati , ut itidem præscribit christiana doctrina . Quid in his capitibus doctrinarum mali est ? expectetur tamen , audiatur , & judicetur primum . Cur damnor neque auditus , neque convictus ? Porro quod abusum & tyrannidem pontificum taxo , qui alia , quam ista prædicta capita , immo contraria docent , interim censibus , pompæ , ventribus , immo regnis , & principatibus , omniumque opibus inhiantes , nonne id ipsum & vulgus sentit , & damnat , atque ipsimet coguntur confiteri ? Cur non emendant sese , & recte do-

docent, si odio & correptione liberi esse volunt ? Videt sane Majestas tua Serenissima quanti Principes in Germania, quot politia, deinde quot viri sapientissimi tecum faciant, & (Deo gratia) indemnatum cupiant. Quorum numero utinam Christus Majestatem tuam adscribat, & ab istis animarum tyrannis separet. Quid mirum vero si Cæsar, & aliquot principes in me sæviunt ? Nonne ut *Psalms. 2.* dicit, Adversus dominum, & Christum suum fremunt gentes, meditantur populi, conspirant reges terræ, & conveniunt principes ? Ut mirandum potius sit, si aliquis principum, ac regum evangelio faveat. Huic miraculo in Majestate tua, quam opto ex totis medullis aliquando gratulari. Et ipse dominus (quo præsentem, & volentem hæc scribo) cooperetur verbis meis, ut Rex Angliæ brevi fiat perfectus discipulus Christi, evangeliique professor, tum Lutheri clementissimus Dominus. Amen. Responsum (si visum fuerit Majestati tuæ) expecto clemens & benignum. Wittembergæ 1. Septembris anno Domini 1525. Regiæ Majestati tuæ subjectissimus Martinus Lutherus manu propria.

PIO

PIO LECTORI.

SI catholicus lector, minime profecto tibi displicere poterit hæc responsio regis Angliæ ad prædictam Lutheri epistolam, cum tantam præseferat ubique honestatem, eruditionemque ac pietatem. Sin vero Lutheranus displicebit forsitan sic depingi tibi Lutherum. Considera tamen paulisper dum priorem legis Lutheri epistolam, an deceat eum, qui haberi vult evangelistæ, propheta, ecclesiastes, vir Dei, apostolus Germaniæ, tanta uti levitate, ut & seipsum levitatis condemnet adversario, & quod prius maxime serio scripsit, tantaque cum certitudine (si ipsi credas) asseruit, ut totum illud se de cælo habere jactitaverit, nunc muliebriter blandiendo ad emendicandam gratiam cum adversario, quem tam ferociter ac superbe contra bonos mores, atque adeo contra evangelicam charitatem, mansuetudinem, ac modestiam insectatus fuerat, revocare, ac publico libello, palinodiam cantare libenter vellet, modo id illi placiturum esse, vel levi iudicio intelligat. Non curans quod principes, & reliqui quos partium suarum esse gloriatur, dicturi sint, quod ipsos tam nequiter deceperit, ac summo nunc cum rubore eorum recantare velit, ut eis tandem idem reddat præmium, quod antea rusticis nequissime seductis, ac misere occisis, tradiderit.

Q

In-

*Inviſſimi Principis Henrici VIII. Regis Angliæ
ad Martini Lutheri epistolam
reſponſio .*

Quas tu Luthere literas prima Septembris anno Domini M. D. XXV. datas, ad nos mittendas curasti, eas nescio ubinam terrarum diu peregrinatas, tandem aliquando accepimus. In his ais pudere, dolereque te, quod stultus, præcepſque librum in me tuum, non tuum quidem genio, sed incitantibus his, qui mihi parum favebant, edidisti, quo te tibi scribis maxime conſcium eſſe, quam graviter nos offenderis, atque ob id merito verendum tibi literis non tentare. Sed animum tamen, ausumque tibi factum scribis non ſolum, quod me tam clementer intelligas, ut cum mortalem me meminerim, inimicitias immortales nollem gerere, verum etiam quod fide dignis teſtibus didiciſti, libellum meo nomine de ſacramentis editum, non eſſe re vera meum, ſicuti videri volebant ſubdoli (ſic enim ſcribis) ſophiſtæ, qui noſtræ Majestatis abuſi titulo, non ſatis ſenſerint quantum ſibi periculum in ignominia noſtra pararent: præſertim Cardinalis Eboracenſis, quem & monſtrum vocas, & odium publicum Dei, & hominum, & regni noſtri peſtem. Hac ergo de cauſa ſic te pudefactum ſcribis, ut oculos in me levare non audeas, qui per operarios illos iniquitatis paſſus ſis in talem, tantumque leviter te moveri. Cæterum ſubjungis id te tandem ad ſcribendum compuliſſe ſerio, quod ego jam cæperim favere evangelio: & tædium percepſſe tandem iſtius generis hominum perditorum, eorum videlicet, qui ſectæ adverſantur tuæ: eam rem vere evangelium eſſe ſcribis, nempe lætum nuncium cordi tuo: & perquam ſanctè precaris, ut ſic me Dominus augeat, ut pleno ſpiritu obediam, ac faveam evangelio, nec mihi ſinat aures, animumque peſilentibus ſirenium vocibus occupari, quæ nihil aliud poſſunt, quam clamare Lutherum eſſe hæ-

hæreticum. Post hæc hortaris, ut considerem nihil esse mali posse in doctrina tua, quippe qui nihil doceat aliud, quam fide Jesu Christi filii Dei passi pro nobis, & suscitati, salvos fieri oportere. Nam hoc esse caput, & fundamentum doctrinæ tuæ super quod ædificare te dicis charitatem erga proximos, & obedientiam erga politicos magistratus: tum crucifixionem corporis peccati, denique in his audire petis, admirans admodum damnaham te, cum nec auditus, nec convictus sis. Ad hæc pro more tuo debaccharis in Ecclesiam Romanam jactans interim Germaniæ multos principes à parte tua consistere: nec mirum esse si te Cæsar, & aliquot item principes persequantur, sed potius esse mirandum, si princeps aliquis unus faveat evangelio, cum principes semper, & populi Christo soleant obistere. Tum vehementer optas huic aliquando miraculo in me gratulari, ut fiam perfectus Christi discipulus, evangeliique professor, & fautoribus tuis adnumerer. Obsecrans præterea, & per Christi crucem nos obtestaris, ut tibi condonemus, quod tuus me libellus offenderit, pollicens ultro te (si mihi placitum senseris) alium protinus editum contra, & in honorem meum, palidoniæ scilicet esse cantaturum: asserens atque affirmans, haud parum fructus evangelio, & gloriæ Dei sperari posse, si tibi ad regem Angliæ scribendi de evangelii causa facta fuerit copia.

Hæc sunt Luthere omnia, quæ tua continebat epistola, ex quibus sicuti satis olfacimus, non ea te sentire quæ scribis, sed perspectum habemus & cognitum, quo subdola tendat oratio, ita nos è diverso morem secuti nostrum, ne quid technis hujusmodi simplicibus possis imponere, ad singula tibi decrevimus brevissime respondere.

Quod ais libri te tui pudere, nescio quam tu istud vere dicas, verum hoc unum scio satis esse causæ, cur debeat non illius modo libri pudere te, sed tuorum etiam ferme omnium, quippe qui nihil pene comple-

stantur aliud, quam errores turpissimos, & insanissimas hæreses, nec ratione suffultas, nec eruditione subnixas, sed quas afferit, & obfirmat tantum pertinax impudentia, dum tu tantus auctor haberi potu-
 las, quantus nec hodie quisquam sit, nec ante hac quisquam fuerit. Nec satis video quid verum sit ut eden-
 dum in me libellum tuum sis ab his incitatus, qui pa-
 rum favebant mihi, cum res ipsa doceat ab his incita-
 tum potius, qui parum favebant tibi: quippe cum li-
 ber tuus sit ejusmodi, ut nec aliud quicquam quam
 probrum conciliari possit auctori, & librum honestet
 meum, cui tuus declarat ne verbum quidem sani capi-
 tis ullum reperisse te, quod aliquando possis oppone-
 re: quæ res satis (ut opinor) indicat, uter nostram
 causam habeat meliorem. Jam quantumvis te singas
 credere, editum à me libellum, non esse meum, sed
 meo nomine subornatum à sophistis subdolis, tamen &
 meum esse, multi majore fide digni, quam sunt tua
 illi fide digni testes cognoscunt: & ego quanto tibi mi-
 nus placeat, tanto magis libenter agnosco. Nam quod
 eum mihi scribis ignominiam parere, nemo certe non
 intelligit (quantumlibet tu dissimiles) quam ægre ha-
 bet animum tuum, quod libellus meus tanto bonorum,
 & doctorum omnium consensu comprobatus est, tum
 ejus sedis honorifico calculo, quæ ut tuas condemnavit
 hæreses, ita sanctissimo viro Hieronymo tantæ fuit au-
 thoritatis, ut satis esse duceret, si suam illi Sedi fidem
 approbaret. Quibus ego tamen honoribus non admo-
 dum certe gloriatur, ut qui meorum operum omnium
 & soleam, & Deum precor, idem, ut perpetuo fa-
 ciam, gloriam, & honorem omnem Deo acceptum
 ferre. Verum hoc tamen me nonnihil (ut verum fa-
 tear) oblectat, quod quaecunque fuit opusculum no-
 strum (neque enim nescius sum imbecillitatis meæ)
 tua tamen causa tanto fuit imbecillior, ut libellus ille
 noster (quatenus se porrexit argumentum) non ea
 tantum omnia deterferit, quæ tu sordibus in sacrosan-
 cta

ta sacramenta prius expueras, verum etiam quidquid
 fur iofus evomuiſti poſtea: & te adegit ad ejus generis
 excogitandum librum, ex quo totus videret orbis, præ
 ira atque animi impotentia factum te ex impio pror-
 ſus inſanum, utpote in quo non eruditionis modo,
 atque ingenii, ſed & honeſtatis omnis oblitus, nihil
 prorsus aliud attuleris, quam loquacitatem ſtolidam,
 meretriciam maledicentiam, & pluſquam ſcurrilem pe-
 tulantiam, cujus meus liber contra, non in Eccleſiam,
 ſolum (cujus tu fidem laborabas evertere) noſtrum ſpi-
 rarit officium: ſed etiam (ſupra quam merebatur im-
 pietas) charitatem erga te, & emendandi tui potius
 quam perdendi deſiderium, idemque doctiſſimorum vi-
 rorum judicio multiplices errores tuos, & efficaci ra-
 tione revicerit, & potentiſſimis ſcripturis, non illis
 quidem ex animi mei commento tractis in cauſæ com-
 modum (quemadmodum ipſe ſoles ſacras literas ex li-
 bidine tua torquere) ſed ad ſanctiſſimorum patrum ve-
 tuſtiſſimam interpretationem expenſis, & adamuſſim
 congruentibus: ne quid in ea re nobis eſſet cum his
 commerciis, quos tu *ſophiſtas* ſoles appellare: qui tamen
 ſunt viri re vera probi, & in primis docti, ſed quos
 non in aliud *ſophiſtas* vocas, quam quod efficaces eorum
 rationes, quibus tuas produnt, & refellunt inſanias,
 ſophiſtici invidia cupis depravare.

Jam quod tam peſilenti lingua tam improbe ſcur-
 raris in Reverendiſſimum in Chriſto patrem Cardinalem
 Eboracenſem primarium noſtrum Conſiliarium, & An-
 gliæ Cancellarium, magis perſpectam habeo ſingularem
 ejus prudentiam, quam ut eum quicquam commoveri
 credam ſcurrilibus ejus linguæ conviciis, quæ in totam
 ſcurratur Eccleſiam, quæ ſanctiſſimos proſcindit patres,
 quæ nullos non blaſphemat Divos, quæ Chriſti con-
 temnit apoſtolos, quæ Sanctiſſimam Chriſti Matrem in-
 honorat, quæ Deum ipſum velut ſclerum omnium
 fontem, authorem, impulſoremque blaſphemat: quæ
blaſphemiæ tuarum deteſtanda colluvies, nuſquam
 non

non evidentet patet tum ex omni parte perniciosorum operum (quæ tanto cum christiani populi damno conscripsisti) tum ex his quæ passim in Germania tam furiose patrant tuis hæresibus efferrati rustici . Itaque Reverendissimus ille pater quanquam nobis jamdiu fuit propter eximias ejus virtutes charissimus , eritque in dies tanto nobis charior , quantum illum tibi , tuique similibus magis videmus invisum . Nam quod eum regni mei *pestem* appellas , non est consilium fraterculo rationem reddere , ex ejus viri singulari prudentia , fide , labore , studio , & salubri diligentia , nos regnumque nostrum quanta consequamur commoda . Verum ut omittam cætera , vel hoc satis indicio est quam totæ terræ nostræ salutaris sit , quod ex animi nostri sententia demandatum sibi munus perquam diligenter exequitur , ditionem nostram sedulo purgans hæresum vestrarum pestilenti contagio , quibus interdum intrant Angliam quidam vehementer ægroti : nempe ex iis venientes plagis , quas insalubris oris tui noxius infecit afflatus : quos tamen ipsos diligenti inquisitione compertos ejus Reverendissimi P. salubri diligentia non solum arcuimus , ne quid ad nostros ejus lepræ serperet : verum etiam tractatos commode , & magna cum charitate curatos , fidei integritati reddimus . Nam quod ad nostros attinet (Deo favente) speramus & prudentiores esse , & in Christi fide multo firmiores , quam quibus vestra secta non minus impia quam absurda , possit adblandiri quantumvis sibi spem injecerit , sive nescio quis alius nugator improbus , sive (quod magis arbitror) unus aut alter apostata fraterculus , qui e regno meo profugi , & à fide Christi transfugæ , in luxu & libidine voluptuantur apud te : quibus ego regnum meum tam bene purgatum duco , ut si qui restent adhuc ejusdem surfuris alii (quos non admodum rectare multos spero) sed tamen si qui supersint reliqui , eos omnes optem simul ut habeas tibi .

Evangelium esse dicis , idest lætium nuncium cordi

tuo

tuo, jam cepisse me favere evangelio, tanquam hactenus nunquam faverim evangelio. Cæterum quod non tam nuper amare capi, & reverenter evangelium legere, quam tu videri vis, vel hoc indicio potest esse, quod jam olim (quantumvis id dissimiles) evidentibus evangeliorum testimoniis, tuas aliquod pervici perniciosas hæreses: quæ res, ut dixi, tibi satis ostendit, non nunc primum me tractare evangelia. Quamobrem volo cognoscas, evangelium nobis præcipuum studium & fuisse diu, & semper futurum esse, utpote cujus doctrinam intelligam magis esse salutarem, sed his duntaxat quicunque in evangelii studio contra quam ipse soles ingrediendum sibi proponant. Nam tu in scripturis interpretandis adversus orbem totum semper consuevisti tuorum somniorum commentitiis inventis insistere: repudiato nimirum sapientis consilio, qui scribit: *Fili, ne innitaris prudentiæ tuæ, & ne sapiens videri velis in oculis tuis*. Cæterum quod ad me attinet, & novi satis, & libenter agnosco, quam ex me ipso sim sacris literis intelligendis impar, eoque suppliciter invocato divini favoris auxilio, toto me corde subjicio, primum (quod plurimum valere debent) placitis ecclesiæ catholicæ: deinde interpretationibus orthodoxorum patrum, quos divina benignitas liberaliter instruxit literis, illuminavit gratia, suffulxit fide, ac bonis ornavit operibus: miraculis denique declaravit & fidem eorum sibi placuisse & vitam; cum tu è diveris sanctissimos patres contemnens, & scurriliter eorum blasphemans memorias, detrahens quoad potes eorum honoribus, ne splendor & reverentia tantæ sanctitatis, facem præferret pudendis hæresibus, nullius ingenium probas præter unius tuum: & cum manifestam stultitiam pro prudentia, aperte falsam hæresim pro veritate defendas, nihil habes aliud cui prorsus possis inniti, nisi quod velut stentor exclamas, scripturam esse pro tua parte satis dilucidam, eosque omnes quibus aliter unquam visum est fuisse penitus saxa, trunc.

eruncos , stipites , quantumvis numerosi fuerint , quantumvis sanctitate claruerint . Denique verbis hunc in modum re præclare gesta , subornas , & propellis rudes ac rebelles rusticos , qui sub evangelicæ libertatis prætextu grassentur effrenes , & pro furiosa factione depugnent . Si quis usque adeo parum valeret ingenio , ut hæcere quicquam , aut dubitare posset , utra potissimum via foret insistendum , vestrane ista nova , an trita illa sanctissimorum patrum , quæstionem omnem servator ipse dissolvit , cum dixit : *Ex fructibus eorum cognoscetis eos* (*Matth. 7.*) . Nam de illis dubitat nemo , quin boni viri fuerint , & inculpatæ vitæ : qui Deo servire jejuniis , orationibus , & castitate studuerint , quorum scripta omnia spirabant charitatem . De te vero nihilo dubitant magis , cum te videant in his quæ moliris omnibus , ab invidia , atque superbia cæpisse , cum ira , & malevolentia progredi , atque procedere , & inanis gloriæ flatu provectum in turpissimam demum libidinem desinere . Itaque quantumvis hanc doctrinam tuam evangelicæ libertatis prætextu vestias , tamen mihi satis conscius sim , quam sit tenuis hæc eruditio mea , non est tamen usque adeo tenuis , uti persuadere possis , ut credam te bono esse proposito , cum assidue spiritum prædicans , totus interim volutarius in carne : cum sic adornas te , velut exhortaturus orbem ad evangelicæ vitæ formulam : deinde cœlibem castitatem dehortaris , quam accurate nobis commendat evangelium , & demum abjicis ipse receptam olim , & voto promissam ac dedicatam Deo castitatem tuam , in quam servandam omnis te sacrarum literarum auctoritas obstringit .

Scribis Luthere vehementer pudere te oculos in nos attollere , quod te tam leviter passus sis per operarios iniquitatis (ut ais) adversus nos moveri . Verum ego profecto non paulo magis admiror , quod te non pudet serio levare palpebras , & vel in Deum , vel hominem quenquam probum oculos intendere , qui te passus

sus sis instigante diabolo in eam ingenii levitatem cade-
 re, ut ob carnis ineptas, & obscenas libidines, cum
 frater Augustinianus esses, monacham Deo dicatam,
 scelerato compressu violaris, quid quod non compres-
 sisti solum (quale flagitium si designasses olim apud
 Romanos ethnicos, & illa terram viva subjisset, & tu
 ad mortem usque verberibus esses mulctatus) verum
 etiam (quod nimio est execrabilius) publice pro uxo-
 re nuptiis incestissimis traduxisti, atque palam summo
 cum totius mundi stupore, summo per orbem totum
 opprobrio vestro, summo cum sacrosancti conjugii
 contemptu, summa cum sanctissimorum votorum con-
 tumelia, per nefas abuteris in quotidianum prostibu-
 lum. Denique (quod omnium est maxime detestandum)
 te tum deberent tam execrandi facinoris pudor, & dolor
 obruere, pœnitentiæ loco præterser miser impudentem
 gloriam, tam longe fugiens implorationem veniæ, ut
 etiam in tui sceleris exemplum passim pseudo religiosos
 alios literis, ac libris provoces. Quamobrem Luthere
 cum designes talia, non admodum profecto miramur,
 quod sanctorum omnium cultui tam valde vis esse de-
 tractum: quippe quod intelligis ex illorum honoribus
 & reverentia, tuorum flagitiorum opprobrium cresce-
 re. Nam quisquis eos credit fuisse bonos, idem necesse est
 ut sentiat pessimum esse te, qui doctrinæ factisque san-
 ctorum & doces, & facis impudens tam ex diametro
 pugnantis. Etenim quis probare potest fraterculi clau-
 stralis matrimonium, qui quidem cujusquam faciat
 sanctissimum, & eruditissimum patrem Hieronymum?
Nam is voventibus, inquit, non solum nubere, sed etiam
velle, damnabile est. Lege Luthere ac perlege illius opti-
 mi patris epistolam ad monacham lapsam, & ad diaco-
 num item, qui eam violaverat: tum ex his & aliorum
 item sanctissimorum patrum religiosis literis disce miser
 horum potius pœnitere scelerum, quam editis insanis-
 simis libellis in defensionem criminis inexcusabilis,
 exemplo pessimo, & scelerato suasu tuo infelicissimos

R

dam-

damnationis tuæ socios contrahere . Jam istud plane demiror qui de scripturæ peritiâ te tam improbe passim , & importune jactas , quomodo potes tam facile votum tuum contemnere , cum in ea legas (*Eccles.5.*) : *Si quid vovisti Deo , ne moveris reddere : displicet enim Deo infidelis promissio .* Et item illud (*Psal.75.*) : *Vovete , & reddite domino Deo vestro .* Quid illud (*Deut.23.*) : *Cum votum voveris domino tuo , non tardabis reddere ; quia requireret illud dominus Deus tuus : & si moratus fueris , reputabitur etiam tibi in peccatum .* Verum tu (ut video) castitatis , & jejunii , paupertatis , & obedientiæ vota sanctissima numeranda censes inter mosaicæ legis serviles cæremonias . Nam & mores , & libelli tui satis videntur ostendere novæ legis evangelicam libertatem non in alio (si quis tibi credat) quam in libidine licentia consistere . Cæterum Esaias Propheta longe sensit aliter : nam is : *In die , inquit , illa (denotans christianæ legis tempora) vota vovebunt domino , & solvent ;* nimirum significans in evangelicæ legis decursu vota christianorum plus habitura virium , & sanctius esse servanda quam fuissent unquam in lege mosaica ; cujus rei Deus exemplum præbuit , cum in Ananiam & Sapphiram in pecuniæ subtrahæ portiuuncula prævaricatum votum (*Act.5.*) tam severe vindicavit . Qua de re Beatus Gregorius tanquam te Luthere compellaret , ac scortum tuum (neque enim conjugium est , quo vos estis conjuncti) hunc in modum admonet monachos : *Ananias Deo pecunias voverat , quas post victus persuasione diaboli subtraxit : sed qua morte mulctatus es , scis .* Si ergo ille mortis periculo dignus fuit , qui eos quos dederat nummos Deo , abstulit , considera quanto periculo in divino judicio dignus eris , qui non nummos , sed te metipsum Deo omnipotenti , cui te sub monachali habitu devoveras , subtraxisti . Quid tu Luthere ? Quid tua illa misera mulier ad hæc ? Si peccatum cognosceretis , si vos criminis vestri caperet dolor , etiam si quid interim carnis fragilitate peccaretis , esset tamen spes resipiscen-

tia ;

hæ, quemadmodum in Magdalena fuit, ac Davide, multisque itidem aliis. Verum nunc quam spem præbes de te, si persistas in defensione criminis, & quod erubescere deberes, impudens gloriaris, cum vitia tua virtutem vocas, & aliorum virtutem vocas vitium? An non incidis præceptum in illam maledictionis voraginem, quam in tui similibus deplorat Esaias, cum dicit: *Va quod dicitis bonum malum, & malum bonum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras, amarum in dulce, & dulce in amarum*. Jam cum scripturas istas omnes flocificas, cum ea ad tui libidinis affectum detorqueas, cum earum sanctissimos interpretes contempnas, & eorundem saluberrimam doctrinam rejicias sanctissima beatorum vita comprobata, tum adversus hæc omnia tuam duntaxat opponas pertinaciam, & argumentis plane brutalibus, & furiosis nœniis adversus vota scurraris hæresi tam insigni, ut nec major temere, nec manifestior audita sit: tamen præcaris Deum ne meas aures occupari sinat pestilentibus firenum vocibus, quæ nihil aliud norunt quam clamare Lutherum esse hæreticum, cum ego nullam audiam (hac sane parte) magis sonoram firenam, quam libellos tuos, quippe qui meis auribus nihil proclamant aliud, quam Lutherum esse hæreticum: usque adeo ut certe vehementer mirer qua fronte possis apud me jactare te nihil aliud docere, quam fide Jesu Christi filii Dei pro nobis passi, & suscitati, salvos fieri oportere: tum super hoc fundamentum ædificare postea charitatem erga proximum, & obedientiam erga politicos magistratus, & crucifixionem corporis peccati.

Utinam Luthere hæc tua verba tam vera forent, quam falsa esse cognosco. Nam (quæso) quo modo super fidem ædificas charitatem, cum solam fidem doces ad salutem sine bonis operibus sufficere? Etenim quamquam in eo libro, quo debaccharis in me, cum (sic urgebat pudor ut te pigeret jam ea de re quicquam audire amplius) imputasti mihi tuorum verborum ca-

lumniam, tamen non solum nihil omnino ad tua ipsius verba respondisti, quæ nos tibi inter sacramentorum assertiones objecimus, quibus illa tam detestanda hæresi sic te ligatum constrinximus, ut nulla via posses elabi: verum etiam homo pudens, & prudens idem dixisti denuo eo in libro, in quo falso quereris, id tibi per calumniam falso approbatum prius; sic enim scribis: *Sacrilegium est & impietas velle placere Deo per opera, & non per solam fidem*. Quæ verba non minus aperta sunt, quam quæ prius tibi scripta sunt in Babylonica, cum hunc in modum scripsisti: *Ita vides quam diænes sit homo christianus, siue baptizatus, qui etiam volens non potest perdere salutem suam quantiscunque peccatis, nisi nolit credere*. Cætera omnia si redeat, vel fiet fides in promissionem divinam baptizato factam, in momento absorbentur per eandem fidem.

Hæc tua verba tam manifeste quid sentis indicant: ut nec ullam poscant, nec admittant glossulam. Neque enim color ullus affingi potest, quin contra Christi verba; (*Matth. 7.*) *Angusta est via, quæ ducit ad cælum*: tu cum evangelica libertate tua, latam nobis ac facilem sternis illuc, quo tibi leve vulgus concilies, docens satis ad salutem fore, si quis Dei tantum promissionem credat absque ullo bonorum operum labore; quod genus fidei longe à Divi Pauli (*Galat. 5.*) sententia fidem tradentis quæ per dilectionem operatur: cui astipulatur & illud (*2. Corinth. 13.*): *Si estis in fide ipsi vos probate*. Quæ probatio nisi per opera bona qui fiet? (*Act. 10.*) Etenim qui operatur justitiam, acceptus est Deo. Quin & Beatus Jo: Evangelista adversus seductores hujusmodi, qui populum inani, & ociosa, & mortua fide decipiunt: *Filioli, inquit (1. Jo. 3.), nemo vos seducat, qui facit justitiam, justus est*. Certe Lutheri ex tua forma credere absque fructu bonorum operum, & in vitiorum volutabro magna cum securitate vivere, fretum duntaxat ista spe superba & nimis arroganti fiducia sola, quod fides tot obstinatorum scelerum colluviem absorbeat,

beat, fides est haud dubie deterior diabolica. Nam (ut dicitur inquit Jacobus (Jac. 2.)) *tu credis quod unus est Deus; & demones credunt, & contremiscunt: in hoc te minus mali sunt, quod tu non times. An non hoc tibi nominatim Luthere locutus videtur Apostolus, qui per hæresim hanc tuam, qua solam fidem sufficere contendis ad salutem, omnem Dei timorem postergas? Etenim cum dicis tam divitem esse baptizatum, ut salutem suam, si velit, quantumvis obrutus sceleribus, tamen non possit perdere, nisi nolit credere, statim profecto consequitur supervacaneum esse timorem omnem Dei, sive qui ab ejus judicio iustissimo, & horrendis inferorum cruciatibus elicitur, quo timoris genere stimulat virtutem versutiter arripimus: sive qui ex eo colligitur, quod quem adamamus ut patrem, ut filii timemus offendere. Nam quorsum opus est metum, rem amaram, & molestanti adjungere, si sola servare potest hominem suavis, & jucunda credulitas? Quorsum nos aut Dei timore, aut gehennæ terrore torquamus, si nuda sufficit fides omnibus exuta molestiis? & profecto Luthere cum inter assertiones tuas omnem timorem damnationis & inferorum à præparatione penitentiae semoves, jubens ut eam sibi solo procurent amore, facis tu quidem hac re magnam peccatoribus injuriam, quibus videri studes tenero quodam favore misericors. Nam illis interim id laboras tollere quod Deus optimus ordinavit tanquam præcipuum quoddam medium, per quod proficeretur in amorem (2. Corinth. 7.) : qui nec ipse profecto (dum in hac peregrinatione vivitur) satis tutus est, cum absque timore nimium securus est: *Nam si non in timore domini tenueris te instanter*, inquit scriptura (Eccl. 27.), *cito subvertetur domus tua*. Etenim qui sacras scrutatur literas, non una tantum via peccatores videbit attractos, sed plurimis, atque in his illo etiam ipso timore servili, omnibus tamen ad unum finem tendentibus, nempe resipiscentiam vitæ: sine quibus mediis peccator non satis semper attinget illam salutis effectricem, charitatem.*

Quam-

Quamobrem quod aliud consilium possis peccatoribus dare deterius, quam quo suadeas ut ea fugiant media, per quæ è vitis arulsi sœliciter traherentur ad Deum? At ne alia ferme via sœpius trahimur, nec initio certe fortius, quam illo timore, quem incutit horror inferni: quod ipsum fuit in causa, ut hunc terrorem clementissimus omnium Christus ob oculos poneret ipsis etiam Apostolis, cum dixit (*Lucæ 18.*): *Timete eum, qui cum occiderit habet potestatem mittere in gehennam*: ne quis eam rem putet nihil habere momenti miseris peccatoribus, nec adhuc tam pœnitentibus, quam pœnitentiam meditantibus. Quibus quid potest esse salubrius quam timor? *Qui*, ut ait scriptura (*Eccles. 1.*), *peccatum expellit*: & *qui sine timore est, non poterit justificari*. Et tu timorem judicii & pœnarum non tantum studes auferri contritioni, cum sit ille via tritissima, qua peccati laqueos fugimus, verum etiam quo securius immoremur vitiis, freti fiducia fidei, metum omnem prorsus tollere ab amore Dei: cum contra scriptura dicat: *Timor domini, initium dilectionis*; imo (quod supra dixi) minetur etiam quod si non in timore domini tenueris te instanter, cito subvertetur domus tua: sed nec illud scriptura tacet, quantam vim timor habet ad fidem: *Qui timent, inquit, dominum, non erunt increduli verbo illius: qui timent, inquirent, qua benedicta sunt ei*. Quid, quod à timore sapientiam quoque docet auspicandam? *Nam initium, inquit, sapientia timor domini*. Ita vides ut timorem (cui tu tantum detrahis) literæ sacræ, quibus tantum te deferre simulas, non sapientiæ tantum & fidei, sed (dum peregrinamur in via) etiam amoris conjungit, & certe non immerito. Nam qui timore judicii fugere cœpit, atque horrore peccatum (quod unum à Deo mentem ejus averterat) necesse est magis reddatur idoneus, qui & amet Deum, & redametur à Deo. Eam ob rem timoris tam necessarij Propheta conspiciens utilitatem, eum in se non mitti solum, sed & incuti fortiter, & cum doloris sensu vibrari

brari precatus est (*Psalm. 118.*) : *Confringe*, inquit, *in timore tuo carnes meas, à judiciis enim tuis timui*. Et quorsum voluisset nos Deus admonere tartari & inferni cruciatu terrere, nisi ut ejus cruciatus timor, chami fræni- que loco foret, quibus homines à peccato reflecteret, re- flexos ad se retraheret, retractos in charitate, & suo fa- vore dirigeret? Quamobrem cum sit apertissimum hunc te timorem tollere, & opera bona palam oppugnare, tum in pœnitentibus satisfactionem contemnere, quam impudenter facis cum scribis te super fidem ædificare charitatem, quando nos aperte probavimus, idque tuis ipsius verbis omnino nihil ambiguis, nihil te fidei tuæ superstruere præter opera mala, dum doces absque solis operibus fidem solam sufficere; & opera bona contem- nis; magnus auctor absque metu quidlibet audendi ma- le, dum scelera cuncta promittis in momento protinus absorbenda per fidem: præsertim ut tu fidem definis, cum scribis, quod esse nullo modo potest, nisi sit viva & quædam & indubitata opinio, qua homo certus est su- pra omnem certitudinem se placere Deo, se Deum habe- re propitium, & ignoscentem in omnibus quæ fecerit aut gesserit. Quibus verbis inducis profecto nimis arrogan- tem fidem, suadens ut homo peccator sibi sic blandiatur, uti se non solum habeat de divino favore certissimum, sed certum etiam apud Deum esse se in favore tam exi- mio, ut velut unicum Dei delictum, quidquid designa- rit flagitii, Deum non possit offendere, tanquam Deus promiserit propter unius credulitatis meritum, impu- nitatem peccatorum omnium. Ideo nimirum quod (ut scribis in *Babylonica*) omnia protinus in momento fi- dei absorbet scelera. Sed hæc superba & ociosa fides quantum sola soli placet tibi, tantum displicuit vetustis olim patribus. Itaque Beatus Ildorus: *Frustra*, inquit, *sibi de sola fide blanditur qui bonis moribus non utatur*. Idem scribit Divus Augustinus, velut occasione captata ex etymologia vocabuli: *Fides*, inquit, *appellata est ab eo quod fit; duo si labæ sonant, cum dicitur fides:*
pri-

prima à facto, secunda à dicto. Interrogo te igitur utrum credas: dicis, Credo: fac quod dicis, & fides est. Sed quid tibi verba patroni quondam tui, à quo nunc turpiter descivisti transfuge? Quid cujusquam veterum? quos omnes floccifaciens, audes contendere nullam esse ad fidem viam aliam, immo nullam aliam omnino fidem esse, nisi quam falso definis ipse, quam etsi perinde velis accipi, tanquam sit formata charitate, nunquam tamen apud orthodoxæ fidei peritos id potes obtinere: cum tuam fidem facias, & bonorum operum tam negligentem, & tam facile absorbentem scelera, ut sceleratis nebulonibus indulgeat flagitiosæ vitæ supinam securitatem. Nam contra beatus apostolus (Galat. 5.) eam censet in adultis fidem veram, quæ per dilectionem operatur. Et Divus Joannes: Qui diligit (inquit (Jo: 14.)) Deum, mandata ejus habet & servat ea. Ita ut utriusque sententia, alterius de fide, alterius de dilectione, necessario declinare debes à malo, & operari bonum: nec in ociosa illa, & arroganti fide quiescere, qua te certum fingis super omnem certitudinem te placere Deo: cumque vel approbare, vel ignoscere quidquid omnino facis. Quod si verum esset, bonus ille, Deoque teste, vir tam rectus Job, ut similis ei non esset in terra, non tam fuisset meticulosus, ut diceret (Job. 9.): Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.

Jam cum scribis fidem oportere vivacem esse, fateor: sed vivax esse sine dilectione non potest, nec Diligit, ut ait evangelista (Jo: 14.), qui Dei mandata non servat: nec mandata servat adultus, qui non in bonis laborat operibus. Consequitur igitur ut tua fides, quæ bona opera contemnit, vivax esse non possit, sed plane sit fides ejusmodi qualem Jacobus reprehendit apostolus, cum dixit: Fides sine operibus mortua est. Ad hæc si verum sit aliud, quod in sermonibus de præceptis affirmat ipse, præcepta Dei, nonum præsertim, ac decimum, à quantumlibet etiam sancto, nullo modo posse servari: contra quæ sentire videtur Christus, cum di-

dicit: *Jugum meum suave est, & onus meum leve*: nec diligatur Deus, nisi præcepta servantur, nec in fide vita sit, nisi cum dilectione jungatur: at non vides ex tuis verbis eo rursus redire sermonem, ut fides, quam esse vivacem vis, vivax esse non possit? Verum ista cum scribis, satis ostendis aperte, quo tendas: neque enim sinunt quenquam libelli tui dubitare, quin unum proponas, & contendas alterum, nempe ut aut persuadeas periculosam, & arrogantem fidem, cujus quisque fiducia fretus ferietur ab operibus bonis, & fidem faciat stimulum peccandi securius, credens videlicet eam solum cuncta semel absorpturam scelera quantumvis immania. Adversus quod genus fidei (si fides appellari potest tam immensa superbia) fortiter exclamat scriptura sancta (*Ecclesiast. 30.*): *O præsumptio hequissima unde creata es?* Aut ideo certe fidem (quanquam rem verbis investis) in tam sublime punctum sublevas, quo vel pauci possint, vel nemo conscendere, ut vulgus hominum in diversum trudas vitium, nempe desperationem consequendæ salutis & fidei: quæ desperatio cum semel radices egerit, omissa prorsus bene vivendi cura, prorumpit in omnem libidinem; quemadmodum scribit apostolus (*Ephes. 4.*): *Desperantes semetipsos tradiderunt impuditiæ, in operationem omnis immunditiæ.* Cui sententiæ subscribit & illud quod habetur apud Job (*Job 15.*): *Non credat frustra errore deceptus quod aliquo pretio redimendus sit.* Quamobrem satis evidenter liquet pessimam esse doctrinam tuam, qui medium omne diffugiens, nullam relinquis promissionis fidem, nisi aut eam quam malam esse videat cæcus, aut eam quam vix attingat Angelus. Nec aliud utraque via procuras, quam ut vel obtentæ fidei securitas, vel obtinendæ desperatio præcipitet homines in flagitiosæ vitæ licentiam, quam solam prætextu libertatis evangelicæ laboras invehere: nec aliam charitatem ædificas super fidem tuam, Nam quod te super fidem scribis ædificare

S

obe.

obedientiam erga politicos magistratus, cui non & impudens videtur, & ridiculum? cum nemo nesciat quam obstinate doceas, neminem christianum humanis ullis obligari legibus, quarum magistratus ministri sunt, cum omnia contempnas sacrosancta Concilia: qua in hæresim obstinate progressus es, ut simul cum aliis detestandis hæreticis sacrosanctos Canones palam cum irratione combusseris, & tuis inhortationibus incitati rustici, globatim rebellarunt adversus magistratus, in miserabilem cladem suam, & indelebilem infamiam tuam. Præterea quo pacto posses (si quis pudor esset) prædicare, quod super fidem ædificas crucifixionem corporis peccati, cum super mortuam fidem ædifices negligentiam orationum, festorum contemptum, jejuniorum neglectum, castitatis exilium; & denique ferme omnia quibus christiani partim ipsius Christi præcepto, partim Ecclesiæ catholicæ consensu, peccati corpus solent crucifigere? Ad hæc quo pacto non pudet dicere, quod doces, & hortaris, quod peccati corpus crucifigant homines, cum tam obstinate doceas illam detestandam hæresim, quod nemo facultatem habet aut libertatem voluntatis, qua boni quicquam possit efficere? Nam quis aut studebit aliquid facere bene, aut curabit quid designet male, qui quidem sibi semel penitus persuaserit, se, ut aliquid faciat boni, neque ex se sufficere, neque cum gratia Dei cooperari, aut aliquid prorsus agere: neque maleficium, quod ab ipso fiat ipse esse, in quo nihil omnino sua sponte perficiat, sed in quo producat omnia divinæ voluntatis æterna, & nulli mutanda necessitas, quam ipse nec promovere possit, nec impedire. Hæc hæresis omnium quæ unquam sunt exortæ scelestissima, & atrocissime blasphemans iustitiam Dei, radix ipsa videtur, ex qua pullulant universa scelera, quibus tam numerosis, quam nocentissimis vestra grassatur factio: quorum scelera tam audacia, ne quid trepident impietatis conscientia, sol-

licite

licite laboras armare excusatione decreti divini ineluctabili necessitate. Quam facillimam opinionem vestire, & fucare conaris locis quibusdam scripturæ partim per se obscuris, partim aperte detortis per te, quibusdam etiam in diversum satis clare facientibus, quæ ipse nihilominus impudens pro te clamas esse clarissima. Quæ in re si quid aut mentis haberes, aut frontis, admiraret temeritatem tuam, qui tam absurdam hæresim prædicare sustineas adversus tot sanctorum sententias, adversus ætatum omnium totius Ecclesiæ catholicæ consensum, adversus innumera sacrarum literarum loca tam aperta, clara, dilucida, ut in diversam partem nullum colorem possint admittere: quorum cum tam passim scateant, incassum multa commemorem: unus aut alter exempli causa suffecerit. Nam quid apertius esse potest quam hæc verba planissima (*Deuter. 30.*)? *Proposui vobis vitam, & mortem, benedictionem, & maledictionem: elige ergo vitam, ut & tu vivas, & semen tuum.* Quæso te quò pacto datur electio, si negatur libertas? Quomodo cum necessitate consistit electio? Eodem modo cum ex Dei persona bonum & malum, pœna & præmium in electione ponentis humanæ voluntatis aperte dictum est homini (*Eccles. 15.*): *Apposuit sibi aquam & ignem, ad id quod volueris porrige manum tuam.* Tum id similiter: *Ante hominem vita, & mors, quod placuerit ei, dabitur illi* (*Ibid.*). Quid hic sibi vult voluntas, quid manus potrectio, si nullam habet arbitrii libertatem? Quorsum Joann. Baptista (*Marth. 3.*) Judæos hortatus est ut agerent pœnitentiam? Quorsum Christus (*Jo: 8.*) adulteram jussit ne peccaret amplius? Quorsum jussit omnes ut ejus mandata servarent (*Eccles. 15.*), si nec per se servare possent, nec illius adjuti gratia quicquam ad ea servanda cooperari? Cum Deus hominibus diceret bonum & malum in ipsorum manu positum, verumne dixit illis, an falsum? Si falsum dixisse contendas, jam omnibus ejus promissionibus auferes

fidem, in qua sola contendis salutem nostram **consistere**: contra vero si verum dixisse fatearis, tum te necesse est fatearis falsum dicere: cum doces aperte contrarium. Quamobrem hac in causa nihil aliud in quaestionem venit, quam utrum Christo credendum sit, an tibi, nisi forte contendas (ut nihil omnino tam absurdum fingi potest, quod si urgearis paululum, non sis paratus asserere) Deum illa joco dixisse omnia. Sed neque istud in illius majestatis gravitatem convenit: & hac in re mire locutus est serio, cum illis arbitrii libertatem ostenderet, velut justī supplicii causam unicam, si contrasacere quam praecepisset, auderent, nimirum testatus inculpatam justitiam suam, ne quis de sua clementia conciperet opinionem tam impiam, ut id sibi persuadeat quod tu nunc passim praedicas, mitissimum illud nomen natura esse tam tyrannicum, ut qui nihil meruisset mali eum tam atroci, tam interminio miserum torqueret supplicio, duntaxat expleturum crudelem torquendi libidinem. Quamobrem cum tam alte cecideris in puteum, tam pestilentis haereseos, ut id sustineas cogitare de Deo, quod nemo bonus animum possit inducere, ut non modo de homine quoquam bono, sed nec mediocriter malo persuadeat sibi, nihil aliud probationis requirendum puto, quam caduca sint aedificia, quae tu superstruis super fundamentum fluxibile tam infidelis fidei. Nec eo tamen consilio haereseos istas tuas attingi, quod eas disputare decreverim; nam & tales esse cognosco ut contra quaque posset asserri, non quantum unas literas, sed quantum aliquot justa volumina possit implere: & jam olim tam aperte revictae sunt, tam juste passim damnatae sunt bonis, ac piis omnibus, auditu tam absurdae sunt, ut amplius disputari non debeant: tantum abest ut debeant credi, etiamsi Angelus de caelo praedicaret eas (*Galat. 1.*), tam longe distonas evangelio, & fidei, quam Christus tot aetates docuit Ecclesiam suam. Quod si quam sunt indubiae con-

tra

tra te , tam essent controversæ , & dubitabiles jam olim ; tamen mihi certum est nihil disputare tecum , quandoquidem sum expertus quam prorsus omiſſa ratione totus vertaris in scurrilia jurgia . Quo ex tempore (id quod servabo) statui , quod ad disceptationes attinet , deploratum istud ingenium tuum improbitati suæ relinquere . Quanquam alios non defuisse video qui & ex Anglia , & aliis ex locis aliquot ad ea quæ in me scripsisti , responderint , aliqui etiam te ex meritis tuis ornarint , & tuis te tractarint artibus , nisi quod rationem admiſcuere conviciis , quibus tu ſolis disputas . Eorum nemini quicquam aliud respondes , non taciturus haud dubio tam diu , nisi toties tam aperte viſtum , tandem oppreſſiſſet pudor : quem ſi quando rursus vicerit impudentia , ex eiſdem aliquis (opinor) exiſtet , qui tibi te depingat denuo . Ego certe neque tibi ſcribam amplius , neque nunc ſcripſiſſem quicquam , niſi tuarum me literarum promoviſſet ſubdolum conſilium , quo laboras ut credant tui me jam capiſſe partibus tuis favere . Quam in rem reſponſum retuliſſem breve : neque tuarum hæreſum quicquam attigiſſem nominatim , ſi non impudenter aſſeruiſſes nihil aliud te docere , quam in fide Jeſu Chriſti homines oportere ſalvos fieri : tum fidei te ſuperædificare charitatem erga proximum , obedientiam erga politos magiſtratus , & crucifixionem corporis peccati . Siquidem iſta tua tam effrons impudentia me coegit unum aut alterum ut proferrem tam præclarorum dogmatum , quæ facile quiſquam videat longe alterius eſſe generis , quam eorum quicquam ſit , quæ te tam falſo jactas ſola prædicare . Nec interim tamen quicquam attigi cæterarum hæreſum tuarum cumulum , quæ tam pudendam impudentiam vanitatis tuæ redarguunt . Nam cum aperte ſcribis adverſus ſacramenta Chriſti , cum cœlibem caſtitatem damnas in ſacerdotibus , cum ſacros omnes ordines deſicis , cum panis ſubſtantiam Chriſti corpori conjungis , cum ſcurraris in miſſæ

ſa.

sacroſanctum Canonem , cum ſœminas jubes audire confeſſiones , & eiſdem ſacramentorum omnium adminiſtrationem committis , cum eas jubes conficere corpus Chriſti , cum tam parum intereſſe cenſes inter inteineratam Chriſti matrem , & impudicam meretricem tuam , cum ſanctiſſimam Chriſti crucem blaſphemias , cum doces nullum eſſe purgatorium , ſed animas omnes dormituras in iudicii diem , ſpem proponens diu differendi ſupplicii , quo ſecurius peccent improbi : cum hæc (inquam) doceas & mille pudendas hæreſes : præterea non te pudet ſcribere quod nihil doces aliud , quam hominem oportere ſalvari per fidem Jeſu Chriſti , quando revera nihil moliris aliud , quam ut Chriſti fidem penitus poſſis extinguere , qui ſi veniſſet ea docturus quæ nunc doces tu , veniſſet proſecto non advocaturos homines à malo , nec fuiſſet (quod erat) doctor virtutum , ſed manifeſtus patronus vitiorum : à quo quam longe abſuerit , ſatis inſigne documentum dedit , cum tam immane ſupplicium pertulit in cruce , quo nos à peccatorum pœna redimeret . Quo pacto patitur (ſi quis ineſt) pudor , ut alia ſcribas ad me , conſcius in libris tuis hæreſes iſtas impias non modo me legiſſe , verum etiam doctiſſimorum virorum iudicio multas re-
 vicifſe . Quæ cum ita ſe habeant mirum tamen eſt videre quanta cum impudentia recurras , nunc audiri ſaltem poſtulans (tanquam hætenus nunquam fuiſſes auditus) & te mirari ſimulans , cur damnari debeas , qui nec convictus adhuc ſis , nec auditus . Nunquam ne Luther auditus es apud eximium patrem Cardinalem Sancti Sixti , legatum Summi Pontificis in Germania ? Nunquam ne præbita publice diſputandi licentia , adhibitis etiam notariis , auditus es in Saxonia ? An non libellis impiis & blaſphemis uiquequaque ſparſis , & hæreſum tuarum contagium peſtilens longe lateque deferentibus , plus ſatis auditus es per totum orbem : & tamen queri non pudet nondum eſſe auditum , ſed dam-
 natum

natum esse nullius mali convictum? Certe, quod ad damnationem attinet, licet securus obdormias, si jure damnari non potes, nisi sic revidus ante, ut ipse te vidum fatearis. Cæterum revera satis sæpe convictus es, & ab aliis nonnullis eruditissimis viris, & (quod non solum doctissimi quique testantur, sed & sacrosancta Sedes Apostolica judicavit) à nobis. Quod quamquam præ superbia non dignaris agnoscere, tamen ipsa re satis fateris & ipse, cum nihil hætenus præter scurriles nãnias, quod respondere possis, invenisti. Ego Luthere etiam si nihil earum rerum callerem, quarum tu damnatus es, tamen quin jure damnatus esses, dubitare profecto non possum, cum te damnasse videam Pontificem ipsum summum, cum toto Reverendissimorum Cardinalium Collegio: quorum justitiam & æquitatem nemo bonus habere debet suspectam, propter scurriles clamores improbi debacchantis fraterculi suæ damnatione infrendentis, præsertim qui sit ejusmodi, cui ratio minus satisfaciat, quem nulla movet autoritas, qui nemini quicquam credit, præterquam soli sibi, cui uni credit præ omnibus contra sapientis consilium, qui scribit (*Proverb. 30.*): *Ne sis sapiens apud te ipsum*: quod genus hominum quam deploratæ sit conditionis vide: *Vidisti*, inquit (*Proverb. 29.*), *hominem sapientem sibi videri? magis illa spem habebit insipiens*. Jam cum hæresum tuarum plerasque damnatas esse viderem inclytarum scholarum consensu, quare deberem tot & tantorum virorum suspectum habere judicium, etiam si ipse (quod dixi) de re quam judicasset omnino nihil intelligerem: præsertim cum in illis esset famigeratissima schola Parisiorum, cujus judicio quondam ipse te staturum promiseras? Cætera post cum intelligeres tam manifestarios esse errores tuos, ut nemo bonus esset ac pius usquam, in cujus judicio spem possis reponere, in Conventu Vvormacensi (ubi te pleno procerum senatu damnavit

vit Cæsar) ad disceptandum quidem obtulisti te, sed ea quæ disputarentur, cujusquam judicio submittere (qui quam recte contra ne differeres, posset ferre sententiam) id vero pertinacissime pernegasti. Nunc te videam hoc pacto gerere, ut nec in alios judices consentias, nec illis ipsis obedias quibus obtemperare promiseras, nec Cæsareæ Majestatis judicio deferas, cum tot eruditissimos viros habere in consilio, nec reverere quicquam, & Apostolicæ Sedis, & Collegii sacrosancti sententiam: sed improbus irrisor appelles ad proximum generale Concilium: nec tamen simpliciter proximum, sed adjecto cuniculo, per quod possis effugere, nempe quod proxime congregatum esse contingeret in Spiritu Sancto, ut in quocunque esses damnatus, ibi negares fuisse Spiritum Sanctum, & tamen paulo post generalia Concilia omnia contemnere, ne quis dubitare posset nulli te tandem prorsus pariturum: cum hoc (inquam) pacto te gereres, quomodo potuisset judicium in te redditum mihi esse suspectum etiam si de tota re nihil aut intellexissem, aut audissem aliud? Nunc vero cum res tuæ quales sunt, tales ipse cognoscam, nempe apertas, & indubitatas hæreses, cujusmodi aliquot commemoravi tibi, quemadmodum tu te mirari fingis hætenus audiri non posse, ita nos contra multo miramur magis, & istud te posse dicere, & quenquam inventum esse, qui te quicquam audire dignetur: tanquam satis causæ sit unius fraterculi pervicax impudentia, cur nunc tandem oporteat dubitare, an ea demum vera sint, quæ pro articulis fidei tota credit, & annos amplius mille quingentos perpetuo credidit Ecclesia Christi catholica, quemadmodum evidenter liquet ex doctrina Christi, & Sanctis ejus apostolis, nec non multis aliis beatissimis Ecclesiæ doctoribus, quorum alius alio tempore locoque scribens, omnes fuere eadem fide cõcordes à Christo nato, passoque, usque ad inauspicatam prædicationem tuam.

Quo.

Quorum sanctissimorum patrum & in scriptura sacra certissimorum interpretum, cum tu scripta contemnas, non video causæ quicquam, cur postulare debeas, aut quid fructus nobis tua scripta possint afferre, sanctissimorum virorum omnium tot ætatibus comprobata doctrinæ tam ex diametro contraria. Quamobrem cum scribis haud parvi fructus magnam spem evangelio & gloriæ Dei portendi, si tibi libera facultas detur ad nos scribendi de negotio evangelii, oporteret tamen profecto, te quidquid hætenus texuisti retexere, & longe diversa scribere istis ferme omnibus, quæ vel hucusque abs re scripta sunt, vel ex literis ad me tuis videris esse scripturus. Nam ex his quæ hunc usque diem scripsisti adeo nihil fructus consecutus est evangelium Christi, ut & oris tui tam venenati pestilenti statu, multum ei pulcherrimi fructus interierit, & speciosissima gemma perquam numerosa perierit, quæ meruerat in dulcissimum fructum, nisi talis irrepens convolvulus erossisset.

Jam quod tibi scurrari libet in Ecclesiam romanam, & clericos, mihi certe non est consilium ea de re multum disceptare cum fraterculo. Cæterum qualesquales illi sunt, ipse cujusmodi sis, profecto satis indicas. Sed quando temet haberi vis tam exactum evangelistam feceris aliquanto rectius, si prius ex evangelio didiceris (*Matth. 7.*) ex oculo tuo trabem tollere, quam festucam in alieno deprehendere; tum si diligenter expendis ex his, qui per invidiam, & malitiam murmurabant in Moysen, & in Davidem jaciebant convicia, quis illos maneat exitus, qui in eos contumeliosi sunt, quibus cum reverentia debent obedire. Tum ut id perdiscas etiam, si mutare nonnihil Ecclesia videretur, temperandum tamen, cavendumque tibi, ne tam improbe sis audax, ut arroganter eam tentes attingere, & tuis digitis curvis & conspurcatis regere, ne te Deus ita civilitatem doceat, & officium

T

cium

cum offendant tuum, quemadmodum olim docuit eum; qui præter fas ausus est manum arcæ fœderis labascenti supponere (2. Reg. 6.) . Quamquam haud dubie tametsi te libido subit debacchandi scurriliter in romanam Curiam, tua tamen & doctrina simul & vita satis reddunt perspicuum, quod si tam esset mala quam fingis, tibi displicere non posset. Etenim quando tibi pessimi quique apostatæ, qui contempto voto, & rejectæ meliore vita, deserto spirituali studio, totos se carnis voluptati devoverint, veniunt acceptissimi: contraque viri boni, & studiosi pietatis passim e suis ædibus, ubi in oratione, jejuniis, & castitate delegerant divino cultui totam vitam impendere, per te quotidie, perque improbam factionem tuam crudeliter extruduntur; & templum quoque sanctissimum, honestissimo virginæ chori contubernio destitutum, scortatoribus impuris, & porcissimis prostibulis relinquitur prophanandum: an non istud institutum tuum satis superque declarat, neminem tibi odio esse quia nequam sit, sed eum tibi vere esse invisum quilibet fuerit probus, quisquis virtuti deditus, hoc est instituto tuo, doctrinæque contrarius? Nec ob aliud certe magis obmurmuras adversus Apostolicam Sedem, quam quod ab ea vides & indignaris damnatas esse tam impias hæreses tuas, ut illa tibi non absurde responderit (Exod. 19.) : *Nec contra nos est murmur tuum, sed contra dominum: tum in Christum, cujus vicem gerit, suscipiens adversus improbam superbiam tuam clementer exaudita clamavit (Judith 6.) : Prasumentes de se, & de sua virtute gloriantes, humilias*. Neque enim quisquam fere natus est unquam, qui sibi tam multum tribuat, cum jure tam parum debeat, quam ipse tribuis tibi. Qui si tam vere sapiens quam tua Philautia persuadet, non ita te comparasses ut correptus à Pontifice murmurare potius quam emendari statuisses: *Vir prudens, inquit scriptura (Eccles. 10.) , disciplinatus non murmu-*
rabat

erabit correptus. Vereor haud dubie ne brevi sensurus sis, dum tibi tam impense placas, & sapiens videris oculis tuis, illud in te competere, quod apostolus dixit in Philosophos Ethnicos (Rom. 1.) : Evanuerunt in cogitationibus suis : obscuratum est inspiens cor eorum : & dicentes se sapientes esse, stulti facti sunt. Ita tibi furgit animus, ut magna cum gloria numeres te amicis esse ditissimum, magnis praesertim principibus quos à tua parte stare jactas in Germania : sed ego te profecto vera sensurum puto quæ Deus in Apocalypsi cuidam est minatus homini, qui nisi vitiis illum vinceres simillimus erat tui : Tu dicis, inquit (Apocalypsi. 4.) quia dives sum, & locupletatus, & nullius egeo : & nescis quia miser es, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus ? Credo equidem haud ita multo posthac (pro sua in Ecclesiam benignitate) provisorum Christum, cujus evangelium conaris prætextu favoris extinguere, machinam alicunde quampiam, quæ tam stolidæ superbix tuæ cornua, cristasque confringat ; cum te tam nudum relinquat amicis, quam nunc destituit gratia, quod eam clementer oblatam, sæpe sponte, non cesses rejicere. Quin id jam pridem quoque luculenter cæpit ostendere nisi te sic obcæcasset superbia, ut non sustineres advertere. Nam cum tu tam valde jactes, Principes favere tibi, res longe diversum probant quando miseri illi rustici doctrina tua seducti, summa cum calamitate, & miseranda strage reverberati sunt, virtute, & victoria clarissimorum principum : qui cum summo suo apud Deum præmio, apud homines omnes bono, laude, & gloria, factioni tuæ, sectæque seditiosissime restiterunt.

Jam quod ais nihil mirandum esse si te Cæsar, & aliquot item principes persequantur, allegans illud Prophetæ (Psalm. 2.) : *Fremuerunt gentes, & populi meditati sunt inania : Astiterunt reges, & principes convenerunt in unum adversus dominum, & adversus Christum*

flum ejus. Hæc verba reciderunt in caput tuum, si verum est id quod dicis, Germaniæ populos, & principes tueri partem tuam. Nam id quidem haud dubium est, cum factio tua tota contra Christum militat. Quamobrem agglutinent se vobis quicunque volent (*Psal. 2.*): *Qui habitat in calis irridebit eos, & dominus subsannabit eos*: id quod jam pridem satis declaravit, cum plus minus septuaginta millia ex his, qui in tuam sectam conjuraverant, immisissis in eos ultione divina principibus, paucis mensibus interempta sunt.

Jam cum tam sancte optas, ut Deus in me verbis ita cooperetur tuis, uti miraculo quodam convertat in favorem evangelii: Evangelio me favere profiteor, & idem animus precor non solum ut sit perpetuus, sed etiam ut increascit in dies. Verum cum te haud nesciam rem sic accipere, tanquam evangelio non faveant, qui sectæ non favent tuæ, nec solere Deum cognoscant adversus filii sui fidem edere miracula: certe potius quam id prodigium in me malus producat genius, ut ego ex animi tui sententia sub evangelii nomine faveam impietati tuæ, optarim certe, ut tu, tuique omnes illic Luthere prius evehamini quo (si non resipiscitis) vos parerit avehi.

Nam quod honoris tantum scilicet tam humiliter offers nobis, ut si mihi placitum sentias, alium librum non graveris edere, quo de me largiter meras laudes prædices, simul ea revocans, ac retexens omnia, quæ dudum in diversum scripseras, hoc te labore toto Luthere oppido quam lubens libero. Neque enim sic incendor gloriæ jejuno, ut tuos libros in meas laudes ambiam: sed opto potius quod magis in rem sit tuam: nempe ut agnitis erroribus, & recantatis hæresibus resipiscens tandem, & reversus ad fidem sic eam scriptis probes, & operibus bonis, ut inde laudem possis, & gloriam dare Deo. Alioqui si ad istum quo cœpisti modum in hæresibus impiis in improba vitia perrexeris,

me

me profecto laudare non potes impensius, quam si vituperes: nec è diverso magis odiose traducere, quam si quam maxime potes extollas, si verum est (ut est profecto) quod legitur apud Senecam, *tam turpe tibi sit laudari à turpibus, quam si lauderis ob turpia*. Quamobrem cum scribis libri tui in me editi vehementer te pudere, culpam transferens in alios, nescio quos, quorum instigationi parueris, & pedibus meis advolutus, suppliciter oras veniam, sperans, cum me mortalem meminerim quod immortales inimicitias nolim gerere: profecto Luther, tametsi tu magnifice, & sublimiter de te ipso sentiens pro jure tanto semper habuisti te, ut non puduerit scriptis etiam tuis profiteri, non esse solum te, sed & futurum semper, nec vivum modo, sed præterea mortuum; imo exultis etiam cineribus, & in mille projectis maria, perpetuum tamen hostem, & inimicum Pontifici, cujus fastigio haud nescio quam longo reges intervallo sint impares: ego te nunquam tamen æstimavi tanti, ut unquam sim dignatus esse inimicus tibi, tametsi hæreses tuas habeam quantum alius quisquam exosas. Sed nec eorum conviciorum quicquam, quibus scurriliter debacchatus es tam valde me commovet, ut non prece multo minori nobis possis, quam qua nunc es usus abunde satisfacere, si sibi res ex animo, & sincere satis ageretur. Verum enimvero, cum videam supplices istas obsecrationes tuas hæresum tuarum defensione passim arroganter sparsas, non sum Luthere tam cæcus, ut non satis cernam quorsum tendat tua ista non satis sapienter cælata vasrities, qua tametsi stulte interim contumeliosus es, solícite studes eblandiri gratiam, facultatemque liberam de tuis ad nos hæresibus, sub evangelici negotii prætextu, quasi cum aliquo favore scribendi. Quod si Germaniæ principes jam inde ab initio (quod utinam contigisset) instituti tui propositum, finemque, tamque providissent, nunquam profecto no-

mīre libertatis centum calamitatis invexiffes illuc. Quam
 obrem ut tu fide Luther supplicaffi nobis per Chrifti
 ſanctum, & venerandam crucem (quam Chrifti cru-
 cem quanto tu honore proſequeris ſatis tua declarant
 ſcripta, quibus eam non impie ſolum, & cum blaſphe-
 mia, ſed improbe quoque, & non ferenda ſturrilitate
 tractaſti) ut offeſas in me tuas condonem tibi, ſic ego
 te ſyncere contra, & animo vere chriſtiano cohortor ut
 te proſternes non meis quidem pedibus, ſed ante pe-
 des Dei: tum ut per ejus gratiam, quæ ſemper ad ma-
 nus præſto eſt his, quicunque non improba ſponte re-
 pulerint, voluntatis tuæ libertatem (quam neſcio ſtu-
 tene magis, an impie nullam eſſe contendis) diligen-
 ter applices ad invocandum divini ſavoris auxilium:
 quo & precibus tuis conſeſſo, & aſſiduitate ſupplicis
 implorationis adaucto, ſic adnitere cooperari cum illo,
 ut ablegata primum in cœnobium aliquod miſera illa
 mulhercula, Chriſti quondam ſponſa, qua nunc in
 utriuſque damnationem, legitimi conjugii nomine ab-
 ſuteris ad ſceleſtiſſimam libidinem, ipſe per omnes vi-
 tæ tuæ dies reliquos lugeas, & ingemiſceas tecum mul-
 tiplices errores in quos incidiffi, immenſum malorum
 cumulum quem tot in locis impii libelli tui conſtarunt,
 miſerandam perniciem tam numeroſorum corporum;
 quod incitante te miſerrime ſunt perempta. Super om-
 nia vero, maxime lamentabiles miſerrimarum ani-
 marum interminandos cruciatus, quas improba do-
 ctрина tua ſuper numerum præcipitavit ad inferos. At-
 que utinam tibi tam efficax eſſet gratia, & tanta for-
 titudo ſpiritus, ut nullus terror periculi, nullus te
 mortis metus queat retundere quo minus audeas ultro
 mediis te turbis ingerere, & palam prædicare verum,
 damnans, & deteſtans publice hæreſes illas nefarias,
 quibus & voce multum, & magis calamo peſtilen-
 ter infeſaſti mundum, ne adhuc exhaustus tamen te-
 rerrimam ejusdem cœni colluviem conditam ſervas in

pe-

pectore : Istud quanto faceres fortius, tanto faceres melius ; tanto magis & fidei negotio (cui tantum no-cuisti) prodesse , & pro his quæ scelerate commissi- sti , satisfaceres . Quod si tibi non est tantum gratiæ , si te præpediat humanæ carnis infirmitas , nec per ter- rorem sustineas hæreses & errores tuos apud eos quos corrupisti , revocare præsens , apostolum tamen Pe- trum non dedigneris imitari (*Lucæ* 28.) , quanquam ejus successores contemnis . Itaque si non audes in- tus fateri verum , sed abnegas , & abjuras Christum , exi saltem foras ab his quos ipse malos (in hoc dissi- milis Petro) fecisti : & peccatum tuum amare de- flectas : procul abdens te quopiam in religiosum co- nobium , ubi ad gratiæ , remissionisque fontem Chri- stum recurras , & salubrem agas admissorum pœni- tentiam , ubi recantare possis errores tuos in animæ tuæ salutem , citra periculum corporis . Ibi revocan- do , lugendoque pestilentes hæreses , & flagitiosa faci- nora , divinæ misericordiæ supplicii & non nimis ar- rogante fiducia , gestu , verbis , animo publicani (*Lu- cæ* 18.) , procura salubribus assiduæ pœnitentiæ fru- ctibus condonationem præteritorum scelerum . Quam mutationem atque emendationem tui , atque aliorum item exemplo tuo , non minus profecto libenter au- dierim , quam hactenus audire tristatus sum , & te , & per te plurimos miserrime passim perire .

F I N I S.

A01 146 1882

{144}

